

**ÇOCUK EDEBİYATI YAZARI HASAN KALLİMCİ’NİN
İLKOKUL DÜZEYİNDEKİ KİTAPLARININ
DEĞERLER EĞİTİMİ AÇISINDAN İNCELENMESİ
Kübra ERIŞİK**

Yüksek Lisans Tezi

Temel Eğitim Anabilim Dalı

Doç. Dr. Zübeyir Saltuklu

2019

(Her Hakkı Saklıdır)

T.C
AĞRI İBRAHİM ÇEÇEN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL EĞİTİM ANABİLİM DALI
SINIF EĞİTİMİ BİLİM DALI

Kübra ERIŞİK

**ÇOCUK EDEBİYATI YAZARI HASAN KALLIMCI'NIN İLKOKUL
DÜZEYİNDEKİ KİTAPLARININ DEĞERLER EĞİTİMİ AÇISINDAN
İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ
Doç. Dr. Zübeyir SALTUKLU

AĞRI-2019

TEZ ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI

SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum “ ÇOCUK EDEBİYATI YAZARI HASAN KALLİMCİ’NİN İLKOKUL DÜZEYİNDEKİ KİTAPLARININ DEĞERLER EĞİTİMİ AÇISINDAN İNCELENMESİ “ adlı tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kağıt ve elektronik kopyalarının Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

■ Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

27/06/2019

Kübra ERIŞİK

T.C.

AĞRI İBRAHİM ÇEÇEN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ KABUL VE ONAY TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

.....danışmanlığında, ... tarafından
hazırlanan bu çalışma/...../..... tarihinde aşağıdaki jüri tarafından.
..... Anabilim Dalı'nda
tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : İmza:

Jüri Üyesi : İmza:

Jüri Üyesi : İmza:

Jüri Üyesi : İmza:

Jüri Üyesi : İmza:

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine ait olup;

Enstitü Yönetim Kurulunun .../.../201.. tarih ve . . . / nolu kararı ile
onaylanmıştır.

.... /...../.....

Doç. Dr. Alperen KAYSERİLİ Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

TEZ ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI	I
TEZ KABUL VE ONAY TUTANAĞI	II
İÇİNDEKİLER	III
ÖZET.....	VI
ABSTRACT.....	VII
ÖNSÖZ	VIII
TABLolar DİZİNİ	IX
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1. ÇOCUK EDEBİYATI YAZARI HASAN KALLİMCİ'NİN İLKOKUL DÜZEYİNDEKİ KİTAPLARININ DEĞERLER EĞİTİMİ AÇISINDAN İNCELENMESİ.....	2
1.1. Problem / Problem Durumu	2
1.2. Alt Problemler	3
1.3. Tezin Amacı	3
1.4. Tezin Önemi	3
1.5. Sınırlılıklar.....	3
1.6. Varsayımlar	3
1.7. Tanımlar	4

İKİNCİ BÖLÜM

2. KURAMSAL ÇERÇEVE İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	5
2.1. Değer Kavramı	5
2.2. Değer Sınıflandırmaları	7
2.2.1 Spranger' in değer sınıflandırması.....	7
2.2.2. Erol Güngör'ün değer sınıflandırması	8
2.2.3. Değerin diğer sınıflandırmaları.....	8
2.3. Değerlerin özellikleri.....	12
2.4. Değerler Eğitimi	14
2.4.1. Değerler Eğitiminin Tarihçesi	15

2.4.2. Değerler Eğitiminde Aile, Okul ve Sosyal Çevre.....	16
2.5. Çocuk Edebiyatında Değerler Eğitimi	21
2.6. Çocuk Yayınlarında Bulunması Gereken Temel Unsurlar.....	22
2.7. İncelenen Konu İle İlgili Daha Önce Yapılmış Araştırmalar.....	24
2.8. Hasan Kallimci'nin Hayatı, Eserleri ve Aldığı Ödüller	27
2.8.1. Hasan Kallimci'nin Hayatı	27
2.8.2. Hasan Kallimci'nin Eserleri.....	28
2.8.2.1. Okulöncesi Öğrencilerine Yönelik Eserleri	28
2.8.2.2. Birinci Sınıf Öğrencilerine Yönelik Eserleri.....	28
2.8.2.3. İkinci Sınıf Öğrencilerine Yönelik Eserleri	29
2.8.2.4. Üçüncü, Dördüncü ve Beşinci Sınıf Öğrencilerine Yönelik Eserleri	30
2.8.2.5. Dördüncü ve Beşinci Sınıf Öğrencilerine Yönelik Destan Romanlar Serisi.....	31
2.8.2.6. Gençlere ve Tüm Okurlara Yönelik Eserleri	32
2.8.3. Hasan Kallimci'nin Aldığı Ödüller.....	33

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. YÖNTEM.....	34
3.1. Araştırma Modeli	34
3.2. Çalışma Grubu.....	34
3.3. Araştırmanın Veri Kaynakları	35
3.4. Verilerin Analizi.....	35
4. BULGULAR VE YORUM.....	38
4.1.“ Arıları Sulama Vakfı ” Çocuk Kitabında Yer Alan Değerlere İlişkin Bulgular	38
4.2. “Atatürk’ün Yaşadığı Hikâye” Çocuk Kitabında Yer Alan Değerlere İlişkin Bulgular	43
4. 3. “Bülbüller Ağlamaz” Çocuk Kitabında Yer Alan Değerlere İlişkin Bulgular	47
4. 4. “Ceviz Ağacındaki Salıncak ” Çocuk Kitabında Yer Alan Değerlere İlişkin Bulgular	51
4. 5. “ Çevre Hastalığı ” Çocuk Kitabında Yer Alan Değerlere İlişkin Bulgular.	54
4. 6. “ Çınar Ağacı ” Çocuk Kitabında Yer Alan Değerlere İlişkin Bulgular	58

4.7. “Damlacıklar” Çocuk Kitabında Yer Alan Değerlere İlişkin Bulgular	65
4.8. “ Dünya Sizlere Emanet ” Çocuk Kitabında Yer Alan Değerlere İlişkin Bulgular	68
4.9. “ Emanetler ” Çocuk Kitabında Yer Alan Değerlere İlişkin Bulgular	72
4.10. “ En Büyük Ödül ” Çocuk Kitabında Yer Alan Değerlere İlişkin Bulgular .	76
4.11. “Gel de Gülme” Çocuk Kitabında Yer Alan Değerlere İlişkin Bulgular	80
4.12 “Gerçek Zenginlik” Çocuk Kitabında Yer Alan Değerlere İlişkin Bulgular	84
4.13. “ Gezgin Uçurtma ” Çocuk Kitabında Yer Alan Değerlere İlişkin Bulgular	87
4.14. “İki Dostun Yolculuğu” Çocuk Kitabında Yer Alan Değerlere İlişkin Bulgular	91
4.15. “ Keloğlan’la Seyahat ” Çocuk Kitabında Yer Alan Değerlere İlişkin Bulgular	94
4.16. “Kırık Ayna” Çocuk Kitabında Yer Alan Değerlere İlişkin Bulgular	99
4.17. “ Kopyacı ” Çocuk Kitabında Yer Alan Değerlere İlişkin Bulgular	102
4.18. “ Kurnaz Ayı ” Çocuk Kitabında Yer Alan Değerlere İlişkin Bulgular.....	106
4.19. “Küçük Anneler” Çocuk Kitabında Yer Alan Değerlere İlişkin Bulgular .	112
4.20. “ Minikler Futbol Takımı ” Çocuk Kitabında Yer Alan Değerlere İlişkin Bulgular	114
4.21. “Papağan İle Bülbül” Çocuk Kitabında Yer Alan Değerlere İlişkin Bulgular	118
4.22. “ Tembel Duran ” Çocuk Kitabında Yer Alan Değerlere İlişkin Bulgular .	121
4.23. “ Uzaydaki Çocuk ” Çocuk Kitabında Yer Alan Değerlere İlişkin Bulgular	124
4.24. “ Yıldıray’ın Balıkları ” Çocuk Kitabında Yer Alan Değerlere İlişkin Bulgular	128
5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	135
5.1. Sonuç	135
5.2. Tartışma.....	140
5.3. Öneriler.....	142
KAYNAKÇA.....	143
EKLER.....	149
ÖZGEÇMİŞ	152

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ÇOCUK EDEBİYATI YAZARI HASAN KALLİMCİ’NİN İLKOKUL DÜZEYİNDEKİ KİTAPLARININ DEĞERLER EĞİTİMİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

Kübra ERIŞİK

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Zübeyir SALTUKLU

2019, 152 + IX Sayfa

Jüri: Doç. Dr. Zübeyir SALTUKLU

Dr. Öğr. Üyesi Metin ERKAL

Dr. Öğr. Üyesi Muhammet Hanifi ERCOŞKUN

Bu araştırmanın amacı, Hasan Kallımcı’nın ilkokula yönelik yazdığı kitaplarındaki değerleri belirlemek ve bu eserlerin değerler eğitimi açısından önemine dikkat çekmektir. Kallımcı’nın çocuk edebiyatına katkısını anlamak ve eserlerinden değerler eğitiminde yararlanmanın gerekliliği araştırmanın amacı içerisinde yer almaktadır.

Araştırmanın yöntemi; Hasan Kallımcı’nın çocuklara yönelik yazdığı eserlerindeki değerleri tespit etmeye yönelik yapılan bu çalışma bir nitel araştırmadır. Bu çalışmada nitel araştırmada veri toplama tekniklerinden biri olan doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Çalışmanın geçerliliğini artırmak amacıyla doküman analizine ek olarak yazar Hasan Kallımcı ile telefon aracılığı ve elektronik mesajlaşma yolu ile görüşmeler ve bir röportaj yapılmıştır. Veriler analiz edilirken içerik analizi ve betimsel analiz kullanılmıştır.

Araştırmadaki bulgular: Bu çalışma sırasında incelenecek olan çocuk kitapları baştan sona ayrıntılı şekilde dikkatlice birkaç defa okunmuştur. Kitabı kısaca tanıtan özetleri yazılmıştır. Her bir çocuk kitabı içerisinde bulunan; estetik, bilimsel, ekonomik, siyasi, sosyal, dini ve ahlaki değerler tespit edilmiştir. İncelenen yirmi dört tane çocuk kitabı içerisinde sırası ile en çok sosyal, ahlaki, bilimsel, estetik, dini, ekonomik ve siyasi değerlerin işlendiği görülmüştür.

Sonuç olarak Yazar Hasan Kallımcı’nın ilkokul düzeyindeki çocuk kitaplarının sosyal, ahlaki, bilimsel, dini, siyasi, ekonomik ve estetik değerler bakımından zengin olduğu sonucuna varılmıştır. Değerler eğitimi konusunda Hasan Kallımcı’nın eserlerinden yararlanılabileceği ve Hasan Kallımcı’nın kitaplarında yer alan masal, hikâye, şiir ve tiyatroların Milli Eğitim ders kitaplarında yayımlanabileceği önerilerinde bulunulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Çocuk Edebiyatı, Değer, Değerler Eğitimi, Hasan Kallımcı

ABSTRACT
MASTER’S THESIS
INVESTIGATION OF CHILDREN’S LITERATURE AUTHOR HASAN KALLIMCI’S BOOKS IN THE PRIMARY SCHOOL LEVEL IN TERMS OF VALUES EDUCATION

Kübra ERIŞİK

Thesis Supervisor: Doç. Dr. Zübeyir SALTUKLU

2019, 152 + IX Page

Jury: Assoc. Prof. Dr. Zübeyir SALTUKLU

Dr. Academic Member Metin ERKAL

Dr.Academic Member Muhammet Hanifi ERCOŞKUN

This study aimed to determine the values in Hasan Kallimci's books for elementary school and to point out the importance of these books in terms of values education. This research also investigated understanding the significance of Hasan Kallimci’s contribution to children's literature and requirement of utilizing Hasan Kallimci’s books in values education. This study is a qualitative research. In this research, document analysis method which is one of the data collection techniques in qualitative research was employed. In addition to the document analysis, interviews were made with Hasan Kallimci via telephone and electronic messaging and also an interview was conducted in order to increase the validity of the study. Content analysis and descriptive analysis methods were applied to analyze the data.

During this study, twenty-four children's books to be examined were read several times in detail. Brief descriptions of the books have been written. Aesthetic, scientific, economic, political, social, religious and moral values were determined in each children's book. This study showed that in these children's books examined, the most processed values were social, moral, scientific, aesthetic, religious, economic and political values respectively.

This research concluded that author Hasan Kallimci's children's books in primary school level were abundant in social, moral, scientific, religious, political, economic and aesthetic values. It was proposed that the books of Hasan Kallimci can be utilized in values education and stories, poems and theaters in the books of Hasan Kallimci can be published in the Ministry of National Education textbooks.

Keywords: Children’s Literature, Values, Values Education, Hasan Kallimci

ÖNSÖZ

Uygarlıklar değerler kitabıyla uygarlık adını alır. Uygar dünyada yer almak demek değerlerle bezenmek demektir. Aile, okul, ibadet mekânı, kütüphane, kışla ve sokak değerlerin olduğu yerlerdir. İnsan bu mekânlarda değerleri öğrenir ve gelecek kuşaklara aktarır. Değerler ihmal edilemez ve ertelenemez. Hele hele aile ve okulda verilecek eğitimde değerler düşünce ve davranış olarak kazandırılmalıdır. Sekiz yıldır sınıf öğretmeni olarak görev yaptığım sürece her geçen gün okullarda şiddet ve benzeri olumsuzluk teşkil eden olayların arttığına şahit olmuştum. Bu durumun akran zorbalığından toplumsal huzursuzluğa varıncaya kadar birçok olumsuzluğa yol açtığı söylenebilir. Sevgi ve dostluk bağlarını koparan, yardımlaşma ve dayanışmadan kaçınan, doğru ve dürüst olmayı beceremeyen, hoşgörü gösteremeyen, büyük-küçük her yaştan insana saygılı olmayı bilmeyen çocuk ve gençler yetiştirilmesine seyirci kalınmamalıdır. Çocuklara ve gençlere milli, kültürel, sosyal, ahlaki ve daha birçok açıdan değerleri aktarabilmek önemlidir. Bunu sağlamaya çalışırken de edebi eserlerden faydalanmak etkili olabilir. Çocuklar kendileri için yazılmış değerler bakımından zengin eserler sayesinde değerleri bilir ve içselleştirebilirler.

İnsanlar arasındaki bağı güçlendirip toplum hayatını düzene sokan değerleri çocuklara ve gençlere aktarabilmek konusunda başta ailelere, öğretmenlere ve tüm topluma önemli görevler düşmektedir. Bu çalışma ilkokullarda çocukların yaş ve sınıf düzeylerine göre değerlerden zengin metinlerle karşılaşmasına yardım etmek için yapılmıştır.

Bu çalışmanın planlanmasında ve yürütülmesinde sabır, özveri ve bilimsel desteğini esirgemeyen danışman hocam Doç. Dr. Zübeyir Saltuklu' ya, lisans öğrenimimden beri bilgileri ve deneyimlerinden her zaman fayda gördüğüm saygıdeğer hocalarım Dr. Öğretim Üyesi Metin Erkal'a ve Dr. Öğretim Üyesi Murat Çalışoğlu'na teşekkür ederim.

Yine yüksek lisans eğitimim süresince desteğini gördüğüm idari amirlerim olan okul müdürü Sayın Nurettin Sözlü 'ye ve Burhan Çetin'e teşekkür ederim.

Yaşamımın her dönemimde olduğu gibi bu aşamada da benden sevgi ve desteğini eksik etmeyen başta annem İnci Erişik olmak üzere tüm aileme teşekkür ederim.

Kübra ERİŞİK

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 2. 1. Rokeach’ ın Değer Sınıflandırması	9
Tablo 2. 2. Schwartz’ın Değer Sınıflandırması	10
Tablo 4. 1. Arıları Sulama Vakfı” Çocuk Kitabında Yer Alan Değerler	40
Tablo 4. 2. Atatürk’ün Yaşadığı Hikâye ” Çocuk Kitabında Yer Alan Değerler.....	45
Tablo 4. 3. Bülbüller Ağlamaz “ Çocuk Kitabında Yer Alan Değerler	48
Tablo 4. 4. Ceviz Ağacındaki Salıncak “ Çocuk Kitabında Yer Alan Değerler	52
Tablo 4. 5. Çevre Hastalığı “ Çocuk Kitabında Yer Alan Değerler	56
Tablo 4. 6. Çınar Ağacı “ Çocuk Kitabında Yer Alan Değerler.....	58
Tablo 4. 7. Damlacıklar” Çocuk Kitabında Yer Alan Değerler	66
Tablo 4. 8. Dünya Sizlere Emanet “ Çocuk Kitabında Yer Alan Değerler	68
Tablo 4. 9. Emanetler “ Çocuk Kitabında Yer Alan Değerler.....	73
Tablo 4. 10. En Büyük Ödül “ Çocuk Kitabında Yer Alan Değerler.....	78
Tablo 4. 11. Gel de Gülme “ Çocuk Kitabında Yer Alan Değerler.....	81
Tablo 4. 12. “ Gerçek Zenginlik ” Çocuk Kitabında Yer Alan Değerler	85
Tablo 4. 13. “Gezgin Uçurtma” Çocuk Kitabında Yer Alan Değerler.....	88
Tablo 4. 14. “İki Dostun Yolculuğu” Çocuk Kitabında Yer Alan Değerler	92
Tablo 4. 15. “Keloğlan’la Seyahat “ Çocuk Kitabında Yer Alan Değerler.....	96
Tablo 4. 16. “Kırık Ayna” Çocuk Kitabında Yer Alan Değerler	100
Tablo 4. 17. “Kopyacı “ Çocuk Kitabında Yer Alan Değerler.....	104
Tablo 4. 18. “Kurnaz Ayı “ Çocuk Kitabında Yer Alan Değerler	109
Tablo 4. 19. “Küçük Anneler” Çocuk Kitabında Yer Alan Değerler.....	112
Tablo 4. 20. “Minikler Futbol Takımı “ Çocuk Kitabında Yer Alan Değerler	116
Tablo 4. 21. “Papağan İle Bülbül” Çocuk Kitabında Yer Alan Değerler.....	119
Tablo 4. 22. Tembel Duran “ Çocuk Kitabında Yer Alan Değerler.....	123
Tablo 4. 23. “Uzaydaki Çocuk “ Çocuk Kitabında Yer Alan Değerler	125
Tablo 4. 24. “Yıldıray’ın Balıkları” Çocuk Kitabında Yer Alan Değerler	131
Tablo 5. 1. İncelenen Kitaplardaki Değer Dağılımı	136

GİRİŞ

Bireyleri, aileleri ve toplumları bir arada tutan insani değerlerdir. Toplum olarak bizi bir arada tutan değerlerden uzaklaşmak özbenlikten de uzaklaşmak demektir. Bunun önüne geçecek olan ise değerler eğitimi olacaktır. Dürüst, çalışkan, yardımsever, hoşgörülü, sevecen, adil, bilgi ve teknoloji üretebilen ve bu ürettiklerini insanlık yararına kullanabilen nesillerin yetişebilmesi değerlere sahip çıkmakla mümkündür. Değerlerine sahip çıkmayan, onları gerektiği gibi koruyamayan toplumlar kültürel yozlaşma yaşamaya mahkûmdur.

Değerler eğitimi, öğrenilmesi ve onların yaşatılması sosyal bir süreci kapsar. Bu süreçte aile, öğretmen, okul, ibadet mekânları, kışla, yakın ve uzak çevredeki herkes etkilidir. Ailede başlayan değerler eğitimi bireyin yaşantısına sonradan dahil ettiği herkes tarafından devam ettirilir. Özellikle okul yaşantısı başlayan bir bireye edebi metinler aracılığıyla değerleri anlatmaya çalışmak yararlı olacaktır. Çocuk, okuduğu masal veya öyküyle birlikte değerleri de içselleştirebilir. Okuduğu metindeki kahramanın sahip olduğu ve koruduğu değerleri o da sever ve benimser.

Değerleri önemsemeyen bir birey ve toplum kendi için büyük bir tehdit oluşturur. Değerlere sahip çıkmak, onları yaşatmak ve aynı zamanda değerleri çocuklar ve gençlere uygun şekilde aktarmak da değerler eğitimi ile mümkün olacaktır. Bu çerçevede Hasan Kallimci'nin çocuklara yönelik yazdığı eserler çocuklar için değer kazandırma açısından zengin birer kaynak olarak düşünülebilir.

Bu bölümde problem durumundan, alt problemlerden, araştırmanın amacından, öneminden, sınırlılıklardan, varsayımlardan ve tanımlardan söz edilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. ÇOCUK EDEBİYATI YAZARI HASAN KALLİMCİ’NİN İLKOKUL DÜZEYİNDEKİ KİTAPLARININ DEĞERLER EĞİTİMİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

1.1. Problem / Problem Durumu

Değişen ve günden güne yenilenen dünyada insanı ve dolayısıyla toplum hayatını olumlu ve olumsuz etkileyen birçok şey yaşanmaktadır. Gelişen teknoloji ve onun yanlış kullanımı insana, ilişkilerine ve hatta değerlerine zarar vermeye başlamıştır. Bu da değerler eğitimine olan ihtiyacı doğurur. İlk çocukluktan itibaren değerler aileden, çevreden, okuldan, öğretmenden edinilmeye başlanır. Bu eğitim sürecinde öğrenmelerin bir kısmı okunarak ve okunanların içselleştirilmesi ile gerçekleştirilir. Bu kapsamda değerler eğitiminde edebi eserlerden faydalanmak yararlı olacaktır. Bu sebeple çocuklara onlar için yazılan eserlerle değer aktarımını sağlamak etkili olacaktır.

Aydın (2010)’a göre en önemli değerlerin başında “sevgi, saygı, sorumluluk gelir. Bütün zaman ve mekânlarda geçerli olan değerlerden bazıları şunlardır: Adalet, alçak gönüllülük, anlayış, arkadaşlık, bağışlayıcılık, bağlılık, barış, cesaret, cömertlik, doğruluk, dostluk, düşünceli olma, empati (duygudaşlık), güvenilirlik, hoşgörü, istikrarlı olma, işbirliği, itaat, iyilikseverlik, kanaatkarlık, liderlik, merhamet, nezaket, özgüven, paylaşma, sabır, sadakat, saygı, sevgi, sorumluluk, şükran, mutluluk, vefa, yardımseverlik, namusluluk(iffet), manevilik, yaşama sevinci, disiplin, söz ve davranışlarda tutarlılık gibi değerler önde gelen değerlerdir “ (s.16).

Hasan Kallimci de uzun yıllar sınıf öğretmenliği yaparak çocukları yakından gözlemlemiş ve bu gözlemlerinden de yararlanarak onlar için birçok kitap yazmıştır. Bu anlamda çocuk edebiyatı için önemli ve özel bir isimdir. Bu amaçla yapılacak çalışmada Hasan Kallimci’nin eserleri değerler eğitimi açısından incelenmiştir. Bu araştırmanın problem cümlesi, “Hasan Kallimci’nin ilkokula yönelik yazdığı kitaplarında hangi değerler mevcuttur ve bu değerlerin çocuklara aktarımında eserlerin katkısı ve önemi nedir? “ olmuştur.

1.2. Alt Problemler

- Hasan Kallimci'nin çocuk edebiyatındaki yeri ve önemi nedir?
- Hasan Kallimci'nin seçilen çocuk kitaplarında hangi değerler öne çıkmaktadır?
- Hasan Kallimci'nin seçilen çocuk kitaplarında hangi estetik, bilimsel, ekonomik, siyasi, sosyal, dini ve ahlaki değerler vardır?
- Hasan Kallimci'nin seçilen çocuk kitaplarından değerler eğitimi bağlamında nasıl yararlanılır?

1.3. Tezin Amacı

Araştırmanın amacı, Hasan Kallimci'nin ilkokula yönelik yazdığı kitaplarındaki değerleri belirlemek ve bu eserlerin değerler eğitimi açısından önemine dikkat çekmektir. Kallimci'nin çocuk edebiyatına katkısını anlamak ve eserlerinden değerler eğitiminde yararlanmanın gerekliliği araştırmanın amacı içerisindedir.

1.4. Tezin Önemi

Hasan Kallimci'nin eserleri üzerinde değerler eğitimi bakımından daha önce herhangi bir çalışma bulunmamaktadır. Yazarın başka eserleri üzerinde farklı konularda çalışılmışsa da bu çalışma için seçilen kitapların dördü dışında daha önce başka bir tez çalışmasında incelenmemiştir. İncelenen kitaplar ise sadece hikâye ve çocuk romanlarından oluşmuştur. Oysa yazar Hasan Kallimci'nin yüzden fazla ve çeşitli türlerden eserleri mevcuttur. Bu çalışmada da yazarın eserlerinden hikâye, masal, tiyatro ve şiir türlerinden eserlerin seçilmiş olması önemsenmiştir. Bu sebeple çalışmanın önemli olacağı düşünülmektedir. Yazarın eserlerini bilim dünyasına tanıtmak da çalışmanın önemini ortaya koymak açısından önemlidir denilebilir.

1.5. Sınırlılıklar

Çalışmanın kapsamı Hasan Kallimci'nin çocuklara yönelik yazdığı kitaplardan ilkokul düzeyine uygun olduğu düşünülerek seçilen yirmi dört eseri ile sınırlıdır.

1.6. Varsayımlar

- Bu çalışma için belirlenen Hasan Kallimci'nin ilkokula yönelik yazdığı eserlerinin 6-12 yaş grubuna uygun olduğu varsayılmıştır.

- Hasan Kallimci'nin ilkokula yönelik yazdığı eserlerindeki değerlerin hedef kitleye edebi eserler yoluyla da kazandırılabilceği varsayılmıştır.
- Bu çalışma için seçilen örneklemin evreni temsil ettiği varsayılmıştır.

1.7. Tanımlar

Değer: İnsanın yaşamda hem kendi hem de başkaları için gerçekteşmesini istediği amaçlardır (Güngör, 1998).

Değerler Eğitimi: Bireyin belli başlı değerlerin farkına varıp bu değerleri kazanması, benimsemesi ve davranışa dönüştürmesi sürecidir (Yaman, 2016 s.18).

Çocuk Edebiyatı: Çocukların dil gelişimine katkıda bulunan, onların edebi ihtiyaçlarını karşılayan; çocuklar için, çocuklara göre yaratılmış edebiyattır (Dursunoğlu, 2013 s.32).

İKİNCİ BÖLÜM

2. KURAMSAL ÇERÇEVE İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Değer Kavramı

Değer; felsefe, etik, hukuk, iktisat, din, edebiyat, psikoloji, sosyoloji gibi birçok bilim dalına araştırma konusu olmuştur. Böylelikle değere ilişkin farklı bakış açıları ortaya çıkmış ve pek çok tanım yapılmıştır.

“Değer” kelimesinin Türkçe sözlükteki temel anlamları çeşitlidir. Bunlardan ilk akla gelenleri aşağıdaki gibi sıralanabilir (2011):

1. *Bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçüdür. Değinen karşılık, kıymet.*
2. *Bir şeyin para ile ölçülebilen karşılığı, bedeli, kıymeti, paha, valör.*
3. *Üstün nitelik, meziyet, kıymet.*
4. *Üstün yararlı nitelikleri olan.*
5. *Felsefe: Kişinin isteyen gereksinim duyan bir varlık olarak nesne ile bağlantısında beliren şey.*
6. *Matematik: Bir değişkenin veya bilinmeyenin sıra ile anlatımı.*
7. *Bir ulusun sahip olduğu, sosyal, ekonomik, kültürel, bilimsel değerleri kapsayan maddi ve manevi öğelerin tümü (s. 607).*

Değer, olması istenilen şey, olaylarla ilgili tutum demektir. Değerler, hayattaki amaçlara yön veren ölçülerdir. Diğer bir tanımla, değer, varlığa ya da olaylara verilen önem veya üstünlük demektir (Aydın, 2010). Değer, insanı ideal bir forma sokarken aynı zamanda onu hayata hazırlar.

Kuçuradi (1998) değeri; “*Değer, yani bir şeyin değeri, kendisi ile aynı cinsten olan şeyler arasında özel yeridir. Buna göre bir şeyin değerliliği ve dereceleri kendisiyle aynı cinsten olan şeyler arasında ki yerinden dolayı insanla olan özel ilgisi, insan için taşıdığı özel anlamdır*” şeklinde açıklamış ve insanla ilgili oluşuna vurgu yapmıştır (s.41).

Ulusoy ve Dilmaç (2016)’a göre ise, insanı diğer canlılardan ayıran en belirgin özellikleri içinde bulunduran ve insanların davranışlarına yön veren değerlerdir.

Ünlü sosyolog Fichter (2001) değeri, kültür ve topluma anlam ve önem veren ölçütler olarak açıklamıştır. Güngör (1998), değerlerin insan yaşamının amaçları

olduğunu ve hatta insanın bu amaçları sadece kendisi için değil de başkaları için de istediğini söylemektedir.

İnsan, toplum ve kültür için bu kadar önemli olan değer hakkında Ülken (2016), değerın varoluş alanına ait olduğunu ve var olmayan bir şeyin değerinden de söz edilemeyeceğini vurgulamaktadır. Mengüşoğlu (1988)' na göre değer, insan eylemlerini düzenleyen ve önem sıralamasına koyan organdır. İnsanın diğer canlılar gibi günöbirlik yaşantıları yoktur. Çünkü insanın yaşamı onun hedef ve planlarını başarıya ulaştırmasıyla anlam kazanmaktadır. Bu hedef ve planlar bir defada gerçekleştirilemezler. Gerçekleşebilmesi için değerler tarafından şekillenmesi gerekmektedir. Yani değerler davranışları yönetmektedir. Mengüşoğlu bu tanımlama ile değerlerin insan yaşamındaki önemine değinmektedir. Aynı doğrultuda Akbaş (2008), *“değerlerin, toplumda nelerin önemli olduğu, neyin tercih edilip nasıl yaşanılması gerektiğini belirleyen unsurlar olduğunu”* vurgularken (s.10) Dökmen (2006) de değerlerin insan yaşamındaki amaç ve davranışlardan hangisinin daha önemli ve öncelikli olduğu konusunda güçlü inançlar olduğunu savunmaktadır.

Yılmaz M.E (2015), “Değer tanımlarının felsefe, psikoloji ve sosyoloji bilim alanlarının kendi öncelikleri bakımından oluştuğuna dikkat çekmektedir. Yılmaz’a göre felsefe değeri, doğruyu yanlıştan, iyiyi kötüden ayıran bir ölçüt olarak değerlendirir. Psikoloji ise değeri, insan davranışlarına yol gösteren inançlar bütünü olarak tanımlar. Sosyoloji ise değeri; toplumun temel, kültürel unsurlarını oluşturan, birey-toplum ilişkilerini etkileyen ve düzenleyen nitelikler olduğunu belirtmektedir (s.14) .

Birçok bilim dalının ilgilendiğı ve çeşitli tanımlamaları olan “değer” kavramı için kabul edilen genel görüşlerden de yola çıkarak bazı şeyler söylenebilir. Değer, insanda istenilen özelliklere yöneliktir denebilir. Değer insan hayatını ve dolayısıyla toplumu düzene sokar ve refaha ulaştırır. Değerler, insanların birbirlerine ve hatta canlı-cansız tüm çevrelerine karşı davranışlarına yön verir. Yani değer hem insan ilişkilerini hem de toplumsal düzeni çok büyük oranda belirlemektedir.

2.2. Değer Sınıflandırmaları

Tıpkı değer tanımlamasında olduğu gibi değerlerin sınıflandırılmasına ilişkin de birçok grupta vardır. Saltuklu “ *Eder bulduğumuz, kıymet verdiğimiz obje her ne türdensen de değer sınıflandırması da ona göre yapılabilir*” der (Saltuklu, 2018, s.7). Değerlerin sınıflandırılmasına ilişkin bu konuda çalışmaları olan araştırmacıların farklı görüşleri mevcuttur. Aşağıda içerisinde en çok kabul gören ve en çok öne çıkan birkaç sınıflandırmadan bahsedilmiştir.

2.2.1 Spranger’ in değer sınıflandırması

Değer testini psikolojide ilk kez Spranger (1928) kullanmıştır. Spranger, kendi belirlediği altı temel değer tipinden birine her insanın girebileceğini söylemiştir. Bu altı değer;

- 1.Estetik
- 2.Teorik (ilmi)
- 3.İktisadi
- 4.Siyasi
- 5.Sosyal
- 6.Dini değerler olarak sıralanmaktadır.

Her insan kendi yaşamı boyunca bu değerlere bir şekilde kıymet verir ve onlar karşında belli tavırlar sergiler (Güngör, 1998). Bilimsel değerlerde; gerçek, bilgi, muhakeme ve eleştirel düşünce ön plandadır. Bilimsel değerleri olan bireyler eleştiren, akılcı, entelektüel kimselerdir. Ekonomik değerler; yararlılığa ve pratik olmaya öncelik verir. Estetik değerlerde simetri ve uyum önemlidir. Birey estetik değerleri hayatının bir çeşitliliği olarak görür. Sosyal değerlerde sevmek, yardımlaşmak, bencil olmamak esastır ve sevgi en üst değerdir. Bu sosyal değerleri benimseyen bireyler nazik ve sempattirler. Politik değerler esasen kuvvetle ilgilidir. Kişisel güç, şöhret ve etki her şeyin üstündedir. Dini değerlerde ise evren bir bütündür. Din uğruna dünyevi hazlar feda edilir (Aydın ve Akyol Gürler, 2014, s.9).

Spranger’den sonra da Allport, Vernon ve Lindzey (1960) de ondan esinlenerek “Study of Values” adlı bir çalışma yapmışlardır. Böylelikle değerleri bu altı grup altında toplamak klasikleşmiştir (Güngör, 1998).

2.2.2. Erol Güngör'ün değer sınıflandırması

Başka bir değer sınıflamasına ise Güngör'ün “Değerler Psikolojisi Üzerinde Araştırmalar” (1998) adlı profesörlük tezi çalışmasında rastlanmaktadır. Güngör, Spranger'ın değer sınıflamasına ahlaki değeri de eklemiş ve sınıflamayı yedi başlığa çoğaltmıştır. Ahlaki değer kategorisine doğruluk, dürüstlük, hoşgörü, yardımlaşma ve vicdanlı olma gibi değerleri katmıştır. Güngör değer sınıflamasında bütün değerlerin belirli çizgilerle ayrılıp bir değer yalınca bir kategoriye ait olmayacağını savunmaktadır. Bir değer hem ahlaki değer hem de dini değer sayılabilir (s.85).

Değerlerin insan yaşamının amaçları olduğunu söyleyen Güngör, değerlerin sosyal öğrenme yolu ile sonraki kuşaklara aktarıldığını vurgular. Herkesin toplum içinde bir statüsü (kadın, erkek, memur, tüccar, evli, genç gibi) olduğunu ve bu statünün gerektirdiği şekilde davranılmasının doğru olacağını ekler. Örneğin bir genç kız iffetli olmanın çok önemli bir değer olduğunu ve bu değer toplumca desteklenerek kuvvetleneceğini ya da desteklenmeyerek zayıflayacağını öğrenir (Güngör, 1998, s.70)

Yapılan bu çalışmada da Güngör'ün değer sınıflamasından yararlanılmıştır.

2.2.3. Değerin diğer sınıflandırmaları

Değer sınıflaması yapan bir başka kuramcı da Rokeach olmuştur. “Rokeach (1973) değerler üzerindeki çalışmaları sonucunda değerleri amaç ve araç değerler olarak ikiye ayırmıştır. Amaç değerler yaşamın temel amaçlarını (Örneğin, rahat bir yaşam, mutluluk, eşitlik, ulusal güvenlik vb.), araç değerler ise bu amaçlara ulaşmada kullanılabilecek davranış tarzlarını (örneğin, hırslı, neşeli, bağımsız, sevecen vb.) kapsamaktadır (Bilgin, 1995:84; akt. Akbaş, 2004:57).

Tablo 2. 1. Rokeach' ın Değer Sınıflandırması

Amaç Değerler	Araç Değerler
Aile güvenliği	Bağımsız olma
Barış içinde bir dünya	Bağışlayıcılık
Başarılı olma	Cesaret
Bilgelik	Dürüstlük
Dini olgunluk	Entelektüellik
Eşitlik	Geniş görüşlülük
Gerçek dostluk	Hırslılık
Güzellikler dünyası	İtaatkârlık
Heyecan verici bir hayat	Kendini kontrol etme
İç huzur	Kibarlık
Kendine saygı	Kendine hakim olma
Mutluluk	Mantıklılık
Gerçek dostluk	Neşelilik
Özgürlük	Sevecenlik
Rahat bir hayat	Sorumluluk sahibi olma
Sosyal kabul	Temizlik
Ulusal güvenlik	Yardımseverlik
Zevk	Yaratıcılık

(Rokeach, 1973:28; akt. Aktaş, 2004:57)

Schwartz ise Rokeach'ın değer sınıflaması üzerinde çalışarak değerleri 10 temel değer tipi olarak gruplamıştır. Tüm gruplarda bulunan değer sayısı 56'dır. Schwartz değer grupları ve listesi aşağıda verilmiştir (Kuşdil ve Kağıtçıbaşı, 2000:61 akt. Akbaş, 2004: 58,59).

Tablo 2. 2. Schwartz’ın Değer Sınıflandırması

Değer Grupları	Değerler
Güç(power): Toplumsal konum, insanlar ve kaynaklar üzerinde denetim gücü	Sosyal güç sahibi olmak, otorite sahibi olmak, zengin olmak, toplumdaki görüntümü koruyabilmek, insanlar tarafından benimsenmek.
Başarı (Achievement): toplumsal standartları temel alan kişisel başarı yönelimi	Başarılı olmak, yetkin müktedir olmak, hırslı olmak, sözü geçen biri olmak, zeki olmak.
Hazcılık (Hedonism): bireysel zevke ve hazza yönelim	Zevk, hayattan tat almak.
Uyarılma (Stimulation): heyecan ve yenilik arayışı	Cesur olmak, değişken bir hayat yaşamak, heyecanlı bir yaşantı sahibi olmak.
Özyönelim (self-direction): düşünce ve eylemde bağımsızlık	Yaratıcı olmak, merak duyabilmek, özgür olmak, kendi amaçlarını seçebilmek, bağımsız olmak, kendine saygısı olmak.
Evrenselcilik (universalism): anlayışlılık, hoşgörü ve tüm insanların ve doğanın iyiliğini gözetme ve geliştirme	Açık fikirli olmak, erdemli olmak, toplumsal adalet, eşitlik, dünyaya barış istemek, güzelliklerle dolu bir dünya, doğayla bütünlük içinde olma, çevreyi koruma, iç uyum.
İyilikseverlik (benevolence): bireyin yakın olduğu kişilerin iyiliğini gözetme ve geliştirme	Yardım sever olmak, dürüst olmak, bağışlayıcı olmak, sadık olmak, sorumluluk sahibi olmak, gerçek arkadaşlık, olgun sevgi, manevi bir hayat, anlamlı bir hayat, alçak gönüllü olmak.
Geleneksellik (tradition): kültür veya dinsel töre, fikirlere saygı ve bağlılık	Alçak gönüllü olmak, dindar olmak, hayatın bana verdiklerini kabullenmek, geleneklere saygılı olmak, ılımlı bir hayat(dünyevi işlerden el ayak çekmek), mahremiyet.
Uyma (confirm): başkalarına zarar verebilecek ve toplumsal beklentilere aykırı olabilecek dürtü ve eylemlerin sınırlanması	Kıbarlık, itaatkâr olmak, anne-babaya ve yaşlılara değer vermek, kendini denetleyebilmek.
Güvenlik (security): toplumun var olan ilişkilerinin ve kişinin huzuru ve sürekliliği	Ulusal güvenlik, toplumsal düzenin sürmesini istemek, temiz olmak, aile güvenliği, iyiliğe karşılık vermek, bağlılık duygusu, sağlıklı olmak.

Değerlerin sınıflandırılması konusunda bir başka sınıflama da Hilmi Ziya Ülkene’ e aittir. Ülken (2016), değerleri üç başlık altında incelemiştir. Bunlar; içkin değerler, aşkın değerler ve normatif değerlerdir. İçkin değerler, teknik, bilgi ve sanat değerleridir. Bu değerlerin odak noktasında bilinç vardır. Aşkın değerler; ahlaki ve dini değerleri içerir. Normatif değerler ise esasen bir değer değildir. Bütün değerlerin bir ölçüsüdür. Normatif değerlerin görevleri değerleri karşılaştırmak ve ölçmektir.

Değerleri sınıflandıran bir diğer araştırmacı da Takiyettin Mengüşoğlu olmuştur. Mengüşoğlu, (1983) değerleri yüksek değerler ve araç değerler olarak iki

grupta incelemektedir. İdealler, inançlar, dürüstlük, dostluk, sözünde durma, sevgi, nefret ve saygı gibi değerler yüksek değerlerdendir. Yarar, ilgi, çıkar, çekememezlik, her türlü maddi değerler, tutkular, güç ve iktidar faktörleri, ün ve şan hırsı vb. gibi değer yapıları ise araç değerlerdendir. Mengüşoğlu'na göre; yüksek değerler insanları birleştirirken araç değerler insanları birbirine düşürüp çatışmalara sebep olmaktadır. Mengüşoğlu (1988), daha sonra değer sınıflamasına “Davranış Değerlerini” de eklemiştir. Davranış değerleri modaya, zevklere, alışkanlıklara, toplumun geleneklerine, davranışlara, görgü kurallarına ait değerleri içermektedir.

Fichter (2001) da değerleri; sosyal kişilik, toplum ve kültür açısından sınıflamıştır. Değerlerin bu üçü ile de hem çakışık hem de iç içe olduğunu söylemektedir. Kurtkan (2000), manevi değerler üzerinde durmuştur. Kurtkan manevi değeri: *“Geniş bir sosyal grubun üyelerinin sadece başkaları tarafından kabul görmek için değil de kendi anlayışları ile doğruluğunu onayladıkları için üzerinde anlaştıkları ve kıymet verdikleri değer hükmü”* olarak tanımlamıştır (s.7).

Kurtkan, Türk milletinin manevi değerlerini;

1. İlme saygı
2. Ferdi iradeye saygı
3. İnsanlığa ve adalete yöneliş
4. Yardımseverlik
5. Laiklik
6. Demokrasi ve insan hakları
7. Gerçek manası ile cihangirlik ve fetih
8. Vatanseverlik
9. Milliyetçilik
10. Hürriyet severlik
11. Çalışkanlığa yöneliş olmak şeklinde sıralamaktadır.

Kaplan ise kültürel değerleri ön planda tutmuştur (2001). Türk Milletinin Kültürel Değerleri adlı kitabında kültürü *“ maddi ve manevi her şeyi işlemek ve geliştirmek”* olarak tanımlar (s.3). Türklerin kültürel değerlerini de aşağıdaki gibi sıralar:

1. Türk dili

2. Türk edebiyatı
3. Türk tarihi
4. Türk musikisi
5. Türk plastik sanatları
6. Türk şehirleri
7. Türkiye'nin tabii güzellikleri ve servet hazineleri
8. Kültürlü insanlar
9. Türklük ve İslamiyet
10. Çağdaş Türk kültür ve medeniyeti

2.3. Değerlerin özellikleri

İnsan ilişkilerine, toplumun düzen ve refahına etki eden değerlerin bir takım özellikleri vardır. Bu konuda araştırmaları olan bazı çalışmacıların değerlerin özellikleri hakkındaki görüşlerine değinilecektir.

Güngör (1993) , değerlerin özelliklerine ilişkin şunları belirtir:

- Değerlerin çok keskin çizgilerle birbirinden ayıramayacağını yani değerlerin birbirinden ayrı düşünülmemeyeceğini söyler.
- Değerlerin dinamik olduğunu yani değişim içerisine girebileceğini ifade ederken bu değişimin aniden değil de zaman içerisinde gerçekleşeceğini vurgular.
- Değerlerin sonraki nesillere aktarımında sosyal çevrenin etkili olduğunu söylerken değer aktarımının taklit yoluyla veya model alma gibi yollarla gerçekleşeceğini ifade eder.

Değer konusunda pek çok araştırmaları bulunan Aydın ve Akyol Gürler (2014) değerlerin; kültürün devamlılığını sağlamada önemli rolü olduğu, sosyal rol seçerken bireylere yol gösterici olduğu, dışlanmışlık ve yalnızlıktan kurtarıcı payı olduğu, bütünleştirici ve birleştirici rolleri olduğu, dinamik oluşu yani değişim gösterebilecekleri gibi özelliklerinden söz etmektedirler.

Schwartz'a göre ise değerlerin özellikleri şöyle sıralanır:

- Değerler kavram, inanç ve ilkelerdir.
- Değer, istenen sonuçlar, durumlar ve davranışlarla ilgilidir.
- Değer, bireylerin seçimlerine etki ederek yol gösterir.

- Değerler hiyerarşik bir düzen içerisinde sıralanırlar. Görelidirler (Schwartz,2006; akt. Güneş 2016, s 4).

Fichter (2001), değerlerin toplum ve kültüre önem veren ölçütler olduğunu savunur. Fichter’a göre değerlerin özellikleri şunlardır:

1. Değerler toplumda sadece tek bireyin yargısına bağlı değildir. Kişilerin büyük çoğunluğunun üzerinde uzlaştığı konulardadır.
2. Değerler sosyal ihtiyaçları karşılarlar. Ortak refahı korurlar.
3. Bireyler yüce değerler için özveride bulunurlar ya da çatışabilirler. Yani değerler coşkularla birliktedir.
4. Değerler kişiler arasında uzlaşma gerektirirler. Bu nedenle kavramsal açıdan diğer değerli nesnelerden soyutlanabilirler.

İlköğretim Programında (M.E.B., 2009) değerlerin özellikleri şöyle sıralanmıştır:

- Değerler toplum veya bireylerce benimsenmiş birleştirici olgulardır.
- Değerler, toplumun sosyal ihtiyaçlarını karşılayan ve bireylerin iyiliği için var olduğuna inanılan ölçütlerdir.
- Sadece bilinç değil aynı zamanda duyguları ve heyecanları da ilgilendirirler.
- Değerler bireyin bilincinde yer alırlar. Böylece davranışı yönlendirip güdülerler.
- Değerler normlardan daha farklı, genel ve soyut bir özellik taşırlar. Değer normu da içerir.

Daha öncesinde bahsedilen farklı değer tanımlamalarından yola çıkılarak değerlerin özelliklerine yönelik olarak şunlar söylenebilir:

- Değerler toplumdan topluma, kişiden kişiye göre değişim gösterebilirler. Yani değerler görelidir.
- Zamanla değerler çevresel faktörler tarafından değişime uğratılırlar.
- Her değer aynı ölçüde öneme sahip değildir. Bazı değerler ortak görüş ve yaklaşımla toplumda daha önemlidirler.
- Değerler insan ilişkilerini yönlendirirler. Hatta bireylerin birbirlerine yönelik davranışlarından öte cansız çevreye karşı olan davranışlarını da etkilerler.
- Değerler, herkeste olması beklenen olumlu tutum ve davranışlara yöneliktir.

- Değerler sadece bilinci değil aynı zamanda duygu ve heyecanları da ilgilendirirler.
- Değerler normlardan daha geneldirler.

2.4. Değerler Eğitimi

Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de kuşaktan kuşağa aktarılan insani değerlerde aşınma görülmüştür ve insanlar benimsedikleri değerlerden uzaklaşmaya başlamıştır. Bu durum toplumsal hayata olumsuz yansarak bireylerin refah ve huzurunun bozulmasına sebep olmuştur. Bu olumsuz gidişatı durdurmak için neredeyse tüm dünya bir arayış içerisine girmiştir. Böylece “değerler eğitimi” diye adlandırılan ve eğitim basamaklarında uygulanan bir eğitim modeli ortaya çıkmıştır (Yaman, 2016).

Değer bireylerde var olan, onu değerli kılan, davranışlarına yön veren, üstün özellikler ve sahip olunan donanımlardır. Eğitim ise bireylerin davranışlarında değişiklik oluşturma sürecidir. Eğitim, bireyin hayatının her alanında ve kendi isteği doğrultusunda davranışlarını iyiye, doğruya ve güzele yöneltmesini sağlar. Bireyin sahip olduğu değerler onun kişiliğini, hayatını, davranışlarını ve bakış açısını etkiler. Bu nedenle bireyin belli başlı değerlerin farkına varıp bu değerleri kazanması, benimsemesi ve davranışa dönüştürmesi gereklidir. Hayat boyu devam eden bu değer kazanma ve kazandırma sürecine “**değerler eğitimi**” denir (Yaman, 2016).

Değerler eğitimi, bireylerin değerler hakkındaki bilgisini ve anlayışını geliştirmek, bireylerin toplumun uygun gördüğü şekilde davranabilmesini sağlamada gereken beceri ve yönelimleri aşılacak için değerlerin doğrudan veya dolaylı olarak öğretilmesidir. Kısacası değerler eğitimi, öğrencilere değerler hakkında farkındalık kazandıran yaklaşımlar ve çalışmalardır (Özdaş, 2013 s.30-32).

Toplumsal düzenin sağlanmasında ve korunmasında değerler eğitiminin önemi büyüktür. Zira toplumdaki bireyleri huzur içinde bir arada tutmada sadece yasalara değil aynı zamanda insancıl değerlere de ihtiyaç vardır. Örneğin güçsüze el uzatmak, sevgi, saygı, misafirperverlik, doğruluk, dürüstlük ve hoşgörü gibi değerler yasalarla topluma benimsetilemez (Kaynak, 2012, s.34).

Toplumsal değerler ise çocukluk yıllarından başlanarak öğrenilir ve bu öğrenme hayat boyu devam eder (Beller, 2002). Değerlerin öğrenilmesinde çevrenin etkisi büyüktür. Değerler, önce aileden daha sonra ise yakın çevreden yazılı ve görsel materyalleri taklit etme ya da model alma gibi farklı yolları kullanarak ğrenilirler (Halstead ve Taylor, 2000).

Değerler eğitiminde çocukta doğuştan gelen iyi tarafı ortaya çıkarmak, çocuğun kişiliğinin gelişimini sağlamak, insani olarak mkemelliğe ulaşmasına yardım etme amaçlanır. Böylece özelde birey genelde ise toplum, kötü ahlaktan korunup kurtarılır. Bu nedenle değerler eğitiminde çocuklara ahlaki ve ahlaki olmayan durumlar hususunda doğru bilgiler verilmelidir. Bu şekilde çocuklar iyi eğilimler geliştirip kötü olanı reddeder ve karakteri olumlu yönde gelişir (Aydın ve Gürler, 2014).

Değerler eğitimi, bireyleri hem akıl hem de kalp yönüyle geliştirir. Bu nedenle değerler eğitiminin eğitim sistemi içerisinde yer alması elzemdir. Değerler eğitimi sayesinde birey kendisinin ve çevresinin farkında olur ve çevredeki farklılıkları anlayabilir ve bu farklılıklara saygı gösterebilir. Böylece olması istenen demokratik bir toplum oluşabilir (Doğanay, Seggie ve Caner, 2012).

Sonuç olarak erdemli, ahlaklı, düzenli ilişkileri olan bir toplum bireylerin tek tek ve toplu olarak değerlere bağlılığı lsnde yürütülür. Toplumsal bağın çözülmesinin engellenmesinde, barış, hoşgörü ve empatinin sağlanmasında yasalar kadar değerlere de önem vermek gereklidir. Bunun için nitelikli bir değerler eğitimi şarttır (Aydın ve Gürler, 2014).

2.4.1. Değerler Eğitiminin Tarihçesi

Değerler eğitimi, insanlık tarihi kadar eskidir. İnsanlığın varoluşundan beri her bireyin önemli görüp benimsediği ve bunu kendinden sonra gelenlere aktarmaya çalıştığı duygu, düşünce ve davranışları bulunmaktadır. Her insanlık ağı bir sonraki ağ için yeni bir değerler alanıdır.

Değerler eğitimi aile, okul gibi alanlarda genç nesillere bir takım değerlerin aktarılmasıyla yapılır. Çocuklar için neyin doğru neyin yanlış olduğu ve insanın hayatında hangi temel değerlerin bulunması gerektiği, okullarda doğrudan veya dolaylı olarak öğretilir. Bunun yanında insanlığın varoluşundan beri informal olarak

da toplumsal değerler yeni nesile öğretilerek topluma adaptasyon sağlanır. Kısacası değerler eğitimi her çağda informal olarak öğretilmişken son yüzyılda formal eğitim uygulamalarıyla da karşımıza çıkmaktadır (Ekşi ve Katılmış, 2012).

Değerler eğitimine ait ilk çalışmalar 1920’de Amerika’da karakter eğitimi adıyla başlamıştır. Karakter eğitimi kapsamındaki uygulamalar zaman zaman önemini kaybetmiştir. 1990’lı yıllarda ise karakter eğitimi yeniden önem kazanıp hem özel hem de kamu sektörlerinde rağbet görmüştür. Bu konuda ilerleme gösterilerek Karakter Eğitimi Manifestosu ve Aspen Bildirisi gibi organizasyonlar ve bildiriler düzenlenmiştir (Ekşi ve Katılmış, 2012).

Türkiye’de ise değerler eğitimi; 1900’lü yıllardan beri ahlak eğitimi, karakter eğitimi, vatandaşlık eğitimi gibi kavramlar adı altında kuramsal ve uygulamaya yönelik pek çok çalışmaya konu olmuştur. Bireyin inanç, duygu, öncelik ve değerlerin farkında olmasını sağlayan, ahlaki gelişimini destekleyen yaklaşımlar ise ilköğretim programlarında yeni yeni yer bulmuştur (Akbaş, 2008 s.11). Günümüzde değerler eğitimi, okullarda derslerin içerisine yerleştirilen değerlerin öğretilmesi ile gerçekleştirilmektedir.

Değerler Eğitimi; karakter eğitimi, irade eğitimi, vatandaşlık eğitimi, ahlak eğitimi gibi ifadelerle öğretim programlarında bulunabileceği gibi, okullarda fiziksel çevre, psikolojik çevre, yönetici ve öğretmen mesajları ile örtük program şeklinde de bulunabilir. Günümüzde değerler eğitimi, hem örtük programlar hem de öğretim programları kapsamında yapılmaktadır (Akbaş, 2008, s.11). Ülkemizde 2005’te başlamış olan Yapılandırıcı Yaklaşımla birlikte belirlenen değerler ders içeriklerine aktarılıp, sunulmaya başlanmıştır.

2.4.2. Değerler Eğitiminde Aile, Okul ve Sosyal Çevre

Aile kan veya akrabalık bağlarıyla birbirine bağlanan, aralarında toplum tarafından belirlenen bir takım hak, sorumluluk ve ortak değerleri olan bireylerden oluşan topluluktur. Aile toplumun çekirdeğini oluşturur.

Aile çocuğun fiziksel bakımını gerçekleştiren, duygusal gelişim, psikolojik gelişim, karakter gelişimi sağlayan ve değer kazandıran birincil çevredir. Bir bebek doğduğunda önce annesi ile çevreyle tanışır. Daha sonra baba, kardeş ve diğer aile

üyeleri ile etkileşime geçerek çevresindeki davranışları anlamlandırmaya çalışır. Bebeklikte reflekslerle başlayan davranışlar zamanla bilinçli davranışlara dönüşür. Çocuk yakın çevresini yani aile bireylerini taklit etmeye ve onları rol model olarak onlar gibi davranmaya başlar (Sırakaya, 2018, s.19).

Bebek, anne karnındaki hayatından itibaren huzuru ve huzursuzluğu hissedebilir. Kendisine gösterilen ilgiyi ve sevgiyi anlayarak, sevildiğinin ve değerli olduğunun farkına varabilir. Bu sayede aidiyet duygusu oluşarak olumlu bir kişiliğin temeli atılır. Bu nedenle çocukta olumlu bir kişilik oluşturmada, sağlıklı ve olumlu ilişkiler kurmada ve değer yargılarının oluşmasını sağlamada aile son derece etkili ve önemlidir (Karasu, 2018, s.14).

Değerler eğitiminde başlangıç noktası ailedir. Değerleri içeren kültür aktarımında da ilk önce çocuğun en yakın toplumsal çevresi olan aile, sonra eğitim kurumları ve daha sonra uzak çevresi gelir. Bir çocuk dini, hukuki, ahlaki, estetik, insani, mantıki bir vicdanla dünyaya gelmez. Ona bu vicdanı ancak kendi milleti ve kültürü kazandırabilir (Aydın ve Gürler, 2014, s. 27). Bu kazanımın temelini atacak olan ailedir. Özellikle anne ve baba kültür, ahlak ve değer kazanımının en önemli aktarıcılarıdır (Yaşaroğlu, 2016).

Aile üyelerinin arasındaki içten ve samimi etkileşim ile aile düzeni, çocukların ruhsal gelişimleri ve manevi tatminleri açısından önemlidir. Ailede büyüklerin koyduğu kurallar çocuğun zamanla vicdanının şekillenmesini sağlar. Çocuk iyiliği, güzelliği, doğruluğu, kutsal değerleri aile yaşantısında temellendirir. Zamanla çocuk büyüdükçe farklı etmenlerden etkilenebilir. Çocuk büyüdükçe zamanla değerler eğitimde ailenin rolü azalır ancak asla bitmez. Çünkü aile içinde temellerini attığı değerler, davranışlar, kurallar çocuğun hayatı boyunca rehberi olur (Gürhan, 2017, s. 31).

Çağın ilerlemesi ve toplumun değişmesi ile çocuk, aile ve toplum arasında değer çatışmaları gözlenebilir. Bu çatışmaları aile üyeleri hoşgörü ve uzlaşma yoluyla çözebilirlerse çocuk değerleri daha kolay benimseyebilir. Aile, çocuğa değer kazandırmada baskıcı, zorlayıcı bir tutum sergilemeden çocuğa sevgi ve saygı ortamında rehberlik etmeli ve doğru bir model olmalıdır. Çünkü çocuk kendisine söylenen ve dayatılardan daha çok yapılan davranışa bakar. Aile çocuğu, kendine

özgü değerler sistemi oluşturmada teşvik etmeli ancak çocuğun özgür davranmasına da izin vermelidir. Çünkü zamanla çocuğun seçmiş olduğu alternatif değer sistemiyle ailenin kendi benimsediği değerler örtüşmüyorsa çatışmalar meydana gelebilir ve çocuğun kişiliği olumsuz etkilenebilir (Ulusoy ve Dilmaç, 2016).

Çocuk, okul hayatı başlayınca da değerleri öğrenmeye devam eder ve bu süreçte artık öğretmen de dâhil olur. Öğretmenin giyiminden konuşmasına, davranış ve hareketlerine kadar birçok konuda öğrencilerine örnek olduğu düşünüldüğünde değerler eğitiminde öğretmenin de önemli bir etkisi olduğu görülür.

Öğrencilerine saygı, sevgi, hoşgörü ve daha birçok değeri kazandırmak isteyen bir öğretmen bu değerlere uygun biçimde davranmalıdır ki model olma sorumluluğunu gerektiği gibi yerine getirsin. Değerler eğitimi konusunda öğretmenin kendini geliştirmesi ve gereken duyarlılığı kazanabilmesi için hizmet içi eğitimler alması faydalı olur (Çengelci Köse, 2015).

Eğitimin en temel hedeflerinden biri ortak değerlerimizi yeni nesile aktarmak ve benimsetmektir. Çünkü toplumun geleceği, sağlam karakterli, iyi yetişmiş nesillerin varlığına bağlıdır. Toplumun önemli değerlerini kazanmış olan bireyler, toplumu ayakta tutar. Bu nedenle değer kazanımının ilk aşaması eğitimidir ve bu noktada okul dönemi değerler eğitimi açısından çok önemlidir. Çocuğun aile, okul, sosyal çevresindeki hayatı değerler eğitiminin bir parçası olup hayatı boyunca değer kazanımı devam etmektedir. Önce ailede başlayan değerler eğitimi daha sonra kontrollü bir şekilde okullarda devam eder. Böylece ailede verilen değerler eğitiminin okul ortamında pekiştirilmesiyle çocuğa evrensel ve sosyal pek çok değer kazandırılır. Ayrıca okul dönemi, çocukta karakter gelişiminin de gerçekleştiği önemli bir süreci kapsar (Çelik, 2016, s.3).

Çocukların iyi bir insan olmanın anlamı, iyi davranışların özelliklerinin ne olduğunu, toplumun neleri kabul edip neleri etmeyeceği konusunda eğitilmeye ihtiyaçları vardır. Bu nedenle okul eğitimi, çocukların bilişsel olduğu kadar, duyuşsal yönden de olgun bireyler olmalarına yardımcı olmayı amaçlar (Hökelekli 2013). Okullar, çocukları yetenekleri doğrultusunda hayata hazırlar, onlara iyi bir vatandaş olabilmeleri için gerekli bilgi, tutum ve becerileri kazandırır. Bu noktada okullar,

çocuğu bir bütün olarak ele alır ve sadece akademik başarıyı değil aynı zamanda adalet, sevgi, saygı, hoşgörü, dürüstlük, nezaket, yardımlaşmak gibi değerlerin öğretimini de önemser (Aydın ve Gürler, 2014). Son zamanlarda çocuk ve gençlerde madde kullanımının artması, şiddet, çeteleşme gibi olumsuz durumlar okullarda değerler eğitiminin verilmesini zorunlu kılmıştır. Böylece okullarda temel derslerin yanında değerler eğitiminin de verilmesi elzemdir.

Okul, çocukta var olan değerleri geliştiren bunları davranış haline getirerek kişiliğe yansıtan çocuğa uygun yeni değerler öğreten sistemli bir kurumdur (Özdaş, 2013, s.47). Değerler eğitimi okullarda düzenli ve planlı olarak belirli kurallar doğrultusunda, derse uygun hedef, yöntem ve tekniklerle belli bir düzen içinde gerçekleştirilir (Doktaş Yeşiltaş, 2015, s.13).

Okulun görevleri, misyonu, fiziki koşulları, olanakları, içinde bulunduğu çevre, uyguladığı eğitim programı ve çalışanların benimsemiş olduğu değerler, değerlerin kazandırılmasında oldukça önemlidir (Özdaş, 2013, s.47). Ayrıca okullarda değer eğitimi öğrenciye verilirken, çocuğun hazıroluşluk düzeyi, beklentileri, farkındalıkları, gelişim özellikleri ve bireysel farklılıkları göz önünde tutulmalıdır. Değerler soyut kavramlar olduğundan, değerler eğitimi verilirken hikâyeler, oyunlar, filmler, grup etkinlikleri kullanılarak değerler somutlaştırılmalıdır. Böylece bilişsel süreçlere hitap edilebilir. Ancak değerler daha çok yaşantıyla öğrenilir. Sadece bu tarz bir eğitimle değerleri kazandırmak mümkün değildir. Gerçek hayatın içinden uygulamaları da kullanmak gereklidir. Sınıf içinde oluşturulacak ortak sosyal bir ortam çocukların değer kazanımına zemin hazırlar. Öğrencilere verilen olumlu ve olumsuz pekiştireçler, sorumluluklar çocuklarda değer gelişimine katkı sağlar (Aydın ve Gürler, 2014).

Değerler eğitimi ülkemizde 2010 yılından itibaren eğitim sisteminde özel bir yer edinmiştir. Değerler eğitimi kapsamında 10.09.2010 tarihinde Milli Eğitim Bakanlığı tarafından “İlk Ders Genelgesi” yayınlanmıştır. Bu genelgede, okullarda değerler eğitiminin rolüne dikkat çekmekte, öğretim programının önemini vurgulamakta, okullara düşen görev ve sorumlulukları anlatmaktadır. Genelgede toplumumuzun milli, manevi, ahlaki, kültürel, sosyal değerlerinin güçlendirilmesinin gerekliliğine ve toplumu tehdit eden risklerin önlenebileceğine değinmiştir. Bu kapsamda okullarda ilk dersin değerler eğitimine ayrılarak öğrencilerin değer

kazanımında yeterliliklerini arttıracak çalışmalar yapılması istenmiştir. Bu genelgeden sonra okullarda değerler eğitimi projeleri hazırlanmaya başlanmıştır (Köylü, 2016)

İlk Ders Genelgesine uygun olarak hazırlanan Değerler Eğitimi Yönergesinde amaç, öğrencilerin millî ve evrensel kültür değerlerini bilmelerini, hayata geçirebilmelerini ve bu değerlere saygı duymalarını sağlamak yönündedir. Değerler eğitimi yönergesinde; sevgi, sorumluluk, hoşgörü, duyarlılık, özgüven, empati, adil olma, cesaret, nazik olma, dostluk, yardımlaşma- dayanışma, doğruluk- dürüstlük, temizlik, aile birliğine önem verme, bağımsızlık, iyimserlik, estetik duyguların geliştirilmesi, vatanseverlik, iyilik yapmak, çalışkanlık, merhamet, selamlaşmak, alçakgönüllülük, misafirperverlik, kültürel mirasa sahip çıkmak, fedakârlık gibi değerler yer almaktadır. Değerler Eğitimi İl Yürütme Komisyonlarının değerlerin işleniş sırasını değiştirebilme yetkisi vardır (Değerler Eğitimi Yönergesi).

Toplumsal bir varlık olan insan, hayatı boyunca kendinden başka insanlarla bir arada bulunmak ve onlarla etkileşim halinde olmak durumundadır. Topluluklar ve uygarlıklar ilerledikçe insanlar arasındaki iletişim, karşılıklı alışveriş ve dolayısıyla da bağlılık artar. Bu alışveriş maddesel düzeyde olduğu gibi duygusal düzeyde de olur (Koptagel, 2011). İnsanın içinde yaşadığı sosyal çevre ve kültür yaşam boyunca önemli bir yer tutar. Örneğin, Türkiye’de yaşayan 12-18 yaş grubu çocuk ve gençler başka ülkede yaşayan yani başka sosyal çevresi olan çocuk ve gençlerle aynı davranış özelliklerini göstermezler. Bu farklılık çocukların ve gençlerin bulundukları sosyal çevrenin değerleri ile ilgilidir. Karşılaşılan bir olumsuzluk karşısında kavgaya ve küfüre başvuran kimselerin olduğu sosyal çevrede yetişen bir birey gördüğü modelin etkisiyle aynı şekilde davranmaya başlar (Cüceloğlu, 1991). Toplumlarda görülen yalan söyleme, hırsızlık, kumar oynama gibi olumsuz ve kötü alışkanlıkların genetik aktarım ile bireylere geçtiği söylenemez. Bu olumsuz eğilimler sosyal çevrede görülen ve bu çevre içinde gelişen olumsuz sosyal rahatsızlıklardır (Ulusoy ve Dilmaç, 2016).

Her toplum kendi değerlerini bilen, benimseyen ve yaşatan bireyler yetiştirmek ister. Değer eğitimi sayesinde bireyler topluma entegre olmayı ve sosyalleşip kültürel anlamda aidiyet duygusuna sahip olmayı öğrenirler (Ulusoy ve Arslan, 2016).

Değerler eğitiminde aile, öğretmen, okul ve sosyal çevre önemli öğelerdir. Her biri üzerine düşen görevi iyi şekilde yürütürse değerler eğitimi istenilen biçimde gerçekleşir.

2.5. Çocuk Edebiyatında Değerler Eğitimi

Çocuk edebiyatı, “çocukların dil gelişimine katkıda bulunan, onların edebi ihtiyaçlarını karşılayan; çocuklar için, çocuklara göre yaratılmış edebiyattır” (Dursunoğlu, 2013, s.32). Çocuk edebiyatı; çocukluk çağı içindeki bireylere özel yazılmış, çocuğun gelişimini göz önünde bulunduran, çocuğun yeteneklerinin ortaya çıkmasına katkısı olan, geçmiş ile gelecek arasında bağ kuran, kültürel mirası koruyarak onu yeni kuşaklara aktarmada görevi olan, çağın değerlerini barındıran, bunu yaparken de farkındalık yaratarak güçlü bir estetik duygunun oluşmasına katkı sağlayan edebi bir türdür (Tüfekçi, 2014). Edebiyat; çocuğun zevkini, hayal dünyasını ve doğuştan getirdiği güzellik duygusunu geliştirir. Bir yandan da çocuk kendisi için yazılmış olan eserlerde hayatı, insanı ve yakın çevreyi tanıma fırsatı elde eder. Edebi metinlere konu olanlar gerçek hayatın bir yansımasıdır. Böylelikle çocuk, edebi ürünler sayesinde yazılan ile yaşadıkları arasında ilişki kurma ve karşılaştırma yapar. Bu yönüyle çocuk edebiyatı eğitici rol oynar (Şimşek, 2005).

Çocuklara ve gençlere değerler aktarılırken tamamen öğretici bir yaklaşım izlemek yerine onların ilgisini çekecek ve değerleri içselleştirmelerine yardımcı olacak yollar seçilmelidir. Edebi eserlerden bu amaçla yararlanılabilir. Çünkü edebi eserler dilin zenginliği sayesinde zevkli ve eğlenceli bir yolla değer kazanımında rahatlıkla kullanılabilir (Ceran, 2018).

Geçmişte çocuklar ve gençler kendilerinden büyük aile bireyleri ile daha çok vakit geçirip onlarla birlikte okumaktaydılar. Köy odaları ve kıraathaneler gibi yerler bu amaçla kullanılırken çocuk ve gençler dinledikleri ve okudukları edebi ürünlerden akıllarını ve ruhlarını besleyen değerler almaktaydılar. Özellikle masal ve hikâye gibi türlerde iyi ile kötünün karşılaştırılması sayesinde çocuk ileride hayatına yön verecek dersler çıkarmaktaydı. Hatta birçok edibe göre tiyatro ahlak dersleri veren bir okuldur. Şimdi ise vaktin büyük çoğunluğunu televizyon ya da bilgisayar başında geçiren çocuk ve gençler yetişirken bunca yararı olan edebi ürünlerden uzaklaşmaktadırlar. Bir çocuğa iyilik, doğruluk, fedakârlık, hoşgörü vb. gibi ahlaki değerler kazandırılmak

istenirken doğrudan “bunu yap” veya “şunu yapma” şeklinde verilen öğütler bıkırtıcı ve etkisiz olacaktır. Dürüst olması istenen bir çocuğa “yalan söyleme” demek yerine ona Ömer Seyfettin’in Kaşığı eseri okutulabilir. Böylelikle çocuk yalanın doğuracağı olumsuz sonuçları görüp dürüst olma değerini benimser (Gönen, 2016).

Dil ve edebiyat bir toplumun değerlerinin kabulünde ve devamlılığında başvurulacak öğelerdir (Kaplan, 1983). Bir milletin varlığını sürdürebilmesi için yetişmekte olan çocuk ve gençlerine kültürünü aşılması zorunlu bir hale gelmektedir. Bu açıdan evrensel değerleri yok saymadan kendi milli kültürel değerlerini de benimseyen ve yaşatan bir neslin yetişmesinde halk şiiri, masal, destan gibi ürünlerin mutlaka yararı olacaktır (Yılar, 2010).

Görülüyor ki gibi değerler eğitiminde çocuklar için yazılmış hikâye, masal, şiir, tiyatro, destan gibi edebi ürünlerden yararlanmanın olumlu etkileri olacaktır. Çocuk okuduğu eserdeki karakterlerin benimseyip yaşattığı değeri beğenerek anlayacak ve farkına varacaktır.

2.6. Çocuk Yayınlarında Bulunması Gereken Temel Unsurlar

Çocuk yayınları hedef kitlesi 0-15 yaş aralığı olan, o yaş grubuna yönelik eserlerdir. Bu eserleri esasında iki başlığa ayırmak mümkündür. Bunlardan ilki basılı yayınlar (çocuk kitapları, çocuk gazete ve dergileri), ikincisi ise sesli ve görüntülü (çizgi filmler, çocuk programları gibi) yayınlardır (Yılar, 2013).

Çocukların okuma ve dinleme becerilerini geliştirmek ve bunu onlarda alışkanlık haline getirmek için çocuk yayınlarından faydalanılırken çocuk yayınlarının özenle seçilmesi gerekir. Kitap, dergi, gazete, çizgi film gibi çocuk yayınlarının çocuğun düzeyine uygun olması gerekmektedir. Çünkü bu yayınlar çocukların kişiliğinin oluşmasında etkilidir. Ulusal ve evrensel değerler içeren yayınlar çocuklar için faydalı olacaktır. Çocuk yayınlarında bulunması gereken özellikleri biçim ve içerik (muhteva) olarak iki ayrı şekilde değerlendirmek gerekmektedir. Biçim bir kitabın dış kapağından itibaren kitabın resimleri, kullanılan yazı boyutu, sayfa sayısı, imla ve noktalama gibi özellikleri ile ilgilidir. İçerik ise çocuk kitabının konu, dil ve anlatım, kahramanlar gibi özellikleri ile ilgilidir (Şimşek, 2005).

Yılar (2013)’ a göre bir çocuk kitabının biçimsel ve içeriksel özellikleri aşağıdaki gibi olmalıdır:

- Kitabın boyutu sınıf seviyesine uygun olmalıdır. Sınıf düzeyine göre A4 (21*29) veya B4 (14*21) boyutlarında olabilir. Kolay taşınabilir olması önemlidir.
- Kapağı sağlam ve ilgi çekici olmalıdır. Kitabın arka kapak yazısı da bulunmalıdır.
- Basımda kullanılan kâğıt sağlam, kaliteli ve göz yorucu olmayan malzemeden yapılmalıdır.
- Paragraf çok uzun tutulmamalı ve sayfa kenarlarında uygun boşluklar bulunmalıdır.
- Harf büyüklükleri, sınıf düzeyine göre belirlenmelidir. 1. sınıf için 20-24 punto olmalı ve sınıf seviyesi arttıkça bu punto büyüklüğü düşürülmeli, 4. ve 5. Sınıf için 11- 12 puntoya kadar inmelidir.
- Kitabın metinleri resimlerle de zenginleştirilip desteklenmelidir. Resimler çocuğun hayal dünyasını geliştirmeye yönelik seçilmelidir.
- Çocuğun yaşına uygun, çocuğa yönelik konular seçilmelidir.
- Çocuk kitaplarında yaşama sevinci ve umut gibi duygular işlenmelidir. Karamsarlık ve kötümserlikten uzak durulmalıdır.
- Çocuk kitapları iyilik etmek, yardımlaşmak, hoşgörü, dürüstlük, barışçıl olmak, doğa bilinci gibi değerleri çocuklara verecek nitelikte olmalıdır.
- Çocuk kitapları çocuğun sevgi ve saygı gibi duygularını geliştirmelidir.
- Öğüt verici ve doğrudan bilgi vermek yerine metin içine yerleştirilmiş şekilde bilgiler verilmelidir.
- Aile ve vatan sevgisi aşılamalıdır.
- Çocuk kitaplarındaki kahramanların sayısı az ve çocuğun gelişim özelliklerine uygun olmalıdır.
- Anlatım zevkli ve heyecanlı olmalıdır.

Bu çalışma için seçilen çocuk kitaplarının biçimsel ve içeriksel özelliklerinin yukarıda bahsi geçen özellikler bakımından uygun olduğu söylenebilir. Yazar Hasan Kallimci eserlerini oluştururken çocuklara yönelik konular seçmiş ve onlara umut verici şekilde hikâye, masal, şiir ve tiyatrolar yazmıştır. Eserlerinde sevgi, saygı, dostluk, dürüstlük, yardımlaşma, vatan sevgisi, çevre bilinci gibi değerleri işlemektedir. Ayrıca kitaplar uygun resimler kullanılarak zenginleştirilmiştir.

Kitapların kapağı ilgi çekici ve arka kapak yazıları çocukta merak uyandıracak niteliktedir.

Yazar Hasan Kallimci'nin çocuklara okuma alışkanlığı ve milli değerler kazandırma, anadil gelişimine katkı sağlama gibi amaçlarla ele aldığı kitapları hem içerik hem de şekil bakımından çocuk edebiyatı alanında önemli bir yer tutmaktadır. Yazarın yirmi yıldan fazla öğretmenlik görevini yapmış olması çocukların seviyesine uygun ve onların hayal dünyasına katkı sağlayan eserler oluşturmada etkili olmuştur (Türkmen ve Öger, 2007 s.419).

2.7. İncelenen Konu İle İlgili Daha Önce Yapılmış Araştırmalar

Son yıllarda Türkiye'de değerler eğitime olan ihtiyacın fazlalaşmasıyla birlikte değerler eğitimi üzerine çokça çalışılan bir araştırma konusu olmuştur. Özellikle sosyal bilimlerde bu konu sıklıkla çalışılmıştır. Genel anlamda alanyazın incelendiğinde Hasan Kallimci ile ilgili çalışmalar kısaca şu şekilde ele alınmıştır:

Teke (2016), Çocuk Edebiyatı Yazarı Hasan Kallimci'nin Öykülerinin Okunabilirlik Açısından Değerlendirilmesi adlı yüksek lisans tezinde yazarın 4 adet kitabından 10 adet öyküyü incelemiştir. Yazarın çocukların seviyesine uygun eserler verdiğini belirtmiştir. Degeç (2016), Hasan Kallimci'nin Çocuk Romanlarının İncelenmesi adlı yüksek lisans tezinde yazarın üç, dört ve beşinci sınıf öğrencilerine yönelik yazdığı on tane çocuk romanını incelemiştir. Tek tek okunarak taranan kitaplarda yer alan iletiler belirlenmiştir. Bu iletiler belirlenen temalara göre sınıflandırılmıştır. Ayrıca araştırmaya konu olan kitaplar kişiler, zaman-çevre-olay örgüsü ve dil-anlatım yönüyle de incelenmiştir. Bu çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmış ve doküman incelemesiyle eserler analiz edilmiştir. Kallimci'nin seçilen çocuk romanlarının içeriği eğitsel boyut ve mili, insani değerler dikkate alınarak yazıldığı görülmüştür.

Genel anlamda alanyazın incelendiğinde değerler eğitimi ile ilgili çalışmalar kısaca şu şekilde ele alınmıştır:

Kumbasar (2011), Muzaffer İzgü'nün Romanlarının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi adlı yüksek lisans tezinde İzgü'nün 1971-2003 yılları arası yayımlanan on iki tane romanı üzerinde çalışmıştır. Bu romanlar 13-18 yaş aralığına uygun olduğu düşünülen eserler arasından seçilmiştir. Araştırma modeli betimsel

nitelikte tarama modeli olmuştur. Tek tek incelenen romanlarda daha önceden belirlenen yirmi beş değere ait bulgular saptanmıştır. Sonuç olarak İzgü'nün incelenen romanlarında en çok sevgi değerinin yer aldığı görülürken alçakgönüllü olma değerine de hiç yer verilmediği tespit edilmiştir. Sevgiden sonra saygı, yardımlaşma, çalışkanlık, temizlik değerlerine sıkça rastlanmıştır. En az tespit edilen değerler ise barış, tutumlu olma, bilimsellik ve cesur olmadır. Ayrıca yazarın incelenen romanlarında içki-sigara kullanan karakterlere sıkça yer vermesi ve argo ifadelerin varlığı da eserleri değerler eğitimi bakımından eserlere olumsuzluk yüklemiştir.

Oran (2015), Yalvaç Ural'ın Çocuk Kitaplarında Değerler Eğitimi ve Bu Eserlerin Türkçe Öğretimine Katkısı adlı yüksek lisans tez çalışmasında Ural 'ın otuz adet çocuk kitabını ele almıştır. İncelenen kitaplarda sevgi, sorumluluk, yardımseverlik, aile birliğine önem verme ve dürüstlük değerlerinin yoğun biçimde yer aldığı tespit edilirken adil olma, misafirperverlik, hoşgörü ve vatanseverlik değerlerinin yeteri kadar bulunmadığı görülmüştür. Bu çalışmada da benzerlerinde olduğu gibi betimsel nitelikli bir çalışmadır ve yine doküman incelemesi kullanılarak bulgular elde edilmiştir. Sonuç olarak Yalvaç Ural'ın eserlerinden sevgi, sorumluluk, yardımseverlik, aile birliğine önem verme ve dürüstlük değerlerinin aktarımında yararlanılabileceği anlaşılmıştır.

Yardımcıel (2015), Bir Çocuk Edebiyatı Yazarı Olarak Aysel Gürmen'in Eserleri Üzerinde İlettiği Değerler Bakımından İncelemeler adlı yüksek lisans tezinde yazarın otuz adet çocuk kitabını incelemiştir. Bu çalışma da nitel bir araştırmadır ve doküman analizi kullanılarak yazara ait otuz adet kitap tek tek incelenerek değerler saptanmıştır. Değerler eğitimi bakımından incelenen kitaplarda en çok sevgi, doğa bilgisi misafirperverlik ve bilimsellik değerlerinin olduğu; en az yer verilen ise özgürlük, sağlığa önem verme, toplum yararına çalışma değerlerinin olduğu belirtilmiştir.

Atalay (2017), Seza Kutlar Aksoy'un Eserlerindeki Eğitsel Değerler ve Bu Değerlerin Davranışa Yansıma Biçimleri adlı yüksek lisans tezinde yazarın incelenen yirmi adet çocuk kitabında yirmi beş adet değer farklı olay örgüleri içerisinde ele alındığını ve evrensel değerlerin önemli bir yer tuttuğunu belirlemiştir. Bu tez çalışmasında da nitel araştırma yaklaşımlarından doküman incelemesi kullanılmıştır.

Çalışma için seçilen eserler defalarca okunarak içerlerinde belirlenen değerler sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırmada Spranger'in değer sınıflamasına ek olarak evrensel değerler ve Güngör'e ait ahlaki değerler başlıklarının eklenmesiyle oluşan değer sınıflamasından yararlanılmıştır. Ayrıca Atalay, yazar Seza Kutlar Aksoy ile zaman zaman yüz yüze de gelerek sohbet tarzında görüşmeler yaparak çalışmasına görüşme tekniğini de katmıştır. Bu görüşmelerden elde ettiği verilere çalışmasının bulgular kısmında yer vermiştir.

Özcan (2017), Türk Dünyası Masallarının Değerler Eğitiminde Kullanılabilirliği adlı yüksek lisans tezinde Türk dünyası masallarından en uygun olanları seçilmiştir. İncelenen eserler aracılığı ile Türk dünyası masallarının değerleri örnekleyebildiği tespit edilmiştir.

Şahin (2017), Cengiz Aytmatov'un Eserlerinin Değerler Eğitimi Bağlamında İncelenmesi ve Ortaokul Türkçe Ders Kitapları İçin Metin Önerileri adlı doktora çalışmasında Aytmatov'un eserlerini doküman incelemesi yöntemiyle incelemiş ve eserlerin Türk milli eğitiminin belirlediği değerler bakımından zengin olduğunu belirtmiştir.

Çelebi (2018)'nin, Aygül Akal'ın Çocuk Romanlarının Değerler Aktarımı Açısından İncelenmesi adlı yüksek lisans tez çalışması da nitel bir araştırma olup doküman incelemesi tekniği ile bulgular çalışılmıştır. Akal'a ait sekiz tane çocuk romanı seçilmiş ve tamamı okunup içinde bulunan değerler tespit edilmiştir. Sonuç olarak Güncellenen Türkçe Öğretim Programı'nda yer alan on kök değer (adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik) yer aldığı sonucuna varılmıştır.

Bastem (2018), A.Vahap Akbaş'ın Çocuk Eserlerinin Eğitsel Değerler Bakımından İncelenmesi adlı yüksek lisans tezinde Akbaş'a ait hikâye, şiir, fabl, deneme ve roman türlerinden seçtiği sekiz tane eseri doküman analiz yöntemiyle incelemiştir. İncelenen çocuk kitaplarında en çok sevgi, saygı, merhamet ve aile değerlerinin işlendiği görülmüştür. Yazarın çocuk kitapları değerler eğitimi açısından yeterli görülmüştür.

Karasu (2018)'nin, İlkokula Uyarlanmış Dede Korkut Hikâyelerinde Değerler Eğitimi adlı yüksek lisans çalışmasında nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi tekniği kullanılmıştır. İlkokul öğrencilerinin düzeyine uygun olduğu düşünülen

on iki tane Dede Korkut Hikâyesi seçilmiş ve bu eserler içerisinde hangi değerlerin olduğu tespit edilmiştir. Dini değerlerin en çok işlenen değer olması ile birlikte sevgi, saygı, cesaret, vatanseverlik, dürüstlük gibi değerlerin varlığı da tespit edilmiştir.

Tümen (2018), Naki Tezel'in Masalları ve Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi adlı yüksek lisans tezinde Tezel'in "Türk Masalları " kitabından elli dört adet masal incelenmiştir. Bu inceleme sırasında Cahit Kavcar'ın belirlediği değer sınıflamasından yararlanılmıştır. Sonuç olarak Tezel'in masallarının bireysel ve toplumsal değerlerin eğitiminde yararlı olacağı tespit edilmiştir.

2.8. Hasan Kallimci'nin Hayatı, Eserleri ve Aldığı Ödüller

2.8.1. Hasan Kallimci'nin hayatı

1949 yılında Denizli'nin Sarayköy ilçesinde dünyaya gelmiştir. Babası ayakkabı tamircisi ve annesi bir tarım işçisidir. İlköğrenimini doğduğu ilçede görmüş ve öğretmen okulunu ise Nazilli'de yatılı olarak okumuştur. Okulunu 1967 yılında bitirerek doğduğu ilçe olan Sarayköy'ün Aşağı Tırkaz adlı köyüne öğretmen olarak atanmıştır. 1969 yılında askerliğe başlamış ve sonrasında Amasya ve Afyon'da asker öğretmen olarak vatani görevini tamamlamıştır. Sonrasında çeşitli ilkokullarda görev almıştır ve 1976 yılında görevinden ayrılmıştır. Günlük yayımlanan bir gazetede yazı işleri müdürlüğü yapmıştır. 1977 yılında görevine dönmüş ve çeşitli okullarda öğretmenlik, idarecilik yapmıştır. Bu zaman içerisinde de Anadolu Üniversitesi ön lisans programını tamamlamıştır. 1989 yılından 1994 yılına kadar Denizli Halk Eğitim Müdürlüğünde müdür yardımcılığı görevini yürütmüştür. 1994 yılında bu görevi yürüttüğü sırada emekliliğe ayrılmıştır.

Emekli olduktan sonra çalışma hayatına devam ederek mahalli gazete ve televizyonlarda köşe yazarlığı ve genel yayın yönetmenliği görevlerini üstlenmiştir. Sonrasında ise zamanını çocuk edebiyatına ve çocuklara ayırarak eserler vermiştir ve vermeye devam etmektedir. Ulusal ve mahalli çeşitli dergilerde yazıları yayımlanmıştır. İlk yazısı Fakir Kemancı adında bir hikâyedir ve Nazilli'de yayımlanan Ak dergisinde çıkmıştır. İlk kitabı bir şiir kitabıdır ve ilk çocuk kitabı ise Türk İlleri Gezisi'dir.

Folklorik derleme ve araştırmaları da bulunan yazarın ahilik geleneğine yönelik eserleri de mevcuttur. Eserlerinde çocuk edebiyatı ürünlerinin masal, hikâye, şiir, tiyatro, destan gibi çeşitli türlerinden görmek mümkündür.

Türü masal olan Keloğlan'la Seyahat adlı eserini aynı isimle bir tiyatro eseri olarak uyarlamıştır. Beş bölümden oluşan bu tiyatro eseri TRT Ankara Radyosunca yayımlanabilir bulunmuş ve 1990'lı yıllarda yayımlanmıştır. Bu eser TRT Ankara Radyosu arşivinde yer almaktadır. Ayrıca 6-8 yaşa hitap eden Bitmeyen Savaş adlı 26 bölümlük bir çizgi filmin de hikâye ve ön senaryolarını yazmıştır.

Denizli'de yaşamına devam etmekte ve mahalli gazetelere yazılar yazmaktadır. Evli ve iki çocuk, dört torun sahibidir.

Türkmen ve Öger (2007), Hasan Kallimci' nin çocuklara yönelik yazdığı eserleriyle çocuk edebiyatı yazarları arasında önemli bir yere sahip olduğunu ifade etmektedirler.

Edebî çalışmalarını, www.hasankallimci.com adlı sitesinde sergilemektedir.

2.8.2. Hasan Kallimci'nin eserleri

Hasan Kallimci'nin çeşitli yaş grupları için yazdığı masal, öykü, roman, şiir ve tiyatro türlerinden eserleri mevcuttur.

2.8.2.1. Okulöncesi öğrencilerine yönelik eserleri

1. Yalnız Ağaç (kitaplaştırılacak)
2. Küçük Yıldız (kitaplaştırılacak)
3. Küçük Uğur Böceği (kitaplaştırılacak)
4. Cafer Dede'nin Kedileri (kitaplaştırılacak)
5. Komşucuk (kitaplaştırılacak)
6. Karınca Dede (kitaplaştırılacak)
7. İdil'in Teşekkürü (kitaplaştırılacak)
8. Yavru Kedi (kitaplaştırılacak)

2.8.2.2. Birinci sınıf öğrencilerine yönelik eserleri

- 1.Kavgacı Horoz

2. Ağustos Böceği ile Karınca
3. Kurt ile Leylek
4. Bilgiç Kedi
5. Düşüncesiz Köpek
6. Şarkıcı Kuğu
7. Kaba Kuyruklu Tilki
8. Sivrisinek İle Aslan
9. Masal Gezegeni
10. Mete'nin Dünyası "Eşyalar Konuşuyor"
11. Mete'nin Dünyası "Eğlenceli Tekerlemeler"
12. Mete'nin Dünyası "Düşündüren Bilmeceleler"
13. Mete'nin Dünyası "Neşeli Şiirler"
14. Mete'nin Dünyası "Fidan Dikiyoruz"
15. Mete'nin Dünyası "Mete ve Kızılay"
16. Mete'nin Dünyası "Yeni Bir Gün"
17. Mete'nin Dünyası "Sevimli Dostlar"
18. Mete'nin Dünyası "Çevremiz"
19. Mete'nin Dünyası "Pazar Yeri"

2.8.2.3. İkinci sınıf öğrencilerine yönelik eserleri

1. Küçük Anneler
2. Kırık Ayna
3. Gerçek Zenginlik
4. Damlacıklar
5. İki Dostun Yolculuğu
6. Papağan ile Bülbül
7. Kel Çoban (kitaplaştırılacak)
8. Eren'in Ziyaretçileri (kitaplaştırılacak)
9. Halıcı Kız (kitaplaştırılacak)
10. Gülcü Baba (kitaplaştırılacak)

11. Sınıf Gezisi (kitaplaştırılacak)

12. Geveze (kitaplaştırılacak)

2.8.2.4. Üçüncü, dördüncü ve beşinci sınıf öğrencilerine yönelik eserleri

1. Bir Garip Doktor

2. Rüyalar Ülkesinde

3. Okumak İstiyorum

4. Elif Abla

5. Küçük Kaykaycılar

6. Arzu Kız

7. Kuşçu Amca

8. Minikler Futbol Takımı

9. Arıları Sulama Vakfı

10. Atatürk'ün Yaşadığı Hikâye

11. Çınar Ağacı

12. Emanetler

13. Eski Hamam Eski Tas

14. Gel de Gülme

15. Keloğlanla Seyahat

16. Kurnaz Ayı

17. Tembel Duran

18. Kara Destan

19. Uzaydaki Çocuk

20. Bülbüller Ağlamaz

21. Dünya Sizlere Emanet

22. Karagöz Hacivat- Çevre Hastalığı

23. Gezgin Uçurtma

24. Radyocu Ali

25. Çetin'in Merakı

26. Karınca Çocuklar
27. En Büyük Ödül
28. Kopyacı
29. Yıldıray'ın Balıkları
30. Ceviz Ağacındaki Salıncak
31. A Benim Çakır Oğlum
32. Bir Demet Türkü
33. Tombul İzci
34. Gizli Toplantı
35. Engelli Kız (kitaplaştırılacak)
36. Hasan Dede'nin Torunları (kitaplaştırılacak)
37. Hüsam'ın Kalemı (kitaplaştırılacak)
38. Mesut Usta
39. Kimliğini göster (kitaplaştırılacak)

2.8.2.5. Dördüncü ve beşinci sınıf öğrencilerine yönelik destan romanlar serisi

1. Manas
2. Manas'ın Oğlu
3. Kırk Kahraman Kız
4. Ölümsüzlük Pınarı
5. Süpermarketteki Sürpriz
6. Çizmeden Çıkan Çocuk
7. İkiz Kardeşler
8. Kafkas Bahadırları
9. Yardımsever Avcı
10. Kayadan Doğan Kız
11. Altaylarda Bir Yiğit
12. Küçük Avcı
13. Dede Korkut'un Dilinden

14. Ya Ben İstanbul'u Alacağım
15. Çanakkale İçinde
16. Anadolu'dan Yükselen Ses
17. Avda Kazanılan Dost
18. Barışçı Alp
19. Gençlikte Verilen Söz
20. Gök Bayrak Aşkına
21. Sihirli Dürbün
22. Kayadaki Kurt
23. İstiklal Savaşçısı Balalar (kitaplaştırılacak)
24. Şora Batur (kitaplaştırılacak)

2.8.2.6. Gençlere ve tüm okurlara yönelik eserleri

1. Herkesin Bir Derdi Var
2. Denizli'nin Nasreddin Hocaları
3. Test Ailesi
4. Kabağa Kurşun Sıkmak
5. Güftekar Bekar
6. Dedikoduhane
7. Çimlere Basmayınız
8. Güdüklerin Vedat
9. Önce Hürriyet
10. Düşünme Odası
11. Ablam Ustam Emine Işınsu
12. Denizli'de Ahilik
13. Evliya Çelebi'nin İzinde
14. Karaçay Türklerinin Köyü Gökçeyayla
15. Sarayköy Yazıları
16. Merkezefendi
17. Denizli ile İlgili Yarına Miras Yazılar

18. Oyunun İkinci Perdesi (kitaplaştırılacak)
19. Denizli’den Birkaç Kişi Birkaç Eser (kitaplaştırılacak)
20. Denizli’deki Türk Ocakları
21. Öğretmenlerinin Hatıralarında Tırkaz Köyü

2.8.3. Hasan Kallimci’nin aldığı ödüller

- 1974 yılında, Dünder Taşer Tiyatro eserleri yarışmasında mansiyon ödülünü “Düşünme Odası” adındaki eseri ile
- 1976 yılındaysa 32. Türkçüler Bayramı Tiyatro Eserleri Yarışmasında birincilik ödülünü “Cemiloğlu” adlı eseriyle
- 1978 yılında bu sefer Dünder Taşer Roman yarışmasında teşvik ödülünü “Önce Hürriyet” adlı eserle
- 1992 yılındaysa Millî Eğitim Bakanlığının düzenlediği çocuk romanları yarışmasında ikincilik ödülünü “Sihirli Dürbün” adındaki eseriyle
- 2001 yılında, Çocuk Edebiyatçıları ve Sanatçıları Birliği’nin Çocuk Romanları ödülünü yayımlanan çocuk romanları ile
- 20 Mart 2007 tarihindeyse AYSİAD (Avrasya Yönetici Sanayici ve İş Adamları Derneği) tarafından Kültüre Hizmet ödülüne çocuk edebiyatı alanında verdiği eserleri ile
- 2012 yılında “ Semenov Gümüş Madalyası ” ödülünü Karaçay Türklerinden almıştır.
- Yazar Hasan Kallimci’nin en son aldığı ödül ise 2018 yılında Millî Düşünce Derneği Genel Merkezi'nden aldığı Yahya Kemal Fikir-Sanat-Edebiyat Armağanı olmuştur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubu, araştırmanın veri kaynakları ve veri analizinden bahsedilmiştir.

3.1. Araştırma Modeli

Hasan Kallimci'nin çocuklara yönelik yazdığı eserlerindeki değerleri tespit etmeye yönelik yapılan bu çalışma bir nitel araştırmadır. “ Nitel araştırma; gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanmaktadır” (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s.45). Fraenkel ve Wallen (2006) nitel araştırmayı ilişkilerin, etkinliklerin durumların ya da materyallerin nitelik bakımından incelenmesi olarak tanımlamaktadırlar (Büyüköztürk, 2013).

Bu çalışmada nitel araştırmada veri toplama tekniklerinden biri olan doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Doküman incelemesi araştırma konusunun bilgi içeren yazılı materyallerinin analizi ile ilgilidir. Nitel araştırmalarda doküman incelemesi yalnız başına kullanılabileceği gibi farklı veri toplama yöntemleri ile de kullanılabilir. Araştırmanın geçerliliğini artırmaya yönelik gözlem ve görüşme yöntemleri ile birlikte de kullanılabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2013).

Hasan Kallimci'nin çocuklara yönelik yazdığı eserlerindeki değerleri tespit etmeye yönelik yapılan bu çalışmada da geçerliliği artırmak amacıyla doküman incelemesine ek olarak yazar Hasan Kallimci ile telefon aracılığı ve elektronik mesajlaşma yolu ile görüşmeler ve bir röportaj yapıp buna çalışmanın ekler bölümünde yer verilmiştir.

3.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu Hasan Kallimci'nin ilkokul 2.3.4 ve 5. sınıf düzeyine uygun yazılmış olan çeşitli türlerden (hikâye, masal, tiyatro ve şiir) 24 adet kitabıdır. Günümüz ilkokul siteminde beşinci sınıf bulunmamasına rağmen yazarın kitaplarının yayımlandığı dönemde beşinci sınıf ilkokula aitti. Dört ve beşinci sınıf öğrencilerinin aynı dil ve anlatım özelliklerine sahip kitapları okuyabileceği

düşünülmüştür. Bu sebeple çalışmada beşinci sınıf düzeyi kitaplar dışarıda tutulmamıştır.

- İlkokul ikinci sınıf düzeyi için altı adet masal kitabı; Damlacıklar, Gerçek Zenginlik, İki dostun Yolculuğu, Kırık Ayna, Küçük Anneler ve Papağan İle Bülbüldür.
- İlkokul üç, dört ve beşinci sınıf düzeyinde olan kitaplarından türü masal olanlar; Bülbüller Ağlamaz, Tembel Duran, Kurnaz Ayı ve Keloğlanla Seyahat adlı kitaplardır. Türü tiyatro olanlar; Karagöz ile Hacivat Çevre Hastalığı ve Gel de Gülme adlı kitaplardır. Türü şiir olanlar; Uzaydaki Çocuk, Dünya Sizlere Emanet adlı kitaplardır. Türü hikâye olanlar; Arıları Sulama Vakfı, Atatürk'ün Yaşadığı Hikâye, Ceviz Ağacındaki Salıncak, Çınar Ağacı, Emanetler, En Büyük Ödül, Gezgin Uçurtma, Kopyacı, , Minikler Futbol Takımı, Yıldırım'ın Balıkları adlı kitaplardır.

Çalışma grubu seçilirken yazarın daha önceden üzerinde çalışma yapılmamış olan kitaplarından ve onlar içerisinde çeşitli türleri olanlardan seçilmeye özen gösterilmiştir. Birinci sınıf düzeyi için yazılmış olan kitaplar çocukların okuma hızını arttırmaya yönelik olduğundan ve mevcut kitaplar da tükenip henüz yeni basımı da olmadığı için seçilmemiştir.

3.3. Araştırmanın Veri Kaynakları

Araştırma için gerekli olan verilerden kuramsal çerçeve ile ilgili olanları; değer, değerler eğitimi ve çocuk edebiyatı alanlarından kitap, dergi, makale, lisansüstü tezlerden ve yazar Hasan Kallımcı ile yapılan röportaj ve görüşmelerden oluşmaktadır. Bu veri kaynakları üniversitelerin kütüphanelerinden, Yüksek Öğretim Kurulunun tez arama servisinden, internet ortamındaki kaynaklardan elde edilmiştir. Bulgular çalışılırken de yazarın incelenecek olan çocuk kitapları yayın evlerinden satın alınarak temin edilmiştir.

3.4. Verilerin Analizi

Veriler analiz edilirken betimsel analiz ve içerik analizi birlikte kullanılmıştır. “Betimsel analizde amaç, elde edilen bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde okuyucuya sunmaktır” (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s.256). İçerik analizi ise sosyal bilimlerde sıkça kullanılan önemli bir tekniktir. İçerik analizi bir metnin veya

metinlerden oluşmuş bir öbek içindeki belli sözcüklerin veya kavramların varlığını ortaya koymaya yönelik yapılır (Büyüköztürk, 2013). Bu anlamda içerik analizi verilerin içinde saklı olabilecek gerçekleri belirginleştirip ortaya çıkarmaya çalışır. Yani temel amaç verileri açıklayacak ilişkiler kurmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu çalışmanın veri analizi yapılırken incelenen kitaplardaki değerlerin tespiti sırasında içerik analizinden, hangi değerlerin hangi değer sınıflamasına ait olduğu ile ilgili tespit sırasında betimsel analizden yararlanılmıştır.

Bu çalışma sırasında incelenecek olan çocuk kitapları alfabetik sıraya göre baştan sona ayrıntılı şekilde dikkatlice birkaç defa okunmuştur. Alfabetik sıraya göre yapılan okumalardan sonra kitapları kısaca tanıtan özetleri yazılmıştır. Her bir çocuk kitabı içerisinde bulunan;

- 1.Estetik Değerler (sanat zevki ve estetik gibi)
- 2.Teorik (ilmi) Değerler (bilimsellik, eleştirel düşünme, bilimsel merak, kitap okuma sevgisi gibi)
- 3.İktisadi (ekonomik) Değerler (tutumlu olmak, üretmek gibi)
- 4.Siyasi (politik) Değerler (demokrasi bilinci, yasalara uymak, hürriyet için mücadele etme, barış gibi)
- 5.Sosyal Değerler (sevgi, saygı, duyarlılık, dostluk, paylaşma, sorumluluk bilinci, adil olma, çalışkanlık, vatan sevgisi, kültürel mirasa sahip çıkmak gibi)
- 6.Dini değerler (sabretmek, şükretmek, kutsala saygı, Tanrı inancı, dua gibi)
7. Ahlaki Değerler (dürüstlük, hoşgörü, yardımlaşma, iyi huylu olmak, merhamet, gibi) tespit edilmiştir.

Tespit edilen değerler tablolastırılarak her bir kitapta hangi değerlerin kaç tane yer aldığı belirtilmiştir. Sonra yorumlamalar yapılarak incelenen kitaplar içerisinde hangi değer grubundan en çok ve en az bulunduğu ifade edilmiştir. Ayrıca kitaplardaki cümlelerden alıntı yapılarak değerlerin hangi eserin hangi cümlesinden anlaşıldığı da belirtilmiştir. İncelenen kitaplardaki örnek ifadelerde bir değer içerisinde başka bir değer daha mevcut ise en belirgin olan değer üzerinden yola çıkılarak çalışılmıştır.

Çalışmanın kapsamında bulunan kitaplardaki değerler, Spranger'in altılı değer sınıflamasına Erol Güngör'ün ekleme yaparak kullandığı değer sınıflamasına uygun olarak incelenmiştir. Bu sınıflandırma Türk Milli Eğitim ders programında yer alan değerler ile paralel olmakla birlikte onları kapsamaktadır. Çalışma sırasında tespit

edilen değerler saptanırken bir yandan da hangi değerin hangi değer kategorisine ait olduğu belirlenmiştir.

Çalışma sırasında değerler tespit edilirken hangi değerin hangi değer sınıfına ait olduğuna karar verilmesi konusunda kuramsal çerçevede yer alan bilgiler doğrultusunda hareket edilmiştir.

4. BULGULAR VE YORUM

4.1.“ Arıları Sulama Vakfı ” Çocuk Kitabında Yer Alan Değerlere İlişkin Bulgular

Türü hikâye olan bu çocuk kitabı üç, dört ve beşinci sınıf düzeyi içindir. On iki adet kısa hikâyeden oluşmaktadır. Yazar Hasan Kallimci’nin çocukluk anılarını da içerir. Kitabın özeti aşağıdaki gibidir:

- Arıları Sulama Vakfı: Bir dede ile torunun arasında geçen konuşma anlatılmıştır. Dede yaz sığından etkilenmesinler diye kuşlar, arılar gibi hayvanlar için etrafa su bırakır. Çocuk dedesinin hangi amaçla bunu yaptığını anlayınca dedesinin adeta arılar için bir vakıf hizmeti verdiğini ifade eder.
- Serçe İle Kelebek: Bir önceki hikâyenin kahramanı çocuk bir gün odasında bir kelebek bulur. Kelebek odada havasızlıktan ve açlıktan ölmesin diye onu ağacın dalına bırakır. Çok da mutlu olur. Kelebeği kurtarmanın verdiği sevinç çok sürmez. Çünkü bir serçe kelebeği yemi yapar. Çocuk serçeye kızmaya başlar. Ama hayvan sever bu çocuk serçeleri sevmekten de vazgeçmez.
- Çocukluğumda Bir Kitap: Bu hikâye yazarın çocukluğuna ait bir anıdır. Babası da okumaya meraklı olan çocuk yeni bir kitap almayı çok sever. Onu okumak için sabırsızlanır. Hatta bir gün çocukluğunun ilk kitaplarından olan Kan Kalesi kitabını misafirlerine hiç durmadan okumuştur. Geç saate kadar ev halkı da misafirler de kitap okuyan çocuğu dinlemişlerdir. Adı geçen kitap yazarın kitaplığında hala yer almaktadır.
- Askere Giden Çocuk: Bu hikâye de yazarın çocukluk anılarından biridir. İlkokul beşinci sınıf öğrencisi iken bir piyeste rol almıştır ve oyunu çok beğenilmiştir.
- Simitçi: Bu hikâyede yazar küçükken aile bütçesine katkı sağlamak için kısa süreliğine yaptığı simitçiliği anlatmaktadır. İsteddiği gibi gitmeyen çalışma hayatı sonunda babası ona çalışmamasını ve okuması gerektiğini öğütler.
- Büyüklerin Oyunu: Mahallesine bir oyun parkı yapılan yazar buna çok sevinir. Arkadaşları ile birlikte güzel vakit geçireceği bir alan yapılması onu çok mutlu eder. Ancak mahallenin çocukları parktan istedikleri gibi yararlanamazlar.

Çünkü yetişkinler de ilk defa çocuk parkı görmenin verdiği heyecanla parkı çocuklardan daha çok kullanırlar.

- Yüzyıllar Sonra: Kerim ve kendi gibi kamyon şoförü olan arkadaşının uzakta deprem mağduru bir şehre götürdükleri yardım anlatılıyor. Bu iki kamyon şoförü arkadaş uzaklık dolayısıyla başta istemeye istemeye gitseler de yardım etmenin verdiği mutluluğu yaşarlar.
- Ayakkabılar: Yazarın Kudret ve Yüksel adlarında iki arkadaşı ile bayram öncesi yeni ayakkabı giyindikleri sırada bir birlerine anlattıkları anılar konu edilmiştir. Yazar dedesinin küçükken yeni ayakkabısını kaybettiği düşüncesine kapılıp yaşadığı telaşı anlatır. Kudret yeni bir ayakkabı için babasını üzdüğünü ve bundan duyduğu pişmanlığı anlatır. Yüksel ise altı yaşında iken vefat eden kardeşinin ölümünden az önce aldığı naylon ayakkabının onu nasıl mutlu ettiğini anlatır.
- Manici Tavşan: Yazar ilkokula giderken öğretmeni ve arkadaşları ile birlikte gittiği piknik sırasında yaşadıklarını anlatır. Bir adamın tavşanlara çektiirdiği kaderci denilen manilerden bahseder.
- Mektup Yazmayı Sevmeyen Adam: Bu hikâyede Ziya Gökalp'in mektup yazma alışkanlığı anlatılmaktadır. Gökalp 43 yaşına kadar mektup yazmayı sevmeyen biridir. Ona mektup yazdıran sebep ise tutuklanıp sürgüne gönderilmesi ile ailesine duyduğu özlem olmuştur.
- Can Kurtaran Akbaş: Ersan bey ve ailesi bir tatil günü piknik yapmaya göl kenarına giderler. Eğitimli bir kangal köpeği olan Akbaş'ı da yanlarına alırlar. Ailenin küçük erkek çocuğu Mert göldeki ördekleri daha yakından görmek ister ve göle doğru koşar adım gider. Ailesi telaşla arkasından seslenir. Oğullarının suya düşmesinden endişe ederler. Koşarlar ama yetişemezler. Mert göle düşecekken Akbaş onu paçasından yakalayarak kurtarır. O günden sonra aile, köpeklerine cankurtaran Akbaş der.
- Baba Bana Muz Al: Babasından her gün muz isteyen ama bir türlü isteği yerine gelmeyen bir kız vardır. Küçük kızı muza özendiren ise düşüncesiz komşularıdır. Baba maddi durumları yetersiz diye kızına istediğini alamaz. Ama bir gün karısı ona çıkışır. Sigaraya para bulduğunu ama muza para

ayırmadığını söyler. Bu fikir babayı çok düşündürür ve karısının dediği gibi sigaraya vereceği parayı muz için harcar

Tablo 4. 1. Arıları Sulama Vakfı” Çocuk Kitabında Yer Alan Değerler

Kitapta yer alan değerler	Dayanışma-yardımlaşma	Kitap okuma sevgisi	Merhamet	Parayı akıllıca kullanmak	Sanat zevki	Saygı	Sevgi	Sorumluluk bilinci	Türk büyüklüğünü tanımak
Sosyal değerler						1	5	1	1
Ahlaki değer	3		1						
Bilimsel değer		3							
Dini değer									
Siyasi değer									
Ekonomik değer				1					
Estetik değer					1				

Tablo 4.1. incelendiğinde Arıları Sulama Vakfı adlı türü hikâye olan çocuk kitabında en fazla sosyal değerlere rastlanılmaktadır. Ondan sonra ise sırasıyla en çok ahlaki, bilimsel ve estetik değerlere rastlanılmıştır. Dini ve siyasi değerlere ilişkin bulgulara rastlanılmamıştır. Sıklığı en yüksek olan değerler ise sevgi, yardımlaşma ve kitap okuma sevgisi olmuştur.

Arıları Sulama Vakfı kitabında geçen sosyal değerlere ilişkin örnek ifadelerle aşağıda yer verilmiştir:

“Çocuklar yolda sırayı bozmayacağız. Giderken şarkı türkü söyleyerek evlerinde dinlenen insanları rahatsız etmeyeceğiz. Yüksek sesle konuşmayacağız, yüksek sesle müzik dinlemeyeceğiz. Siz bu söylediklerimi zaten yapıyorsunuz ama bir kere daha hatırlatmak istedim.” s.56 (saygı)

“Serçeleri sever misiniz? Bu da soru mu yani? Serçeler sevilmez olur mu hiç? Evimizin bir bahçesi olmasını, bahçenizde ağaçlar bulunmasını, ağaçlarda serçelerin barınmasını, ötüşmelerini elbette isteriz. Ne güzeldir onların civıltısını ağaç altlarında dinlemek” s.14 (doğa sevgisi)

“Elini öptüm. O güldü. Elimi hemen bırakmayıp avuçlarının içinde tuttu. ”
s.28 (sevgi)

“Akbaş görevini yapmış olmanın sevinciyle kuyruk sallıyordu. Ersan bey eğildi ve bu akıllı köpeği kucakladı, okşadı. –Aferin Akbaş. Seni çok seviyorduk artık daha çok seveceğiz. Sen iyi bir cankurtaransın dedi.” s.82 (hayvan sevgisi)

“Aile yuvası bence dünya cennetidir. Saadet insanın kendi evindedir. İnsan, bütün hayatında huzuru yalnız aile ocağında buluyor. Bir insanı ailesinden ayırmak kalbi göğüsten ayırmak, canı ciğerden ayırmak gibidir. Burada bir opera dinlemektense çocuklarımın gürültüsünü dinlemek isterdim.” s.71 (aile sevgisi)

“Yunanlılar Anadolu’yu işgal etmek istediklerinde ilçemizin karşısına kadar gelmişler ama bizim tarafa geçememişler. O zamanki müftümüz insanları ilçe meydanında toplamış. Birlikte savaşma kararı almışlar. İlçemizde İstiklal Savaşı başlatılmış. Atatürk’e destek verilmişti.” s.26 (vatan sevgisi)

“Düşüncelere dalıyorum. Büyüklerime ben de yardımcı olmalıyım. Bir işte çalışmalı ve para kazanmalıyım.” s.30 (sorumluluk bilinci)

“O, mektup yazmayı ve okumayı sonradan seven, yüzlerce mektuba imzasını atan kahramanımız fikirlerinden faydalanılan eserler bırakacaktı. O şairdi, yazardı, siyaset adamıydı. O bir büyük fikir adamıydı. O bir öğretmendi. O Ziya Gökalp’ti.”
s. 75 (Türk büyüklerini tanıma)

Anıları Sulama Vakfı kitabında geçen ahlaki değerlere ilişkin örnek ifadelere aşağıda yer verilmiştir:

“Atalarımız, hasta ve sakat köpeklerin ve kedilerin beslenip bakılmaları için de vakıflar kurulmuşlar. Bursa’da hasta leylekler için bir leylek hastanesi yapılmış. Bazı hayırseverler kafeslerdeki kuşları para ile satın alarak onları salıverirmiş.”

s.9 (merhamet)

“Zenginlerden birkaçı bir araya gelirlermiş. Tarlalarını, bahçelerini ve dükkânlarını, onların gelirlerini bir vakfa bağışlarmış. O gelirler vakfın kuruluş amacına uygun işlerde kullanılmış.” s. 9 (dayanışma-yardımlaşma)

“Depremden zarar gören bir köye gıda malzemeleri götürüyoruz.”

s.41 (dayanışma-yardımlaşma)

“Bir dükkândan zeytinyağı almış, sonra bir başka şey daha istemiş. İş yeri sahibi ona ikinci istediğini vermemiş. Ben siftah yaptım. Komşum olan esnaf henüz bir şey satmadı. Git ondan al, demiş. ” s.43 (dayanışma-yardımlaşma)

Arıları Sulama Vakfı kitabında geçen bilimsel değerlere ilişkin örnek ifadelere aşağıda yer verilmiştir:

“İlçe pazarının bir köşesinde kitap sergisi olurdu. Cumartesilerin gelmesini, bu kitap sergisini başında dikilmeyi ve o kitapları seyretmeyi çok isterdim. Harçlıklarımın kırk kuruş biriktirdiğimde kitaplığımın ilk kitabını işte o sergiden almıştım. ” s.20 (kitap okuma sevgisi)

“Çocukluğumun ilk kitaplarından olan Kan Kalesi, kitaplığında hala duruyor. Yalnız o ince kâğıttan yapılan kapağı yırtılmış olmalı ki ona yeni bir kapak yapmışım. Sayfaların dağılmaması için kapağın dip tarafından ince tellerle tutturmuşum. ” s.24 (kitap okuma sevgisi)

“- Senin çalışmaya değil okumaya ihtiyacın var. Git kendine beğendiğin bir kitabı al, dedi.

Yirmi beş kuruluşluklar avucumda az ilerdeki caddede bir seyyar kitapçı vardı. O tarafa doğru yürüdüm. ” s.36 (kitap okuma sevgisi)

Arıları Sulama Vakfı kitabında geçen estetik değerlere ilişkin örnek ifadelere aşağıda yer verilmiştir:

“Öğretmenimin mani konusunda söylediklerini düşündüm. Ben de heveslendim. Eve dönünce ben de mani yazmak için uğraşacağım. Bakalım becerebilecek miyim? O gün pikniğimiz mani dinlemek gibi bir güzellikle başladı. ” s.66 (sanat zevki)

Arıları Sulama Vakfı kitabında geçen ekonomik değerlere ilişkin örnek ifadelere aşağıda yer verilmiştir:

“Parayı uzatıp sigarayı almak isteği geçti içimden sonra vazgeçtim. O arzuyu hemen bastırdım. Hayır dedim almayacağım. Artık hiç sigara almayacağım. Sigara parasını çıkarmak için cebime giren elimi çektim. İki dükkân ötedeki manava doğru yürümeye başladım. Tezgâhtaki muzlar kızımın istediği gibi iri ve sarıydı. ” s.89 (parayı akıllıca kullanmak)

4.2. “Atatürk’ün Yaşadığı Hikâye” Çocuk Kitabında Yer Alan Değerlere İlişkin Bulgular

Türü hikâye olan bu çocuk kitabı üç, dört ve beşinci sınıf düzeyi içindir. Bu çocuk kitabı kısa kısa on bir adet hikâyeden oluşmuştur. Hikâyeleri tanıtan kısa özetleri aşağıdaki gibidir:

- Atatürk’ün Yaşadığı Hikâye: Milli mücadele döneminde İzmit’te yaşayan Yahya Kaptan’ın şehit edilme hikâyesi anlatılmaktadır. Yahya Kaptan Mustafa Kemal’le tanışarak milli kuvvetlerle çalışan bir vatanseverdir. Bu kahraman kaptanın milli mücadeleye olan katkıları düşman kuvvetlerinin işine gelmez. Devletin içinden olan adamları aracılığıyla Yahya Kaptan’ı şehit ederler.
- Benden Kaçmayın: Aysel adında dokuz yaşında lösemi olan bir kız çocuğunun öyküsü anlatılmaktadır. Aysel hastalığı ve tedavisi sürecinde insanlardan beklediği desteği göremez. Aysel’in sınıf arkadaşları bile ondan uzaklaşmaya başlarlar. Çünkü Aysel’in hastalık bulaştıracığını sanırlar. Oysa Aysel yüzündeki maskeyi vücudunu mikropplardan korumak için takar. Etrafindakiler ise Aysel’in mikrop taşıdığını düşünür ve hep ondan uzak kalmayı tercih ederler. Aysel’e acıyan gözlerle bakmaları da onun hiç hoşuna gitmez. Aysel insanlardan yakınlık ve sevgi beklerken böylesine dışlanmak onu çok ama çok üzer.
- Deprem Anı: Nazife adında bir kadının ailesi ile birlikte depremde yaşadıkları anlatılmaktadır. Nazife Hanım, annesinin daveti üzerine iki çocuğunu da giyindirerek yola çıkar. Onlar sokakta iken deprem olur. Şans eseri dışarda oldukları için Nazife Hanım ve iki çocuğuna da hiçbir şey olmaz. Bu duruma sevinirlerken akıllarına Nazife hanımı kendi evine davet eden annesi gelir. Koşarak ona ulaşmaya çalışsalar da gittiklerinde evin çoktan yıkılmış olduğunu görür ve çok üzülürler.
- Ben Ne Yapacağım Memur Bey? :Ahmet Bey adında birinin kendini satıcı olarak tanıtan bir dolandırıcı tarafından kandırılması anlatılmaktadır. Ahmet Bey derdini anlatıp çare bulmak için yetkili bir kuruma gider. Memur bir beye başından geçenleri anlatır. Memur telaş içindeki bu adama yardımcı olur. Ahmet Bey memurun yanından ayrılırken kandırılmış başka tüketiciler de gelmek üzeredirler.

- Kefil Arayışı: Yazar burada yine kendi yaşam öyküsünden bir anı paylaşmaktadır. Ortaokuldan sonra öğretmen okulunu kazanan yazar çok sevinir. Yalnız okula kaydın gerçekleşebilmesi için bir kişinin onun okul masrafları için kefil olması gerekmektedir. Kefil olması için çok zengin bir komşudan rica edilse de zengin komşu yazarın ailesini tersler ve bu teklifi kabul etmez. Yazarın dayıoğlu bir gün evlerine ziyarete gelir ve kendiliğinden kefil olma teklifi yapar. Dayıoğlu sayesinde yazar okula kaydolar ve böylece öğretmen olmayı başarır.
- Öğretmenin Son Günü: 1876 Kazan doğumlu olan ve daha sonradan Anadolu'ya gelip yerleşen yaşamının ileriki yıllarında ise Türk Tarih Kurumunun kurucusu olacak olan Yusuf Akçura'nın yaşamının son günü anlatılmaktadır. Yusuf Akçura ilerleyen yaşına ve kalp rahatsızlığına rağmen üniversitede tarih dersleri vermeye devam eder. Bir gün yine ders vermek için üniversiteye gitmek üzere evden çıkar. Eşi Selma Hanım Yusuf Bey'i gitmemesi konusunda uyarsa da ikna edemez. Oğlu Turgut ile evden çıkan Yusuf Bey üniversitede son dersini anlatır ancak eve dönüş yolunda vefat eder.
- Mehmet: Çocukların ilkokuldan sonra okutulmayıp meslek öğrenmeleri için iş yerlerine çıraklığa verildiği bir köyde yaşayan Mehmet'in ortaokula yazılma öyküsü anlatılmaktadır. Mehmet çok başarılı bir öğrencidir ancak ailesi ve çevresi okula devam etmesini istemezler. Mehmet öğretmeni ve okul müdürünün sayesinde ortaokula kaydolar.
- Aysel Yaşayacak Mı? : Nurcan adlı bir kızın ağzından akrabaları olan hasta ve küçük kız çocuğu Aysel'in iyileşme süreci anlatılmaktadır. Aysel ancak ameliyatla düzelebilecek bir kalp rahatsızlığına sahiptir. Akrabaları olan Nurcan ise Aysel için hep telaşlıdır. Aysel hastalıkla mücadele ederken Nurcan'ın ailesi de Aysel'in ailesini ameliyat için destekler. Aysel sonunda ameliyat olur ve iyileşmeye başlar. Ameliyat ile sağlığına kavuşan Aysel de Nurcan da mutlu olurlar.
- Hurma Ağacında Okunan Ezan: Bu hikâye sakallı Osman Efendi diye bilinen Gazi Mehmetçik Osman Kazım Başalp' in öyküsüdür. Osman Kazım Trablusgarp ve Çanakkale Savaşı'nda kahramanca çarpışmış bir yiğittir. Hayatının kısa bir döneminde Yemen'de esir düşer. Bu esaret sırasında ezana

hasret kalır ve hurma ağaçlarına tırmanarak oradan yüksek sesle ezan okur. Esaret altındaki Mehmetçiğe namaz kıldırır.

- O Gözler: Yazarın öğretmenlik yaptığı yıllardan bir anısı anlatılmaktadır. Yazar sokakta bir delikanlı ile karşılaşır ve onu hemen tanır. Gözlerinden tanıdığı bu genç adam yazarın eski bir öğrencisidir. Yazar, zamanında bu öğrencisi ve ailesine ciddi yardımda bulunmuştur. Bu sebeple yıllar geçmiş olsa da ne o öğrenci öğretmenini unutmuştur ne de öğretmeni o gözlerin sahibini unutmuştur.
- Çifte Bayram: Gökçeler köyüne 2001 yılında yapılan bir şehitlik anıtının yapılış hikâyesi anlatılmaktadır. Bir gün öğretmenleri bu köyden iki öğrenciye bir görev verir. Görev, köyü ev ev dolaşp her haneden kaç şehit olduğunu tespit etmektir. Görev tamamlanınca köyde çok sayıda şehit olduğu ortaya çıkar. Hatta bazı evlerde birden fazla şehit olduğu da anlaşılır. Bunun üzerine köye şehitler için bir anıt yapılması kararlaştırılır ve gerekli destekler alınarak bu gerçekleştirilir. 2001'in 23 Nisan günü yani bir bayram günün de ise anıtın açılışı gerçekleşir. Gökçeler köyü sakinleri şehitler için küçük de olsa bir şey yapmanın verdiği gururu yaşarlar.

Tablo 4. 2. Atatürk'ün Yaşadığı Hikâye " Çocuk Kitabında Yer Alan Değerler

Kitapta yer alan değerler	Bilinçli tüketici olmak	Cesaret-kahramanlık	Dayanışma-yardımlaşma	Fedakârlık	Hürriyet için mücadele etmek	İbadet etmek	İyi huylu olmak	Türk büyüklerini tanımak
Sosyal değer		1		1				2
Ahlaki değer			2				1	
Bilimsel değer								
Dini değer						1		
Siyasi değer					2			
Ekonomik değer	1							
Estetik değer								

Tablo 4.2. incelendiğinde Atatürk'ün Yaşadığı Hikâye adlı türü hikâye olan çocuk kitabında en fazla sosyal değerlere rastlanılmaktadır. Ondan sonra ise sırasıyla en çok ahlaki, siyasi, dini ve ekonomik değerlere rastlanılmıştır. Estetik ve bilimsel değerlere ilişkin bulgulara rastlanılmamıştır.

Atatürk'ün Yaşadığı Hikâye kitabında geçen sosyal değerlere ilişkin örnek ifadelere aşağıda yer verilmiştir:

“Cephenin en önündeydi. Savaşın en hararetli anları yaşıyordu. Elindeki tüfekte aralıksız, hiç durmadan ateş ediyordu. İyi nişancıydı Osman Kazım.” s.73 (cesaret-kahramanlık)

“Annem, canım annem! Evlatlarını ölümden kurtardın, kendi enkaz altında kaldın.” s.32 (fedakârlık)

“Yahya Kaptan diye bilinen biri var. Cesur, mert, vatansever ve çok dürüst bir insan. O, Mustafa Kemal'e güveniyor ve milletin kurtuluşunun onun önderliğinde gerçekleşeceğine inanıyordu. Yahya Kaptan müfrezesi diye bilinen bir birlik oluşturdu.”

s.10 (Türk büyüklerini tanımak)

“Yusuf Akcura, 1876 yılında Kazan şehrinde doğmuş. 1920 yılında vatan toprakları işgal altında iken Anadolu'ya göç etmiş. Milli mücadeleye katılmış ve milletvekilliği yapmış. Ankara Hukuk Mektebinde tarih dersleri vermiş. Atatürk'ün emriyle Türk Tarih Kurumunu kurmuş ve bu kurumun ilk başkanlığını yapmıştır.”

s.49 (Türk büyüklerini tanımak)

Atatürk'ün Yaşadığı Hikâye kitabında geçen ahlaki değerlere ilişkin örnek ifadelere aşağıda yer verilmiştir:

“Mehmet çantasını alarak yanına gelmiş, hasta kızın yanına çekinmeden oturmuştu. Löseminin bulaşıcı olmadığını en iyi bilenlerden biriydi Mehmet. Böylece hem öğretmenini sıkıntıdan kurtarmış hem de Aysel'i sevindirmişti.”

s.22 (iyi huylu olmak)

“- Aradığınız kişi benim. Kefil olmak için illa zengin olmak gerekmez, dedi.

Babam kefil bulma derdinin böyle birden, hiç ummadığı bir zamanda çözüme kavuşmasından ötürü sevinliyordu.” s.46 (dayanışma- yardımlaşma)

“Öğrenci velim, hoca ne olur yardımcı ol diyor ve yalvaran bakışlarla öyle bir bakıyordu ki dayanamadım. Ona kocaman bir dağ gibi gelen bu formaliteleri

aşmasında yardımcı olmaya söz verdim. Adam sevinerek gitti. ” s.82 (dayanışma-yardımlaşma)

Atatürk’ün Yaşadığı Hikâye kitabında geçen siyasi değerlere ilişkin örnek ifadelere aşağıda yer verilmiştir:

“Dolmabahçe’deki düşman gemilerini göstererek şöyle demişti: - Bunlar burada kaldıkça fikirlerimiz ve yurdumuz yani biz hepimiz tehlikedeyiz. Ben Anadolu’ya geçmeye karar verdim. Anadolu’da bir işe yararız. Ben hazırım.

Böyle söyleyip eşini de alarak Ankara’ya Atatürk’ün yanına koşmuştu. Milli mücadeleye katılmıştı. ” s.49 (hürriyet için mücadele etmek)

“Kömür yüklü bir vapurda, kömürlerin üzerinde günler süren bir yolculuktan sonra Trablusgarp’a ulaşmışlardı. Otuz bir Mehmetçik elleri yüzleri kömürden kapkara olmuştu. Trablus’tan da Yemen cephesine gelmiş ve savaşa tutuşmuşlardı.” s.72 (hürriyet için mücadele etmek)

Atatürk’ün Yaşadığı Hikâye kitabında geçen dini değerlere ilişkin örnek ifadelere aşağıda yer verilmiştir:

“Osman Kazım kalktı, abdest aldı. Minare olarak kullanacağı hurma ağacına tırmandı. Ezan okumaya başladı. Ağaçtan indi imamlık makamına geçti. O, kamptaki Müslüman Türklerin imamı oldu. Esir Mehmetçikleri arkasına alarak namaza durdu.” s.75 (ibadet etmek)

Atatürk’ün Yaşadığı Hikâye kitabında geçen ekonomik değerlere ilişkin örnek ifadelere aşağıda yer verilmiştir:

“Televizyonlarda, gazetelerde insanımıza uyarılar yapılır. Ey vatandaş, sakın ha kapınıza gelen satıcıdan mal almayın. Kalitesiz ürünleri pahalı satarak sizi aldatırlar. Ancak aldatılan vatandaşların sayısı hiç eksilmez.” s.33 (bilinçli tüketici olmak)

4. 3. “Bülbüller Ağlamaz” Çocuk Kitabında Yer Alan Değerlere İlişkin Bulgular

Türü masal olan bu çocuk kitabı üç, dört ve beşinci sınıf düzeyi içindir. Bu kitap Bülbüller Ağlamaz ve Hiç Bitmeyen Savaş adlı iki adet masaldan oluşmaktadır. Yazar Hasan Kallimci, kitabının ön sözünde çocuklara kitabı bitirdiklerinde çevreyi korumayla ilgili kesin sonuçlara varacaklarını söylemektedir. Masalları tanıtan kısa özetleri aşağıdaki gibidir:

- **Bülbüller Ağlamaz:** Adı Gümüşçay olan bir ovada ağaçta yuva kuran ve orada mutlu mesut yaşayan bülbül ailesinin evsiz kalışları anlatılmaktadır. Anne, baba ve üç yavrudan oluşan bülbül ailesi bir gün kesilen ağaç sesleriyle korku yaşarlar. Bu aile sıra sıra ağaçların kesilmesiyle yuvasız kalan bülbül komşularına üzürlülerken bir yandan da kendi ağaçları da kesilir mi diye endişe duyarlar. Korkulan olur ve onların ağaçlarının kesilmesiyle artık Gümüşçay’ da bülbüller için yaşam alanı kalmaz. Bülbül ailesi de kendileri gibi yuvasız kalan komşuları gibi çok üzürlüler ve hiç istemeyerek de olsa uzaklara göç ederler.
- **Hiç Bitmeyen Savaş:** Günlük yaşamda mikropların insanları hasta etmek için gösterdikleri çabalar anlatılmaktadır. Mikroplar ordular kurup bölüklere ayrılırlar. Her bölük ayrı bir hastalığa sebep olmak için var güçleriyle çalışırlar. Onlar çalışa dursun onlara engel olmak isteyen bir ekip de vardır. Bu ekip laboratuvarında çalışan bir profesör ve yardımcılarında oluşmaktadır. Bu iki grubun mücadelesi devam ederken aşı olmaktan kaçınan çocuklar hastalığa yakalanırlar. Durum böyle olunca mikroplar kazanır ve sevinir. Çocuklar hasta olmamak için aşı olduklarında ise mikroplar yenilir ve üzürlüler.

Tablo 4. 3. Bülbüller Ağlamaz “ Çocuk Kitabında Yer Alan Değerler

Kitapta yer alan değerler	Bilgili olmak	Çevre bilinci	Doğa sevgisi	Empati	İyi huylu olmak	Sağlıklı yaşam	Sanat zevki	Selamlaşma	Yaşama sevinci
Sosyal değer		5	2	1		1		1	1
Ahlaki değer					1				
Bilimsel değer	1								
Dini değer									
Siyasi değer									
Ekonomik değer									
Estetik değer							1		

Tablo 4.3. incelendiğinde Bülbüller Ağlamaz adlı türü masal olan çocuk kitabında en fazla sosyal değerlere rastlanılmaktadır. Sosyal değer kategorisinden ise

en çok çevre bilinci değerine rastlanılmıştır. Ondan sonra ise sırasıyla en çok ahlaki, bilimsel ve estetik değerlere rastlanılmıştır. Siyasi, ekonomik ve dini değerlere ilişkin bulgulara rastlanılmamıştır. Bülbüller Ağlamaz kitabında geçen sosyal değerlere ilişkin örnek ifadeler aşağıda yer verilmiştir:

“Sizler için yaratıldı bu güzellikler,

Sizler için yaratıldı bu yeşillikler.

Ağaçları, çiçekleri sevin çocuklar

Çevrenizin kıymetini bilin çocuklar” s.17 (çevre bilinci)

“- Baba insanlar ağaçları neden kesiyor?

- Odun ve eşya yapmak için kesiyorlar. Bahçe ve tarla açmak için kesiyorlar. Ancak kestikleri kadar dikseler keşke. Kesilen o yemyeşil ağaçların yerinde beton evler sırtıyor.” s.21 (çevre bilinci)

“ Ağaçlar kesildikçe yuvalarımız bozuluyor. Kuşlar evsiz kalıyor. İnsanlar kuşları düşünmüyorlar ki.” s.21 (çevre bilinci)

“Yanıyorsunuz çocuklar! Aslında her gün güzeldir. Güneş dünyayı aydınlatmak için doğar. Canlı-cansız her varlık vazifesini bilir. Günleri, zamanı çirkinleştirenler vazifesini bilmeyen bazı insanlardır.” s.31 (çevre bilinci)

“Ben evlerimizin yıkıldığına ağlamıyorum baba. Gümüşçay’daki çocuklar için ağlıyorum. Onlar bundan böyle bülbül nedir bilmeyecekler. Bülbül şarkıları dinlemeden yetişecekler.” s.38 (çevre bilinci)

“Gümüşçay ne kadar güzel... Ağaçlar, çiçekler... Gümüşçay cennetten bir köşe. Gümüşçay, bir yeşillikler ve güzellikler köşesi.” s.14 (doğa sevgisi)

“Ey şanslı çocuklar!

Gümüşçay çocukları

Siz ağaçlarda geziyorsunuz

Sincaplar gibi

Yorgunluğunuzu gideriyor

Bir ağaç dibi

Şehirlerdeki kardeşler yeşillikleri

Saksılarda görüyorlar;

Onlar bu güzelliklere hasret

Onlar şanssız

Sizin gibi yaşamıyorlar.” s.16-17 (doğa sevgisi)

“İnsanoğlu depremde evi yıkılınca üzülüyor. Yangında evini, eşyasını kaybedenlerin saçlarını başlarını yolduklarını bir kaç defa gördüm. Fakat aynı insanlar biz küçücük bülbüllerin yuvalarını dağıtırken çok acımasız oluyorlar.” s.29 (empati)

“- Ah yavrum! Herkes aşı olurken sen kaçtın. Sonunda da hasta oldun. Arkadaşların okula gidiyor, parkta oynuyorlar. Sen hasta yatağında inim inim inliyorsun.”

s.72-73 (sağlıklı yaşam)

*“Uyanın insanlar,
Bir güzel güne daha
Başlayın insanlar.
Güller sizin için açacak,
Kuşlar sizin için uçacak.
Arılar ballarını
Sizler için yapacak.*

*Uyanın insanlar,
Bir güzel güne daha
Başlayın insanlar.” s.14 (yaşama sevinci)*

*“Merhaba ovalar,
Merhaba dağlar.
Merhaba bahçeler, bağlar;
Hepinize merhaba. ” s.13 (selamlaşma)*

Bülbüller Ağlamaz kitabında geçen ahlaki değerlere ilişkin örnek ifadelere aşağıda yer verilmiştir:

“- İnsanlar insanca davranmayı terk ediyor diye biz bülbüller kendi görevlerimizi ihmal edemeyiz. Gümüşçay’da tek bülbül kalsak bile yine insanlar için neşeli neşeli öteceğiz, dedi baba bülbül.

Anne bülbül de yavrularının kötü insanların yaptıklarına bakarak kötü düşünceler edinmelerini istemiyordu. ” s.23 (iyi huylu olmak)

Bülbüller Ağlamaz kitabında geçen bilimsel değerlere ilişkin örnek ifadelere aşağıda yer verilmiştir:

*“Cıvıl cıvıl şen çocuklar,
Okula gitmeniz ne güzel
Orada bilgi öğrenmeniz
Öğretmeni dinlemeniz ne güzel
Çalışın güzel çocuklar
Her gün daha ilerleyin.” s.32 (bilgili olmak)*

Bülbüller Ağlamaz kitabında geçen estetik değerlere ilişkin örnek ifadelere aşağıda yer verilmiştir:

“Şarkıcı ve Şair yavru bülbüllerin isimleriydi. Birisi güzel şarkı söylemeyi sever öteki de şiir okumaktan hoşlanırdı. Anne bülbül onlara seslendi: - Şair yavrum uyan, güzel güzel öt. Tüm canlılara o güzel şiirlerini oku. Şarkıcı sen de uyan yavrum. İnsanlar, hayvanlar ve çiçekler senin nağmelerin dinleyerek güne merhaba desinler.” s.10-11 (sanat zevki)

4. 4. “Ceviz Ağacındaki Salıncak ” Çocuk Kitabında Yer Alan Değerlere İlişkin Bulgular

Türü hikâye olan bu çocuk kitabı üç, dört ve beşinci sınıf düzeyi içindir. Kitap, Almanya Burukluğu kitabının birkaç hikâye eklenmesi ile yeni bir isim almıştır. Avrupa da özellikle Almanya’da çalışan gurbetçi işçilerin yaşadıkları gerçek hikâyelerden oluşmuştur. Kitap iki bölümden ibarettir. İlk bölüm gurbetçi işçiler ve ailelerinin Türkiye’de yaşadıkları olayları ve durumlarından oluşmuştur. Kimi zaman onların bozulan aile bütünlüğü kimi zaman ayrılık acısının bıraktığı derin yaraları konu edilmiştir. Kitabın ikinci bölümünde ise Avrupa’da iken yaşadıkları şeyler konu edilmiştir. Vatan özlemi çeken gurbetçi işçi ve ailelerinin yaşadıkları zorluklar anlatılmaktadır.

Tablo 4. 4. Ceviz Ağacındaki Salıncak “ Çocuk Kitabında Yer Alan Değerler

Kitapta yer alan değerler	Dil bilinci	İbadet etmek	İyi huylu olmak	Kitap okuma sevgisi	Kutsala saygı	Kültürel aitlik	Sevgi	Zorluklarla mücadele etmek
Sosyal değer	1					3	4	1
Ahlaki değer			1					
Bilimsel değer				1				
Dini değer		1			1			
Siyasi değer								
Ekonomik değer								
Estetik değer								

Tablo 4.4. incelendiğinde Ceviz Ağacındaki Salıncak adlı çocuk kitabında en fazla sosyal değerlere rastlanılmaktadır. Sosyal değer kategorisinden ise en çok sevgi değerine rastlanılmıştır. Sevgi değeri ise vatan-bayrak sevgisi, anne sevgisi gibi çeşitlidir. Ondan sonra ise sırasıyla en çok dini, ahlaki ve bilimsel değerlere rastlanılmıştır. Estetik, ekonomik ve siyasi değerlere ilişkin bulgulara rastlanılmamıştır.

Ceviz Ağacındaki Salıncak kitabında geçen sosyal değerlere ilişkin örnek ifadelere aşağıda yer verilmiştir:

“- Bu çocuklar burada Alman milletinin içinde kaybolup gidecek. Okulda, sokakta hep Almanca konuşuyorlar. Türkçe konuşmayı bir kenara bıraktılar. Bu gidişle Türklüklerini unutacaklar.” s.73 (dil bilinci)

“Bunları ezberlemek hiç de kolay olmadı. Okulda hem yaşadığımız ülkenin dilini hem bir başka yabancı dili öğretiyorlardı. Diğer dersler de düşünülürse camideki başarıım küçümsenemezdi. Zorlanmadım desem yalan olur. Eh, ne yapayım! Arkadaşım Hans’a İslam dinini anlatmak için bütün bunlara katlanmalı ve bütün zorlukları aşmalıydım” s. 67 (zorluklarla mücadele)

“Ben okulda öğretilenleri sevmiyorum. Onlar Alman çocuklarının şarkıları. Ben Türk şarkısı öğrenmek istiyorum.” s.24 (kültürel aitlik)

“Dedemin evini ben de çok seviyorum. Geniş bir bahçe içinde küçük ve eski bir yapı. İki katlı ve her katta ikişer oda ve geniş bir salon var. O salonlara köyde hayat diyorlar. Böyle evlere de hanay ev deniyormuş. ” s.11 (kültürel aitlik)

“- Dedenin elini öp kızım. Bayram sabahlarında büyüklerin eli öpülür, dedi. Sonra dedesinin elini öptü.

- Sağ ol kızım el öpenlerin çok olsun. ” s.8-9 (kültürel aitlik)

“Siz Almanya’da iken bu resimlerle avunuyorum. Odaya girip çıkarken, özledikçe bakıyorum. Sizler yanımda gibi oluyorsunuz. Sizin için dualar ediyorum. Allah’tan sağlık, kazasız belasız yolculuklar diliyorum.” s.13 (sevgi)

“- Genç olsam gelirdim oğlum artık yaşlandım. Bir ayağım çukurda. Vatanımda, köyümde ölmek isterim, dedi.” s.13 (vatan sevgisi)

“Paketi aldım ve aceleyle açtım. Kutuda orta boy, yünden yapılma bir bayrağımız vardı. Bayrağımız, Türk bayrağı... Al rengi, ay-yıldızıyla, bütün ihtişamıyla ellerimdeydi. Ne kadar sevindim bilemezsiniz. Onu bağrıma bastım, öptüm. Canımın sıkıntısı can dostunu bulmuş olmanın neticesinde uçtu gitti.” s.31 (bayrak sevgisi)

“Böyle zorlu zamanlarda tek sığınağım annem olurdu. Benim canım annem.” s.45 (anne sevgisi)

Ceviz Ağacındaki Salıncak kitabında geçen dini değerlere ilişkin örnek ifadelere aşağıda yer verilmiştir:

“- Yavrum bu Kuranıkerim. Bizim kutsal kitabımız. Müslümanların kitabı. İçindekiler Allah’ın sözleri, öğütleri. Onu okumak, bilmek her Müslümanın en önde vazifesi. O öyle kıymetlidir ki gelişigüzel bir yere bırakamayız. ” s.15 (kutsala saygı)

“Ayşe teyzede bir üzüntü. Akli bir türlü almıyordu. Ramazanda oruç tutan, cumalarda olsun namaza giden bu oğlana Almanya’da ne oldu. Namazı, niyazı niçin terk etti diye üzülmüyordu.” s.20 (ibadet etmek)

Ceviz Ağacındaki Salıncak kitabında geçen ahlaki değerlere ilişkin örnek ifadelere aşağıda yer verilmiştir:

“- Anneciğim, dedim. Madem hepimiz tatile gidemeyeceğiz dedemle ninemi göndersek. Onlar Türkiye’yi görseler. Biz sonra gideriz.

Annem zor tuttuğu gözyaşlarını bırakıverdi. Beni bağrına bastı. Benim akıllı, merhametli yavrum dedi. Dedem Türkiye’ye gidecek, vatanını görecek, sevinecekti. Dedem üzülmeyecek ve ağlamayacaktı. Bu düşünceler beni rahatlattı. O rahatlık içinde odama yatağıma koştum.” s.47 (iyi huylu olmak)

Ceviz Ağacındaki Salıncak kitabında geçen bilimsel değerlere ilişkin örnek ifadelerle aşağıda yer verilmiştir:

“Öğretmenim en çok kitaplarla olan dostluğumu seviyor.

- Kızım! Okuma alışkanlığı kazanmış olman ne iyi. Böyle kitap okumaya devam edersen derslerinde hep başarılı olursun. Burada liseyi ve üniversiteyi de okursun, diyordu.” s.55 (kitap okuma sevgisi)

4. 5. “ Çevre Hastalığı ” Çocuk Kitabında Yer Alan Değerlere İlişkin Bulgular

Türü tiyatro olan bu çocuk kitabı üç, dört ve beşinci sınıf düzeyi içindir. Kitabın içerisinde on bir tane kısa tiyatro bulunmaktadır. Tiyatroların ana karakterleri Hacivat ve Karagöz’dür. Kitabın özeti aşağıdaki gibidir:

- Karagöz İle Hacivat Çevre Hastalığı: Hacivat bir gün arkadaşı Karagöz’ü ziyaret eder ve onun hasta olduğunu görür. Karagöz’e iyi gelir diye onu güldürmeye çalışsa da fayda olmaz. Karagöz’e onu dışarıya çıkarıp gezdirmek istediğini ve bunun ona iyi geleceğini söyler. Karagöz ise bu fikri reddeder. Çünkü ona göre dışarı çok kirlidir. Karagöz bacalardan ve arabalardan çıkan kirli dumanın havayı bozduğunu, fabrika atıklarının nehirleri kirlettiğini, ortalığa atılan çöplerin toprağı kirlettiğini söyler. Arkadaşına hak veren Hacivat’ın morali bozulup üzülür. Sonra iki arkadaş Karagöz’ün hastalığına çevre hastalığı adını koyarlar. Kirlenen çevreyi korumak için de çocukları bilgilendirme fikrini bulurlar.
- Rastgele Hacivat: Bir gün Hacivat balık tutmaya giderken yolda arkadaşı Karagöz’e rastlar. Karagöz arkadaşına nereye gittiğini sorar. Hacivat balık tutmaya gittiğini söyler ama Karagöz malum anlamaz ve bir daha sorar.

Hacivat balık dedikçe o başka başka şeyler anlar arkadaşını çileden çıkarır. Sonun da doğruyu anlar.

- Karagöz İş Arıyor: Karagöz bir gün dert dertli otururken Hacivat yanına gelir. Derdini sorar. Karagöz işsiz olduğu, işsizlikten yana canının sıkıldığı cevabını verir. Hacivat arkadaşına iş bulması için çeşitli akıllar verir ama Karagöz hepsini de reddeder. Sonunda anlar ki kendisi hem tembel hem de cahil biridir. Bu cahillikle yaşanmaz der ve hiç olmazsa okuma yazma öğreneyim diye düşünerek okulun yolunu tutar.
- Ceza – Meza: Karagöz ve Hacivat arasında sıklıkla yaşanan kelimeleri yanlış anlamaktan kaynaklı kısa bir sürtüşme anlatılmaktadır.
- Çocuk Olsaydım: Bir gün Hacivat ile Karagöz çocukluklarını hatırlayıp dertlenirler. Çocukken yaptıkları kötü şeyleri, mızıkçılıklarını, anne ve babalarına karşı onların yapmalarını istedikleri şeyler için ısrarcı oluşlarını hatırlarlar. Bunların hepsinden ötürü pişmanlık duyarlar ve çocuklara öğüt verici şeyler söylerler.
- Karagöz İle Hacivat Öğrencilerle: Bir gün Karagöz ile Hacivat okullu çocukların arasına katılırlar. Bir yandan aralarındaki tatlı çekişmelerle onları güldürürken bir yandan da onlara öğütte bulunurlar.
- Karagöz’ün Rüyası: Karagöz bir gün Hacivat’ın onu rüyasında dolandırdığını görür. Rüyanın etkisinden kendini kurtaramaz. Hacivat’tan hıncını çıkarmak için arkadaşının başından aşağı bir kova dolusu su döker.
- Karagöz’ün Oburluğu: Bir gün karnını tika basa yemekle doyuran Karagöz çok rahatsızlık çeker. Derdine çare olsun diye Hacivat’tan yardım ister. Hacivat’ta bu kadar çok şey yemenin zararlarından bahseder ve arkadaşına spor yapmasını söyler. Birlikte yürüyüşe çıkarlar.
- Deprem: Bir gün Hacivat rüyasında deprem olduğunu ve evinin yıkıldığını görür. Bunu gerçekmişçesine Karagöz’e anlatır. İki arkadaş da depremin olası etkilerinden endişe ederler. Depremzedelere yardım eden Kızılay akıllarına gelir ve bağış yapmak üzere Kızılay’ın yolunu tutarlar.
- Karagöz’ün Telefonu: Karagöz ile Hacivat’ın telefonun doğru şekilde kullanımı üzerine yaptıkları sohbet anlatılmaktadır.

- **Kırmızı Dur Yeşil Geç:** Bir gün kırmızı ışıktaki karşıdan karşıya geçerken trafik kazası geçiren Karagöz topallaya topallaya yürür. Hacivat da ona kırmızı da durması ve yeşilde geçmesi gerektiğini anlatır. Bunu akılda tutmak isteyen Karagöz de “kırmızı da dur, yeşil de geç “ der durur.

Tablo 4. 5. Çevre Hastalığı “ Çocuk Kitabında Yer Alan Değerler

Kitapta yer alan değerler	Bilgili olmak	Çevre bilinci	Dayanışma-yardımlaşma	Duyarlılık	İyi huylu olmak	Sağlıklı yaşam	Sevgi	Yasalara uyma
Sosyal değer		1		1		1	2	
Ahlaki değer			1		1			
Bilimsel değer	1							
Dini değer								
Siyasi değer								1
Ekonomik değer								
Estetik değer								

Tablo 4.5. incelendiğinde Çevre Hastalığı adlı çocuk kitabında en fazla sosyal değerlere rastlanılmaktadır. Sosyal değer kategorisinden ise en çok sevgi değerine rastlanılmıştır. Ondan sonra ise sırasıyla en çok ahlaki, bilimsel ve siyasi değerlere rastlanılmıştır. Dini, estetik ve ekonomik değerlere ilişkin bulgulara rastlanılmamıştır.

Çevre Hastalığı kitabında geçen sosyal değerlere ilişkin örnek ifadelere aşağıda yer verilmiştir:

“*HACİVAT: Kalitesiz kömürün havayı nasıl kirlettiğinden de söz ederiz. Çocuklar temiz bir çevrenin önemini anlarlar. Çevreyi temiz tutarlar. Çevre temiz ve sağlıklı olunca biz de yakalandığımız bu çevre hastalığından kurtulmuş oluruz.*” s.16 (çevre bilinci)

“*HACİVAT: (üzüntülü) Ah, canım Karagöz’üm ah!*

KARAGÖZ: (Hacivat’ın üzüntüsüne o da katılır.) Ah canım Hacivat’ım ah! “ s. 31 (sevgi)

“ *HACİVAT-KARAGÖZ: (Birlikte) Çocuklar, başarılar sizin olsun; baş ağrıları kimselerin olmasın!”* s. 38 (insan sevgisi)

“HACİVAT: İşine karışmıyorum Karagöz’üm. Ben senin iyiliğin için konuşuyorum. Böyle mideni tıka basa doldurarak yersen çeşitli hastalıklara yakalanırsın. Ne olur, bundan sonra birer tabak ye! Spor yap spor. Şimdi yürü Karagöz’üm, yürü. Yediklerini eritirsin. ” s.46 (sağlıklı yaşam)

“ HACİVAT: Bak Karagöz’üm! Beni iyi dinle. Sen konuşurken telefon hattını meşgul ediyorsun. Bu sebepten hastası olan doktor çağırıyor. İş olan iş görüşmesini yapamıyor. Başkasının hakkını çiğnemeye utanmıyor musun?” s. 55 (duyarlılık)

Çevre Hastalığı kitabında geçen ahlaki değerlere ilişkin örnek ifadelere aşağıda yer verilmiştir:

“ HACİVAT: Bak Karagöz’üm. Kavga etmemizin ne faydası var? Önemli olan iyi insan olmaya çalışmak. Çocuklar da büyükler de iyi insan olmak için gayret etmeli. Öyle değil mi?

KARAGÖZ: Haklısın Hacivat, haklısın. Artık çocukluğumuz geri gelmeyecek. Bari iyi insanlar olmaya gayret edelim” s.34 (iyi huylu olmak)

“HACİVAT: Olmaz! Paramın birazını kendime ayıracağım birazını da Kızılay’a bağışlayacağım. Bana rüyamda bile yardım yardımcı olan Kızılay’a ben niçin yardım etmeyeyim?

KARAGÖZ: Haklısın Hacivat. Yarın bir deprem olur da bir felaketle karşılaşırsak yardımımıza ilk koşan, yanımıza ilk gelen yine Kızılay olur. Bekle de birlikte gidelim. Birkaç lira da ben yardım edeyim. ” s.50 (yardımlaşma-dayanışma)

Çevre Hastalığı kitabında geçen bilimsel değerlere ilişkin örnek ifadelere aşağıda yer verilmiştir:

“HACİVAT: Cahillik de kötü bir dert amma Karagöz’üm senin derdin tembellik. Sen tembelin birisin.

KARAGÖZ: Tembel değilim, çalışkanım.

HACİVAT: Bak canım kardeşim, çalışmaya yanaşmıyorsun bari okuma yazma öğren de cahillikten kurtul. ” s.26 (bilgili olmak)

Çevre Hastalığı kitabında geçen siyasi değerlere ilişkin örnek ifadelere aşağıda yer verilmiştir:

“HACİVAT: Eyvah Karagöz’üm dur! Kırmızı ışıktaki geçilmez.

KARAGÖZ: Ben geçerim.

HACİVAT: Karagöz’üm ne olur yeşil ışıktaki bekle.

KARAGÖZ: Ben beklemem, geçerim.

HACİVAT: O zaman çarpılırsın.

KARAGÖZ: Öyle oldu. Hemen geçebilirim sanmıştım. Yanılmışım. ” s.60
(yasalara uyma)

4. 6. “ Çınar Ağacı ” Çocuk Kitabında Yer Alan Değerlere İlişkin

Bulgular

Türü hikâye olan bu çocuk kitabı üç, dört ve beşinci sınıf düzeyi içindir. Bu çocuk kitabında yazar kendini Oğuzsoylu olarak tanıtan bir ozanın birçok yeri gezerek çocuklarla ve yetişkinlerle yaptığı söyleyişlerini ele almaktadır. Oğuzsoylu sırtında sazıyla diyar diyar dolaşır. Her gittiği yerde önceliği çocuklardır. Yeri gelir bir çınar ağacı altında yeri gelir bir ilkokulda onlara hem çalar hem söyler. Bu söyleşiler sırasında çocuklara ve yetişkinlere çalışkan olmakla, büyüklere saygıyla, anne sevgisiyle ve milli kültürel değerlerimiz ile ilgili öğüt niteliğinde bilgiler de verir.

Tablo 4. 6. Çınar Ağacı “ Çocuk Kitabında Yer Alan Değerler

Kitapta yer alan değerler	Bilgili olmak	Cesaret	Demokrasi bilinci	Doğruluk - Dürüstlük	Kitap okuma sevgisi	Sevgi	Tarih Dil bilinci	Tutumlu olmak	Üretmek
Sosyal değer		1				5	5		
Ahlaki değer				1					
Bilimsel değer	2				1				
Dini değer									
Siyasi değer			4						
Ekonomik değer								1	1
Estetik değer									

Tablo 4.6. incelendiğinde Çınar Ağacı adlı çocuk kitabında en fazla sosyal değerlere rastlanılmaktadır. Sosyal değer kategorisinden ise en çok sevgi ve tarih

bilinci değerine rastlanılmıştır. Ondan sonra ise sırasıyla en çok siyasi, bilimsel, ekonomik ve ahlaki değerlere rastlanılmıştır. Dini ve estetik değerlere ilişkin bulgulara rastlanılmamıştır.

ınar Ağacı kitabında geçen sosyal değerlere ilişkin örnek ifadelere aşağıda yer verilmiştir:

*“Korkusu hiç yok
Korkanı pek çok
Titreten bir ok
Aslan Mehmetçik
Dağ gibi durur
Düşmana vurur
Yurdunu korur
Aslan Mehmetçik ”* s.31 (cesaret-kahramanlık)

*“Öğretmenin kalbi bir koca pınar
Orada sevgiler ağıl ağıldır.
O pınardan hayat bulur yavrular
Orada sevgiler ağıl ağıldır.*

*Senin için ne söylesem az gelir,
Anlatamaz kelimeler öğretmen.
Kelimenin imdadına saz gelir,
Bakalım ne diyor teller öğretmen.”* s.28-29 (sevgi)

*“Türk bayrağı, adın bize şan verir,
Dalgalan hep yükseklerde ol bayrağım.
Türk çocuğu senin için can verir,
Dalgalan hep yükseklerde ol bayrağım.”* s.32 (bayrak sevgisi)

*“Türkiye’ın yurdum, vatanım,
Canımdan kıymetlidir o.
Ata’dan miras toprağım,
Canımdan kıymetlidir o. ”*

s.34

(vatan sevgisi)

*“Yıl Atatürk’ün yıldır,
Sazlar onu söylemeli.
Yol Atatürk’ün yoludur,
Sazlar onu söylemeli. ”*

s.37

(Atatürk sevgisi)

*“Analar cennet meleğİ,
Oğuz’un tekdir dileğİ.
Ana denen mübareğİ,
Koklamak, doymak isterdim.
Seni dünyalar kadar
Sevdim canım anneciğim.
Büyüdükçe kıymetini
Sezdim canım anneciğim ”*

s. 46-48

(anne sevgisi)

*“ Koca bir ağacız binlerce yıldır,
Türk adlı çınarın dallarınız biz.
Kök saldık tarihe şanlı şerefli,
Türk’ün geleceğİ, kollarınız biz.*

*Ayrık otu değıl çınar dalıyız,
Töremize, örfümüze bağılıyız.
Üç günlük değıliz üç bin yıllığız.
Hakkın en sevgili kullarınız biz.*

*Oğuzsoylu der ki çocuğum dinle,
Söylediklerimi mutlaka anla.*

*Temsil edeceksin Türklüğü şanla,
Güçlü Türkiye'nin kollarıyız biz. ” s.13 (tarih bilinci)*

*“Büyüğünü, atanı bil
Milletini vatanını bil
Bu toprakta yatanı bil,
Vazifen bu Türk çocuğu
Büyükleri saymak gerek,
Sözlerini tutmak gerek,
Adlarını anmak gerek
Vazifen bu Türk çocuğu
Onlar verdi Türk adını,
Sağladılar rahatını.
Yaşat Türklüğün şanını,
Vazifen bu Türk çocuğu
Oğuzsoylu der ki size,
Türkiye'miz miras bize.*

*Layık olun dedenize
Vazifen bu Türk çocuğu” s.25 (tarih bilinci)*

*“Oğuz'um asma yüzünü,
Öğren Türklüğün özünü.
Dinle Ata'nın sözünü,
Kudret asil kanındır.” s.41 (tarih bilinci)*

*“Çanakkale gözlerimde yaş değil,
Bir şereftir. Toprak değil, taş değil...
Tarihimde hiçbir sayfa boş değil,
Zafer kollarını ırkıma açtı.” s.59 (tarih bilinci)*

*“Türkçe benim dilimdir,
Hem dilim hem elimdir.*

Dünüm geleceğimdir

Onu konuşacağım. ” s.42 (dil bilinci)

Çınar Ağacı kitabında geçen siyasi değerlere ilişkin örnek ifadelere aşağıda yer verilmiştir:

“Dinle Türk çocuğu, dinle Ata ’nı;

İki hazine var bize emanet.

Dinle ve iyice anla Ata ’nı,

İki hazine var bize emanet.

Direklerde gülsün bu al bayrağın,

Elinle işlensin cennet toprağın.

Türküyle şenlensin bahçe ve bağın,

Birinci hazinen yavrum, HÜRRİYET.

Oğuzların söyleştiği bu yöre,

Giyinmemiz, kuşanmamız bu töre;

Milletime layık iyi idare,

İkinci hazinemiz CUMHURİYET. ” s.37-38 (demokrasi bilinci)

“Görmeyelim esirliğin yüzünü,

Yaşayalım cumhuriyet düzeni. ” s.38 (demokrasi bilinci)

“Oğuz der: Koruyun cumhuriyeti,

Savaş, kurtar düşmanlardan milleti,

Yaşat sonsuza kadar devleti.

Yüzünü karartıp asma çocuğum. ” s.40 (demokrasi bilinci)

“Cumhuriyet en iyi

İdareymiş anladım.

...23’ten bu yana

Bu rejimle yaşadım.

Cumhuriyet gelince hem seçildim, hem seçtim.

Güçlü Türkiye için

İlerlemeye geçtim.

*Oğuz der ki; o bize
Ata'mızdan emanet.
Yaşasın cumhuriyet,
Mutlu yaşasın millet.” s.51 (demokrasi bilinci)*

Çınar Ağacı kitabında geçen bilimsel değerlere ilişkin örnek ifadelere aşağıda yer verilmiştir:

*“Oku! Emrine uydunuz,
Okulları doldurdunuz.
İlim yolunu buldunuz,
Güzel o yolda yaşamak.
Oğuzsoylu şöyle dedi:
Cahil zamanları yedi.
Bilen yükseklerle erdi,
Mutluluğa kavuşarak.” s.50 (bilgili olmak)*
*“Oğuz der ki yavrum, yok başka bir yol.
Haklı olacaksan en güçlü sen ol.
Bükülmez, bilgili ve varlıklı kol,
Tarihinde nice örnekler vardır.” s.54 (bilgili olmak)*

*“Çiçekler büyümez sulamayınca,
Çocuk olgunlaşmaz okumayınca,
Kitap kıymetlenmez ayrı kalınca
Çocuk, kitap ile olursa güzel.
Üzülür kitapçık rafta kalırsa,
Üstünde biz karış toz bulunursa.
Sevinir, bir çocuk onu alırsa,
Kitap okuyucu bulursa güzel.
Oğuzsoylu der ki, Türk çocukları
Kitap ışığında yolculukları.
Ahlak ve bilginin damlacıkları
Kitaptan çocuğa akarsa güzel.” s.52 (kitap okuma sevgisi)*

Çınar Ağacı kitabında geçen ekonomik değerlere ilişkin örnek ifadelere aşağıda yer verilmiştir:

*“Bir çapa da sen vur bu ak toprağa,
Sula, can gelsin şu solgun yaprağa.
İyi bak tarlaya, bahçeye, bağa.
Torununa bolluk kalsın çocuğum.” s.19 (üretmek)*

*“Petrol, bir damla su, bir parça kömür;
İnsanı yaşatır rahatça ömür.
Hor kullanma kaynakların tükenir,
Şöyle uzakları görelim yavrum.
Çeşmeden su akmamalı boşuna,
Şu fazla lambayı kapat be Suna.
Düşmeyelim fakirliğin koynuna,
Hesaplı olmayı bilelim yavrum.
Enerji kaynağı olmalı ki bol,
Açılsın refaha gidilecek yol.
Oğuz der ki canım sen tutumlu ol,
Milletçe birlikte gülelim yavrum.” s.56 (tutumlu olmak)*

Çınar Ağacı kitabında geçen ahlaki değerlere ilişkin örnek ifadelere aşağıda yer verilmiştir:

*“İnanma eğrinin tatlı sözüne,
Yalan kolay gelir insan gözüne.
Türk’üm diyen kişilerin özüne,
Doğruluk yakışır, böyle bil yavrum.
Kovsalar da dokuz köyden doğruyu,
Eğrilikten çeker insan ağrısı.
İyi dinle sazlı sözlü çağrısı,
Eğrinin izini köyden sil yavrum.
Oğuzsoylu der ki eğriler onmaz,
Yalancı bağına bülbüller konmaz.*

Yalan söyleyenin şerefi olmaz,

Doğruyu söylesin senin dil yavrum. ” s.15-16 (doğruluk- dürüstlük)

4.7. “Damlacıklar” Çocuk Kitabında Yer Alan Değerlere İlişkin Bulgular

Damlacıklar ilkokul ikinci sınıf düzeyine uygun yazılmış ve içerisinde dört kısa masal barındıran bir çocuk kitabıdır. Kitabın özeti aşağıdaki gibidir:

- Damlacıklar: Birkaç tane su damlasının su borularından akıp bir çaydanlığa dökülmeleri ile başlayan macerası ele alınmaktadır. Su damlacıkları buharlaşma, donma ve erime hal değişimleri yaşayarak su döngüsünü kısaca anlatmaktadırlar.
- Çoban Yusuf’lar: Adları Yusuf olan iki çobanın zengin bir adama ait iki sürüyü kaybetmeleri anlatılmaktadır. Sürüyü ararken yaşadıkları büyük korku sebebiyle köylerine geri dönememeleri ve yakarışları sonucu bu iki çoban Yusuf’ un iki yusufçuk kuşuna dönüşme serüveni ele alınmaktadır.
- Kumbaradaki Para: Babasının bankadan onun için satın aldığı kumbarada birikim yapan ve biriktirdiği paralarla ihtiyaç sahibi insanlara yardım eden bir çocuk anlatılmaktadır. Masal içerisinde ara ara yer alan dörtlüklerle de zenginleştirilmiştir.
- Ceylan Avcısı: Herkesçe çok övülen, meşhur bir avcının hırsına yenik düşerek bir ceylan sürüsünün yavru bile demeden hepsini öldürmesi ve bunun sonucu olarak kendisinin de üzücü olaylar yaşaması anlatılmaktadır.

Tablo 4. 7. Damlacıklar” Çocuk Kitabında Yer Alan Değerler

Kitapta yer alan değerler	Bilimsellik	Dayanışama Yardımlaşma	Kitap okuma sevgisi	Sağlıklı yaşam	Sevgi	Sorumluluk bilinci	Tutumlu Olmak	Merhamet
Sosyal değer				2	2	1		
Ahlaki değer		5						1
Bilimsel değer	2		1					
Dini değer								
Siyasi değer								
Ekonomik değer							2	
Estetik								

Tablo 4.7. incelendiğinde Damlacıklar adlı türü masal olan çocuk kitabında en fazla ahlaki değerlere rastlanılmaktadır. Ondan sonra ise sırasıyla en çok sosyal, bilimsel ve ekonomik değerlere rastlanılmıştır. Dini, estetik ve siyasi değerlere ilişkin bir bulguya rastlanmamıştır. İncelenen kitapta yer alan değerlerin Türk Milli Eğitim sisteminin ders programlarında yer alan değerlerle de uyumlu olduğu görülmektedir. Damlacıklar kitabında geçen ahlaki değerlere ilişkin örnek ifadeler aşağıda yer verilmiştir:

“ Bu ninecik kimsesiz,

Böyle fakir yaşıyor.

Mahalle ona odun,

Eşya, ekmek taşıyor.

Böyle söyledi babam,

Nineye çok acıdım.” s.42 (merhamet)

“ Yanımda çok sayıda su damlacıkları vardı. Arkadaşlarım yanımda olduğu için korkmuyordum. Biz su damlacıkları el ele verdik.” (dayanışma-yardımlaşma) s.5

“ Yusuf ben bugün arkadaşımın düğününe katılacağım. Koyunları sen otlatır mısın? – Olur dedi Yusuf. “ s.23 (yardımlaşma)

“ Bu ninecik kimsesiz,

Böyle fakir yaşıyor.

Mahalle ona odun,

Eşya, ekmek taşıyor.

Böyle söyledi babam,

Nineye çok acıdım.

O an yardım etmenin

Önemi anladım. “ s.42 (dayanışma-yardımlaşma)

“ İnsan yardım etmeli,

Muhtaç komşularına.

El uzatmalı varsa,

Muhtaç akrabasına.” s.44 (dayanışma-yardımlaşma)

“ Paramın bir kısmını

Bankaya yatıralım.

Birazıyla nineye

Kalın çorap alalım” s.43 (dayanışma-yardımlaşma)

Damlacıklar kitabında geçen sosyal değerlere ilişkin örnek ifadelere aşağıda yer verilmiştir:

“ Üşüyüp hasta olmamak için sıkı giyinmişlerdi. Üzerlerinde kışlık elbiseleri ve eldivenleri vardı.” s.15 (sağlıklı yaşam)

“ Dışarıda fazla kalırsanız hasta olursunuz.” s.17 (sağlıklı yaşam)

“ Bulut abla bizi karşıladı, kucakladı” s.7 (sevgi)

“ Uçmak ne güzel,

Gezmek ne güzel!

Dünyayı buradan

Görmek ne güzel !” s.10 (yaşam sevinci)

“ Ben ne yaptım, niçin uyuyakaldım? Görevimi tam yapamadım.” s.25 (sorumluluk bilinci)

Damlacıklar kitabında geçen bilimsel değerlere ilişkin örnek ifadelere aşağıda yer verilmiştir:

“ Biz de su damlacıklarıyız. Havada geziyorduk. Çok fazla soğuk oldu. Dolu olduk yere düştük.” s.14 (bilimsel bilgi)

“ Evimde bir köşede sıralı kitaplarım” s.33 (kitap okuma sevgisi)

Damlacıklar kitabında geçen ekonomik değerlere ilişkin örnek ifadelere aşağıda yer verilmiştir:

“ Bankadan benim için

Babam aldı onları.

Bugünün yarını var.

Doldur dedi şu kumbarayı.” s.34 (tutumlu olmak)

“ Babam yirmi verdiyse

Harcadım yarısını.

Kumbaraya bıraktım kalan on lirasını.” s.36 (tutumlu olmak)

4.8. “ Dünya Sizlere Emanet ” Çocuk Kitabında Yer Alan Değerlere İlişkin Bulgular

Türü şiir olan bu çocuk kitabı üç, dört ve beşinci sınıf düzeyi içindir. Kitapta çoğunluğu çocuklarda çevre bilinci oluşturmaya yönelik olarak yazılmış on sekiz tane şiir bulunmaktadır.

Tablo 4. 8. Dünya Sizlere Emanet “ Çocuk Kitabında Yer Alan Değerler

Kitapta yer alan değerler	Çevre bilinci	Estetik	Hayal gücü	Kitap okuma sevgisi	Misafirperverlik	Sağlıklı yaşam	Sevgi
Sosyal değerler	5				1	1	1
Ahlaki değerler							
Bilimsel değerler				1			
Dini değerler							
Siyasi değerler							
Ekonomik değerler							
Estetik değerler		1	1				

Tablo 4.8. incelendiğinde Dünya Sizlere Emanet adlı çocuk kitabında en fazla sosyal değerlere rastlanılmaktadır. Sosyal değer kategorisinden ise en çok çevre bilinci değerine rastlanılmıştır. Ondan sonra ise sırasıyla en çok estetik ve bilimsel değerlere rastlanılmıştır. Dini, siyasi, ekonomik ve ahlaki değerlere ilişkin bulgulara rastlanılmamıştır.

Dünya Sizlere Emanet kitabında geçen sosyal değerlere ilişkin örnek ifadeler aşağıda yer verilmiştir:

*“Yangının kavurduğu
O tepeler kim bilir
Ne zaman yeşerecek?
O güzelim ağaçlar,
Ne zaman yetişecek?
Bu çocuk o günleri
Sabırla bekleyecek. ”* s.14 (çevre bilinci)

*“Denize girmedin mi?
Oynaşp yüzmedin mi?
Lağım akmış,
Pise batmış,
Deniz suyu
Mikroplanmış.
Giremedim,
Yüzemedim. ”* s.28 (çevre bilinci)

*“O güzelim çiçekleri,
Kırmaktan çok korkardık.
Topumuzu bu yüzden
Uzaklarda oynardık”* s.34 (çevre bilinci)

*“Bir abla hem yürüyor
Hem de yemiş yiyordu.
Kabukları yerlere
Atarak gidiyordu.
Yollarda yemiş yeme,
Zarar verme çevreme!
Diyemedim.
Bir adam kaldırıma
Attı tükürüğünü,
Görmedi bu çocuğun*

Nasıl üzüldüğünü.

-N'olur yere tükürme,

Hastalıklar getirme.

Bir teyze elindeki

Kâğıdı attı yere.

Hem de çöp kutusunu

Orada göre göre...

-Hiç böyle yapılır mı?

Yere çöp atılır mı?

Diyemedim.

Bir amca durakladı,

Sigarasını yaktı.

Boşalan paketini

Buruşturup fırlattı.

-Kendini zehirlleme,

Çevreyi de kirletme!

Diyemedim

İşte böyle anneciğim,

Üzdü beni gördüklerim. “ s.49-51 (çevre bilinci)

“Bu kadarı yeter artık,

Sözü uzatmayalım.

Dünya sizlere emanet,

Onu yeşile boyayın.

Tertemiz bir çevrede

Sağlıklı yaşayın.

Ve bizleri bağışlayın.” s.59 (çevre bilinci)

“Yavrum hoş geldin diyerek

İçeri buyur ederdi.

Güler yüzle karşılardı.

Yedirerek içirerek,

*Misafir gibi görerek
Bir güzelce ağırlardı” s.19 (misafirperverlik)*

*“Sağlıklı olmam için,
Yürüyüp koşmam için,
O tertemiz havayı
Soluyup doldurmayı
Bekliyor ciğerlerim.
Şimdi ben ne edeceğim?
Temiz hava gelmezse,
Kanım temizlenmezse,
Nasıl büyüyeceğim?
Ben nasıl güleceğim?” s.12 (sağlıklı yaşam)*

*“Annem, benim güzel annem,
Öpüp yaşlı gözlerimden,
Bu sebeple sabah erken
Çıkıp evden ayrılıyor
Akşama doğru geliyor,
Yorgun yorgun gülümsüyor.
Önce beni kucaklıyor;
Ayşe’ m diyor, kızım diyor.
Yavrum diyor, canım diyor.
Sıkı sıkı sarılıyor” s.45 (anne sevgisi)*

Dünya Sizlere Emanet kitabında geçen estetik değerlere ilişkin örnek ifadelere aşağıda yer verilmiştir:

*“Bu ev adeta bir masal...
Bana bin bir çeşit hayal
Kurdururdu dört köşesi.
Alt kattaki odalardan,
Oralardan, karanlıktan,*

Gelir Haraminin sesi.
O eski tahta merdiven,
Ayak bastıkça esnerken
Verir Keloğlan neşesi.
Perdeleri titreten el,
Saçakları okşayan yel,
Peri kızının nefesi.” s.20 (hayal gücü)

“Büyüyüp adam olunca,
Bahçeli ev alacağım.
Bahçesine ak mermerli,
Ortasından fiskiyeli
Bir havuz yaptıracağım.” s.33 (estetik)

Dünya Sizlere Emanet kitabında geçen bilimsel değerlere ilişkin örnek ifadeler aşağıda yer verilmiştir:

“Babacığım, canım babam!
Bir kitap getirdi ablam.
Kitapları severim ben,
Onu da okudum hemen.” s.55 (kitap okuma sevgisi)

4. 9. “ Emanetler ” Çocuk Kitabında Yer Alan Değerlere İlişkin Bulgular

Türü hikâye olan bu çocuk kitabı üç, dört ve beşinci sınıf düzeyi içindir. Çınar Ağacı adlı kitabın ikincisi niteliğindedir. Oğuzsoylu köy köy, ilçe ilçe demez yine birçok yer dolaşır. Çocuklara ve yetişkinlere çalıp söyler ve onların gönlünü kazanır. Oğuzsoylu’nun söyleşi konuları; emanetin korunması, vatan ve millet sevgisi, zamanın iyi değerlendirilmesi gerektiği olmuştur.

Tablo 4. 9. Emanetler “ Çocuk Kitabında Yer Alan Değerler

Kitapta yer alan değerler	Çevre bilinci	Dayanışma Yardımlaşma	Estetik	Güvenmek	Nazik olmak	Sevgi	Tanrı inancı	Tarih-dil bilinci	Zamanı değerlendirmek
Sosyal değer	2			1	1	4		3	1
Ahlaki değer		3							
Bilimsel değer									
Dini değer							1		
Siyasi değer									
Ekonomik değer									
Estetik değer			1						

Tablo 4.9. incelendiğinde Emanetler adlı çocuk kitabında en fazla sosyal değerlere rastlanılmaktadır. Sosyal değer kategorisinden ise en çok sevgi, tarih bilinci ve çevre bilinci değerlerine rastlanılmıştır. Ondan sonra ise sırasıyla en çok ahlaki, dini ve estetik değerlere rastlanılmıştır. Siyasi, ekonomik ve bilimsel değerlere ilişkin bulgulara rastlanılmamıştır.

Emanetler kitabında geçen sosyal değerlere ilişkin örnek ifadelere aşağıda yer verilmiştir:

“Oğuzsoylu bir ağaç dik,

Budur en büyük iyilik.

Yakmak hainlik, delilik;

Çamımız bize emanet.” s.49 (çevre bilinci)

“- Dede ağaçları, ormanları yakanlar dünyaya kötülük ettiklerini bilmiyorlar mı? O insanlar kendi dünyalarını yeşillikten, güzellikten, temiz havadan mahrum etiklerini düşünemiyorlar mı?” s.50 (çevre bilinci)

“Emanet dediğin para veya mal,

Dost verir dostuna emanet malı.

Alırken verirken söze sadık kal,

Dost verir dostuna emanet malı ” s.46 (güvenmek)

“Oğuz, anlatmaya kelime yetmez;

Gönül muhabbeti böylece bitmez.

*İnsanlar nedendir hiç dikkat etmez,
En nazik, en hassas gönüldür gönül.” s.40 (nazik olmak)*

*“Güzellerim çok özledim sizleri,
Merhaba çocuğum, merhaba yavrum.
Mevla’ m yine kavuşturdu bizleri,
Merhaba çocuğum, merhaba yavrum.” s.9 (sevgi)*

*“Yeşil, bereketli yerler aradık
Türkiye’ yi toprak seçtik çocuğum.
Terimizle, kanımıza suladık
Bu toprağı vatan ettik çocuğum.” s.20 (vatan sevgisi)*
*“Sözlerimi aklına sok,
Hür kalmış başka vatan yok.
Toprağının kıymeti çok,
Cennet gibi Türkiye’ min ” s.53 (vatan sevgisi)*

*“Aslan, kaplan, kuş ve böcek
Bin bir rengiyle kelebek,
Maymun, tavuk, tavşan, köpek
Kedimiz bize emanet.” s.50 (hayvan sevgisi)*

*“Yarışsınlar diye insanları Hak,
Renk renk, uzun-kısa, boy boy yaratmış.
Asya’ da üretmiş bazılarını,
Türk adlı kahraman bir soy yaratmış.
Bizler Türk soyunun mensuplarıyız,
O kahraman soyun evlatlarıyız.” s.18 (tarih bilinci)*
*“Bir koca ırmağız, gürledik coştuk
Sığamadık aktığımız yerlere.
Destan destan, zafer zafer konuştuk,
Şanlı Türk yazıldı bak tarihlere” s.21 (tarih bilinci)*

*“Kıtalarda Türkçeydi at koşturan,
Zaferleri bu dil ile kazandık.
Türkçe ile tutunduk birbirimize,
Bu günlere bu lisanla uzandık.
Türkçe ile Türk’üz, büyük milletiz
O yoksa dünyada kalmaz ismimiz. ” s.20 (dil bilinci)*

*“Oğuzsoylu’dan nasihat;
Kullan gün gün, saat saat.
O sana etsin itaat,
Zaman kuş olup uçmasın. ” s. 35 (zamanı verimli kullanmak)*

Emanetler kitabında geçen ahlaki değerlere ilişkin örnek ifadelere aşağıda yer verilmiştir:

*“Bayramlarda seviniriz birlikte,
Felaketler bizi üzer çocuğum.
Çalışırız, didiniriz birlikte
Millet olmak birlik ister çocuğum. ” s.18 (dayanışma)*

*“Kazancıdan ayırarak parayı,
Yapar okul denen güzel yuvayı.
Sevinen çocuktan alır duayı,
Okul yaptıran hayırseverler ” s. 28 (yardımlaşma-dayanışma)*

*“Tarihim sergilerim, görsünler
Kültürümü anlatırım, bilsinler
Sıcak denizimde bol bol yüzsünler,
Turiste yardımcı olalım yavrum. ” s. 31 (yardımlaşma- dayanışma)*

Emanetler kitabında geçen dini değerlere ilişkin örnek ifadelere aşağıda yer verilmiştir:

*“Dünyada gördüğün güzellikleri,
Hem yaratan hem koruyan O güzel.
Mızrabı tellerden ayırdım ve sordum.
-Çocuklar son mısradaki güzel olduğunu söylediğim O kimdir?
Çocuklar bir kelimede birleştiler:
-Allah...” s. 16 (tanrı inancı)*

Emanetler kitabında geçen estetik değerlere ilişkin örnek ifadelere aşağıda yer verilmiştir:

*“Türlü türlü renge girmiş ağaçlar,
Çeşit çeşit meyve vermiş ağaçlar,
Dallarına kuş tünemiş ağaçlar,
Ağaç güzel, meyve güzel, kuş güzel.” s. 12 (estetik)*

4.10. “ En Büyük Ödül ” Çocuk Kitabında Yer Alan Değerlere İlişkin Bulgular

Türü hikâye olan bu çocuk kitabı üç, dört ve beşinci sınıf düzeyi içindir. Kitabın içerisinde yedi adet kısa öykü vardır. Hikâyelerin özetleri aşağıdaki gibidir:

- En Büyük Ödül: Osman adında ilkökul öğrencisi bir çocuğun katıldığı şiir yarışması sayesinde babası ile arasının düzelmesi anlatılmaktadır. Osman’ın öğretmeni bir gün il genelinde içkinin zararları konulu bir şiir yarışması düzenlendiğini açıklar. Sınıfta bu şiiri Osman’dan daha iyi yazabilecek hiç kimse yoktur. Çünkü Osman’ın babası bu kötü alışkanlığa sahip biridir. Hatta bu zararlı alışkanlığı onun ailesini de ihmal etmesine ve ilişkilerinin kötüye gitmesine sebep olur. Osman şiir yarışmasına katılır ve birinci seçilir. Ödülünü almak için törene katılır. Tören sırasında babasının da onu izlemeye geldiğini görür. Osman’ın şiiri öyle duyguludur ki hem dinleyenler hem de babası çok etkilenir. Babası Osman ile gurur duyar. Bu sayede Osman ile babasının arası düzelir ve bu Osman için yarışmayı kazanmaktan daha büyük bir ödül olur.
- Arkadaşım Nihat: Nihat adında annesi ile babası ayrılmış bir çocuğun öyküsüdür. Nihat okula geç başladığı için arkadaşlarından hem yaşça daha büyük hem de iridir. Biri dışında da arkadaşları ile çok iyi ilişkileri yoktur.

Ninesi ile yaşar. Ninesi ölünce de yalnız kalır. Okulu bırakır ve bir terzi de çalışmaya başlar. Ustası onu bağrına basar ve korur ancak büyüyüp delikanlı oldukça kötü alışkanlıklar edinir ve çalıştığı terzinin yanından da ayrılır. Tehlikeli işler yapmaya başlar. Bir arkadaşı ve ustası terzinin yardımı ile bu kötü hayattan kurtulur.

- Sağ Açık Ercan: Halıcılar mahallesi sakinlerinden Ercan adlı bir çocuğun ve arkadaşlarının futbol sahaları için verdikleri mücadele anlatılmaktadır. Ercan mahalle takımlarının kaptanıdır. Çok iyi futbol oynar ve sezonun şampiyonluk maçını kazandıran golü atar. Herkes çok sevinir. Ancak bu sevinçleri yarım kalır. Çünkü mahalle maçlarının yapıldığı arsa belediye tarafından iş hanına dönüştürülecektir. Yani Halıcı Mahallesi ve komşu mahalle çocuklarının oyun alanları ellerinden gidecektir. Ercan ve arkadaşları bunu nasıl önleyeceklerini düşünür ve bir yol bulurlar. Belediye başkanının makamına çıkıp ondan bu işten vazgeçmesini rica ederler. Başkan bu fikre razı olmaz ve mahalle için iş hanının da çok gerekli olduğunu çocuklara anlatır. Ercan ve bir arkadaşının babası olan gazeteci Tarık Bey sayesinde bu olay haber yapılır. Gelen tepkiler üzerine Halıcılar Mahallesiindeki arsa da inşaat başlar. Ancak bu inşaat oyun parkı inşaatıdır. Çocuklar da aileleri de buna çok sevinirler. Kararı ile çocukların gönlünü kazanan belediye başkanına teşekkür ederler.
- Şenaycık: Şenaycık okul çağında olmasına rağmen eğitim-öğretim hakkında yoksun bırakılan bir kız çocuğudur. Yaşadıkları köyde diğer çocuklar okula giderken onun babası bu işe karşıdır. Köy okulunun öğretmen ve idarecileri bu konuda inatçı babayı ikna edemezler. Çünkü Şenaycık'ın babası kız çocuklarının okula gitmesini gereksiz görür. Öğretmen ve idareciler sonunda Şenaycık'ın babasını şikâyet ederler. Para cezasını duyan baba kızının okula gitmesine razı olur. Şenaycık sevincinden havalara uçar.
- Kamyon: Bahçeli bir evde ailesi ile birlikte yaşayan Halil adlı yaşlı bir adamın torunu Metin'e verdiği öğütler konu edinilmiştir. Metin sıcak bir yaz günü evlerinin bahçesinde bir tahtayı yontarak ondan oyuncak kamyon yapar. Ortaya bir ürün çıkarmanın verdiği gururla birlikte herkesten de övgü bekler. Beklediği gibi olmaz. Kamyonunu gösterdiği kişiler Metin'in kamyonuna çeşitli eleştiriler yaparlar. Metin buna çok bozulur. Son olarak da bir arkadaşı

tahtadan yapılmış oyuncak kamyonun tekerini kırınca onunla kavga eder. Halil dede tüm bunları uzaktan seyrederek ama bakar ki artık müdahale etme zamanıdır. Halil dede, torunu Metin'e bir oyuncak yüzünden arkadaşı ile kavga etmemesi gerektiğini söyler. Arkadaşlığın bir oyuncaktan çok daha değerli olduğunu anlatır. Ayrıca o kamyonu yaparken aldığı keyifin insanların onu eleştirmesinden daha önemli olduğunu da vurgular.

- **Fatma Nine:** Fatma nine bir mahallede yalnız başına yaşayan, kimi kimsesi olmayan yaşlı bir kadındır. Ev işlerini konu komşunun kadınları yaparken çocuklar da Fatma ninenin yanına uğrar onunla sohbet ederler. Mahalleli Fatma nineyi o da mahalleliyi çok sever. Özellikle Özden ile Fatma ninenin arası çok iyidir. Özden ilkokul çağında çalışkan, dürüst ve yoksul bir çocuktur. Bir de Aysun vardır ki Özden'i çalışkanlığından ötürü çok kıskanır. Aysun bir gün Özden'in Fatma ninenin parasını çaldığı iftirasını atar. Herkes buna inansa da Fatma nine hiç inanmaz. Bir gün onu ziyarete gelen Erkan Bey sayesinde Özden'in suçsuzluğu ortaya çıkar. Bunun üzerine Aysun Özden'den özür diler.
- **147 Erol:** Erol çok çalışkan, dürüst, düzenli, saygılı ve daha bunun gibi çok güzel özelliğe sahip bir çocuktur. Sınıf arkadaşları ona 147 Erol derler. Bir gün Erol'un yaşadığı mahalleye bir gazeteci gelir ve Erol'u tanıyan kişilerle röportaj yapar. Gazeteci Erol'u kime sorsa hep övgü dolu sözler duyar. Kimi Erol'un çalışkanlığı anlatır, kimiye onun ne kadar dürüst olduğundan bahseder. Gazete haberi yayımlanınca herkes Erol ile gurur duyar. Onu çok kıskanan arkadaşları bile mutlu olur ve kıskançlığın kötü bir duygu olduğunu anlayarak bundan vazgeçerler.

Tablo 4. 10. En Büyük Ödül “ Çocuk Kitabında Yer Alan Değerler

Kitapta yer alan değerler	Çevre bilinci	Dayanışma Yardımlaşma	Dürüstlük	Empati	İyi huylu olmak	Sevgi	Sorumluluk bilinci
Sosyal değerler	1			1		2	2
Ahlaki değerler		4	1		1		
Bilimsel değerler							
Dini değerler							
Siyasi değerler							
Ekonomik değerler							
Estetik değerler							

Tablo 4.10. incelendiğinde En Büyük Ödül adlı çocuk kitabında sosyal ve ahlaki değerlere eşit sayıda rastlanılmaktadır. Sosyal değerler içerisinde en çok sevgi ve sorumluluk bilinci değerlerine rastlanırken ahlaki değer kategorisinden en çok dayanışma-yardımlaşma değerine rastlanılmıştır. Bilimsel, dini, siyasi, ekonomik ve estetik değerlere ilişkin bulgulara rastlanılmamıştır.

En Büyük Ödül kitabında geçen sosyal değerlere ilişkin örnek ifadeler aşağıda yer verilmiştir:

“- O arsaya iş hanı yapacaktıydınız. Oraya iş hanı yapılırsa beş mahallenin çocuğuna oyun yeri kalmayacak. Yollarda, kaldırımlarda oynamak zorunda kalacağız. Oyun alanımız olmadan biz nasıl büyüyeceğiz? Sizden çocuklar adına isteğimiz...” s.39 (çevre bilinci)

“- Siz hiç ekmeğe muhtaç oldunuz mu? Babasız, ansız kaldınız mı? Ayıp! Böyle konuşmaya devam ederseniz sizi öğretmene şikâyet ederim.” s.17 (empati)

“Osman bir şiir yarışmasından bir ödül almıştı fakat onun için en büyük ödül, babasını kazanmış olmasıydı.” s.14 (sevgi)

“Oda kapısı açıldı. İçeriye bir kadın girdi. Arkasından da bir adam... Kadın, Nihat'ı öyle bir kucakladı, öyle bir bağrına bastı ki... Anne, yılların özlemini gideriyordu. Çocuğunu öpüyor, okşuyordu.” s.31 (sevgi)

“- Büyüdüğünde baban gibi olma oğlum. Kendini içkiye kaptırma. Evine yağ al, sabun al, ekmek al. Çoluk çocuğunun üstüne başına iyi bak.” s. 8 (sorumluluk bilinci)

“- Ben iyi bir insan olmaya çalışıyorum. İyi insan, faydalı insandır. Üzerime düşen işleri yapıyorum. Derslerimi çalışınca kendime faydam dokunuyor. Büyüklerime yardım ederek çevreme faydalı oluyorum. Büyüyünce Türkiye'ye, Türk milletine faydalı olmak için çalışacağım.” s.89 (sorumluluk bilinci)

En Büyük Ödül kitabında geçen ahlaki değerlere ilişkin örnek ifadeler aşağıda yer verilmiştir:

“Evet oğlum. Bir kamyon yaptın. Böylece babanın cebinden oyuncak parası çıkmadı. Zamanını boşa harcamadın. Bunlar başkalarının seni övmesinden daha değerli şeyler. Fakat komşularının şaka yaptığını da anlamalısın. Seni tenkit

ettiklerinde de üzülmemelisin. Ayşe teyzene güzel şeyler söyleyebilirdi. Ahmet dayın söylediklerinde haklı.” s.67 (iyi huylu olmak)

“- Neden yalan söyledin kızım? Özden’e niçin iftira ettin?

Kız gerçeğin ortaya çıkmasından dolayı şaşkındı. Başını yere eğdi. Çok utanıyordu. Gerçeği söylemekten başka çare kalmadığını anladı. Anlatmaya başladı.” s.80 (dürüstlük)

“Nihat bir kere daha yıkılmıştı. Bu acılı gününde arkadaşımın yanında olmalıydım. O, bir kere daha sevdiği bir insandan ayrılmanın üzüntüsünü yaşıyor olmalıydı. Tek başına kalmıştı.”s.18 (dayanışma-yardımlaşma)

“Sevindim. Arkadaşım zor durumdaydı. Onu kurtaracaklar arasında ben de bulunacaktım. Onun benden başka arkadaşı yoktu. Elbette yardım edecektim.” s. 24 (dayanışma-yardımlaşma)

“Mahalleli onu, eşini ve çocuklarını trafik kazasında kaybetmiş biri olarak bilir. Herkes, el altından ona yardımcı olmaya çalışır. Kadınlar çamaşırlarını yıkar, evini temizlerler. Para yardımı yapılır; odun, kömür ve diğer ihtiyaçları karşılanır. Çocuklar, bir ihtiyacı var mı diye sorarlar.” s. 68 (dayanışma-yardımlaşma)

“Kabul ederse babasını fabrikama işçi olarak alacağım. Özden’e okuması için yardım edeceğim. Bu meseleyi tatlıya bağlayalım.” s.81 (dayanışma-yardımlaşma)

4. 11. “Gel de Gülme” Çocuk Kitabında Yer Alan Değerlere İlişkin

Bulgular

Türü tiyatro olan bu çocuk kitabı üç, dört ve beşinci sınıf düzeyi içindir. Kitabın içerisinde üç tane kısa tiyatro vardır. Kitabın özeti aşağıdaki gibidir:

- Gel de Gülme: Bu tiyatro altı sahneden oluşmaktadır. Nasreddin Hoca’nın en çok bilinen birkaç fıkrası tiyatrolaştırılıp kaleme alınmıştır. Bunlar; kazanın doğurması, ipe un sermek, kavuğun kerameti vb.dir.
- Küçük Kardeş: Bu tiyatronun karakterleri bir aktör, onun aile fertleri ve öğretmeni, Güngör ve babasıdır. Bir gün Güngör ve babası çok sevdikleri bir aktörün yanına gelirler. Babası Güngör için tiyatrocü olmasını ister ama Güngör kararsızdır. Aktör bu durumu çözmek için onlara kendi çocukluğunda ailesi ile yaşadığı meslek seçimi sürecini anlatmaya başlar. Aktör üç erkek kardeşin en küçüğü olması dolayısıyla küçük kardeş diye bilinir ve öyle çağrılır. Küçük kardeşin dedesi onun subay olmasını

isterken büyük abisi inşaat mühendisi olmasını ister. Öte yandan küçük abisi de onun bir futbolcu olmasını ister. Babasının da bu konuda bir fikri vardır tabiyki. O da memur olmasını ister. Küçük kardeş bu karışıklık içinde kendisi için en uygun mesleği öğretmenin onna verdiği bir görevle giderir. Bir gösteri hazırlar ve çok başarılı bir şekilde sunar. Onu izleyen ailesi görür ki küçük kardeş için tiyatrocu olmak en uygunudur.

- **Deli Dumrul:** Deli Dumrul'un çokça bilinen hikâyelerinden bazıları tiyatrolaştırıp kaleme alınmıştır. Deli Dumrul, suyu çoktan kurumuş bir nehir üzerine köprü yapıp gelenden geçenden haraç isterken asıl amacı kendinden daha deli ve güçlü birini bulup onunla dövüşmektir. Bu arayışı sürerken Azrail'e bile kafa tutar. Onunla dövüşmeye çalışır. Nerdeyse canından olacakken sevginin gücü ve eşinin sayesinde bu durumdan kurtulur. Kendisi için dersler çıkaran Deli Dumrul bundan sonraki hayatını mutlu mesut yaşayıp gider.

Tablo 4. 11. Gel de Gülme “ Çocuk Kitabında Yer Alan Değerler

Kitapta yer alan değerler	Adil olma	Bilimsellik	Dua	Fedakârlık	Hoşgörü	Sanat zevki	Sevgi	Tanrı inancı
Sosyal değer	2			1			2	
Ahlaki değer					2			
Bilimsel değer		2						
Dini değer			2					2
Siyasi değer								
Ekonomik değer								
Estetik						1		

Tablo 4.11. incelendiğinde Gel De Gülme adlı çocuk kitabında sosyal değerlere rastlanılmaktadır. Sosyal değerler içerisinde en çok sevgi ve adil olma değerlerine rastlanılmıştır. Sosyal değerlerden sonra ise en çok sırası ile dini, bilimsel, ahlaki ve estetik değerlere rastlanılmıştır. Ekonomik ve siyasi değerlere ilişkin bulgulara ise rastlanılmamıştır.

Gel De Gülme kitabında geçen sosyal değerlere ilişkin örnek ifadeler aşağıda yer verilmiştir:

“HOCA: Aferin iyi etmişsin. Bir dahaki sefere ben onlara gösteririm. İnsan hak etmediği bir şeyi almamalı. ” s.18 (adil olma)

“2. DAVACI: Benim nasıl namuslu, dürüst bir insan olduğumu cümle âlem bilir. Benim gibi bir adam komşu malına göz koyar mı?” s.36 (adil olma)

“AZRAİL: (Hayret ederek) Ne, sen şimdi Deli Dumrul’un canı yerine kendi canını mı vereceksin?

KADIN: Evet. Can dediğin nedir ki? İnsanın sevdiğinden de mi kıymetlidir?” s.87 (fedakârlık)

“KÜÇÜK KARDEŞ: Askerlik iyi meslek. Yurdu korumak kutsal bir görev. Hangi Türk çocuğu böyle bir görevden kaçır. ” s.44 (vatanseverlik)

“KADIN:

Beyim, Deli Dumrul’um!

Benzin sararmış,

Gözlerin bir hoş olmuş.

Derdin ne? Anlat bana.

Derdine derman olayım,

Uğruna kurban olayım.

DELİ DUMRUL:

Ey eşim, evdeşi, hanımım!

Gözümün gönlümün ışığı,

Çocuklarımin anası.” s. 84 (sevgi)

Gel De Gülme kitabında geçen dini değerlere ilişkin örnek ifadelere aşağıda yer verilmiştir:

“DELİ DUMRUL:

Yücelerden yücesin,

Kimse bilmez nicesin

Görklü Tanrı!

Nice bilmezler seni

Gökte arar, yerde arar,

Sen inananların gönlündesin.

*Daim duran güçlü Tanrı!
Baki kalan bağışlayıcı Tanrı!
Benim canımı alacak olursan sen al,
Azrail'e bırakma.” s. 76 (dua)*

*“KORKUT ATA:
Bu destan ki Deli Dumrul'un olsun,
Benden sonra Alp ozanlar söylesin.
Alnı açık, cömert eller dinlensin.
Kıyamete kadar yazılsın ve söylensin.
Yom vereyim Deli Dumrul'um, Han'ım!
Gölgelice kaba ağacın kesilmesin,
Kan gibi akan görklü suyun kesilmesin.
Ulu Tanrı seni namerde muhtaç etmesin.
Ak alnında beş kelime dua kıldık,
Kabul olsun.
Tanrı'm derlesin toparlasın.
Günahlarınızı adı görklü Muhammed hürmetine bağışlasın
Âmin...” s.91 (dua)*

*““DELİ DUMRUL:
Bre Azrail aman!
Tanrı'nın birliğine yoktur güman.” (tanrı inancı)*

*““DELİ DUMRUL:
Yücelerden yücesin,
Kimse bilmez nicesin
Görklü Tanrı!
Nice bilmezler seni
Gökte arar, yerde arar,
Sen inananların gönlündesin.” s.87 (tanrı inancı)*

Gel De Gülme kitabında geçen ahlaki değerlere ilişkin örnek ifadeler aşağıda yer verilmiştir:

“HOCA: Bu insanlar neden böyle? İnsanın gönülsüz olduğunu niçin anlamazlar? Neden böyle eziyetçi olurlar? ” s.17 (hoşgörü)

“BABA: Konuşmama gerek kalmadı efendim. Aile fertleriniz gibi ben de dersimi aldım. Ne demek istediğinizi anladım. Şu andan sonra oğluma tiyatro sanatçısı olması için baskı yapmayacağım. İlgisi ne yönde ise, hangi mesleği seviyorsa destek vereceğim. Sağ olun. Çok teşekkür ederim.” s. 59-60 (hoşgörü)

Gel De Gülme kitabında geçen bilimsel değerlere ilişkin örnek ifadeler aşağıda yer verilmiştir:

“AHMET: Hoca efendi, Türkistan’daki akrabalarımın birinden mektup aldım. Çok sevinçliyim. Okur musun, ben okuyamadım.

HOCA: Okuyamadım. Bu mektup Kril harfleriyle yazılmış. Ben Kril harflerini bilmiyorum. Kusura bakma Ahmet Efendi başkasına okut.” s.20 (bilimsellik)

“ALİ: Hoca Efendi, ölüm canlılar içindir. Hiç kazan ölür mü?

HOCA: Be adam! İçinde tencere geldiğinde kazanın doğurduğuna inandın mı?

ALİ: İnandık.

HOCA: Kazanın doğurduğuna inanıyorsun da öldüğüne neden inanmıyorsun.” s.28 (bilimsellik)

Gel De Gülme kitabında geçen estetik değerlere ilişkin örnek ifadeler aşağıda yer verilmiştir:

“BABA: Tiyatro sanatçılığı çok güzel bir meslek. İnsanlara dünyayı, kendilerini anlatıyor. Tiyatro bir ayna gibi...

AKTÖR: Tiyatroyu ne güzel anlattınız.

BABA: Tiyatro sanatçılığını çok seviyorum. Hep içimde bir heves olarak kaldı” s.40 (sanat zevki)

4. 12 “Gerçek Zenginlik” Çocuk Kitabında Yer Alan Değerlere İlişkin Bulgular

Gerçek Zenginlik isimli masal kitabı; Gerçek Zenginlik, Gelinin Duası, Yavru Leylekler olmak üzere kısa üç adet masaldan oluşmaktadır. İlkokul ikinci sınıf düzeyi

içindir. Masalların bazıları Uygur Türklerine ait masallardandır. Kitabın özeti aşağıdaki gibidir:

- **Gerçek Zenginlik:** Bir padişah kızının evlenme süreci anlatılmaktadır. Ancak kız hem zengin hem de fakir olan bir genç ile evleneceğini şart koşar. Taliplerinden biri de hiçbir malı mülkü olmadığını söyleyerek fakirliğini ve marangozluk, demircilik gibi zanaatları olduğunu söyleyerek de zenginliğini kanıtlar ve böylelikle padişahın kızı ile evlenir.
- **Gelinin Duası:** Kendisine haksızlık eden kaynanasının kötülüklerine dayanamayan bir gelinin Allah’a yakarışı sonucu bir kuş olup uçuşması anlatılmaktadır. Kaynana olanları görünce yaptıklarından çok pişman olarak o da yakarışı sonucu bir kuş olup gelinin peşi sıra uçup gider. Bu iki kuşa dönüşen gelin ve kaynananın uçmaları sırasında çıkardıkları seslerler andur kuşları olarak anılmaya başlamış.
- **Yavru Leylekler:** Anne, baba ve üç yavrudan oluşan bir leylek ailesinin yaşamlarını anlatılmaktadır. Günden güne büyüyen üç yavrunun artık yuvadan ayrılma vakitleri gelmiştir. Yavru leylekler anne ve babalarının yardımı ile uzaklara uçmayı öğrenerek kendi yuvalarını kurmak üzere yola koyulurlar.

Tablo 4. 12. “ Gerçek Zenginlik ” Çocuk Kitabında Yer Alan Değerler

Kitapta yer alan değerler	Bilgili ve hünarlı olmak	Bilimsel lik	Çalışkanlık	Du a	Kültürel aitlik	Özür dilemek	Sayg ı	Sevg i	Sorum luluk	Üretmek
Sosyal değer			1		2		1	1	1	
Ahlaki değer						1				
Bilimsel değer	1	2								
Dini değer				1						
Siyasi değer										
Ekonomi k değer										1
Estetik değer										

Tablo 4.12. incelendiğinde Gerçek Zenginlik adlı türü masal olan çocuk kitabında en fazla sosyal değerlere rastlanılmaktadır. Ondan sonra ise sırasıyla en çok

bilimsel, ekonomik, ahlaki ve dini değerlere rastlanılmıştır. Siyasi ve estetik değere ilişkin bir bulguya rastlanılmamıştır.

Gerçek Zenginlik kitabında geçen sosyal değerlere ilişkin örnek ifadelere aşağıda yer verilmiştir:

“O ülkenin gençleri bu güzel kızla evlenmek isterlermiş. Düniürcüler gönderip kızı isterlermiş. Her düniürcü padişahın huzuruna çıktığında:

- Allah ’ın emri, peygamberin kavliyle kızınızı oğlumuz istiyoruz, dermiş.” s.7 (kültürel aitlik)

“Bir köyde düğün kurulmuş. Yemekler pişirilmiş, davullar ve zurnalar çalınmış. Oyunlar oynanmış. .” s.23 (kültürel aitlik)

“ Kızım oğlunuzu görsün. Beğenirse veririm.” s.7 (saygı)

“Biz de sizleri çok seviyoruz. Hoşça kalın. Sizleri hiç unutmayacağız. Ziyaretinize geleceğiz.” s.63 (sevgi)

“ Bugüne kadar yiyeceklerinizi hep ağzınıza getirdik. Artık bundan sonra uçacaksınız. Yiyeceklerinizi kendiniz bulacaksınız. “s.37 (sorumluluk)

“Ben şu anda fakirim ama birçok mesleğim var. Marangozum. Kapı ve pencere yaparım. Aşçılık aletlerimle türlü yemekler yaparım. Demirciyim. Atları nallarım. Güzel yazı yazarak istediğiniz kitabı çoğaltabilirim. İşte benim zenginliğim. Dünyanın neresine gidersem gideyim çalışıp para kazanabilirim. Aç kalmam. Açıkta kalmam.” s.17 (çalışkanlık)

Gerçek Zenginlik kitabında geçen bilimsel değerlere ilişkin örnek ifadelere aşağıda yer verilmiştir:

“Gerçek zenginlik malda ve parada değildir. Asıl zenginlik hüner ve bilgidir. Sen görünüşte fakir birisin ama herkesten çok zenginsin.” s.19 (bilgili ve hünerli olmak)

“ Heybesinden testere, rende, keser gibi marangozluk aletlerini çıkarıp bir kenara koymuş. Bıçak, satır, kepçe gibi aşçılık aletlerini de çıkarmış. Kısaç, çekiç gibi demircilik aletlerini de çıkarıvermiş. Divit ve kalem gibi hattatlık araçlarını da göstermiş. “s.17 (bilimsel bilgi)

“ Leylekleri bilirsiniz. Beyaz renkli, iri gövdeli sevimli kuşlardır. Yiyeceklerini uzun gagaları ile toplarlar. Leylekler göçmen kuşlardır. İlkbaharda onların yolunu

gözleriz. Gelirler ve bize misafir olurlar. Mahallemiz, köyümüz onlarla şenlenir. Bacalar ve ağaçlara yuva yaparlar. Yaz boyunca kalırlar.” 33-34 (bilimsel bilgi)

Gerçek Zenginlik kitabında geçen ekonomik değerlere ilişkin örnek ifadelere aşağıda yer verilmiştir:

“ Sizi gidi hazırcılar. Komşu leyleklerin çocukları günler önce uçup gittiler. Onlar kendi yuvalarını kurdular. Siz tembel tembel yatıyorsunuz.” s.38 (üretmek)

Gerçek Zenginlik kitabında geçen ahlaki değerlere ilişkin örnek ifadelere aşağıda yer verilmiştir:

“Allah’ım yaptığımı pişmanım. Ne olur beni de bir kuş yap. Arkasından uçayım. Gelinime kavuşayım. Ondan özür dileyeyim.” s.29 (özür dilemek)

Gerçek Zenginlik kitabında geçen dini değerlere ilişkin örnek ifadelere aşağıda yer verilmiştir:

*“Yücelerden yüce Allah
Kurtar beni kaynanamdan
Kuş olayım uçayım
Uzarlara kaçayım.” s.26 (dua)*

4.13. “ Gezgin Uçurtma ” Çocuk Kitabında Yer Alan Değerlere İlişkin Bulgular

Kitap üç, dört ve beşinci sınıf düzeyi içindir. Yazarın tabiriyle bu kitap alışılmışın dışında bir tarza sahiptir. Masalımsı bir roman olarak nitelendirilmiştir. Kitabın ana karakteri olan Cengiz babasından bir uçurtma satın almasını ister ancak babası ona kendi uçurtmasını kendisinin de yapabileceğini söyler. Bunun üzerine Cengiz bir uçurtma yapar. Bir oyuncak yapabilmiş olmanın verdiği gururla uçurtmaya sevgi dolu bakarken uçurtmanın dile geldiğini görür. Uçurtma ona eğer isterse geziye çıkabileceklerini söyler. Bu gezide hem mekândan mekâna hem de zamandan zamana geçebilmek mümkün olacaktır. Cengiz gözlerini kapar ve uçurtması ile birlikte çeşitli zamanlara gider. Öyle ki bazen Atatürk ile konuşur bazen Osmanlı padişahlarından Kanunu Sultan Süleyman’ın fermanını dinler. Tüm bu gezintiler esnasında çok şey de öğrenir. Çevre bilinci, tutumluluk, dayanışma ve yardımlaşma gibi birçok değerini önemini kavrar. Bundan sonra da bu yönde davranışları olacağına kendi kendine söz

verir. Birçok yer ve zaman gezdikten sonra yazar büyük bir mutluluk içinde kendini tekrar evinde bulur.

Tablo 4. 13. “Gezgin Uçurtma” Çocuk Kitabında Yer Alan Değerler

Kitapta yer alan değerler	Çevre bilinci	Estetik	Doğruluk	Hayal gücü	Rol model olma	Sağlıklı yaşam	Takdir etme	Tanrı inancı
Sosyal değer	9				1	2	1	
Ahlaki değer			1					
Bilimsel değer								
Dini değer								1
Siyasi değer								
Ekonomik değer								
Estetik		2		1				

Tablo 4.13 incelendiğinde Gezgin Uçurtma adlı çocuk kitabında en fazla sosyal değerlere rastlanılmaktadır. Sosyal değer kategorisinden ise en çok çevre bilinci değerine rastlanılmıştır. Ondan sonra ise sırasıyla en çok estetik, ahlaki ve dini değerlere rastlanılmıştır. Siyasi, ekonomik ve bilimsel değerlere ilişkin bulgulara rastlanılmamıştır.

Gezgin Uçurtma kitabında geçen sosyal değerlere ilişkin örnek ifadelere aşağıda yer verilmiştir:

“Bu sözler beni duygulandırmıştı. Yaşlı bir insanın ülkeyi korumak için yaptığı çalışmalar biz çocuklar için eşi bulunmaz bir örnekti.

- *Sizi anlıyorum ve çok beğeniyorum, dedim. Ben bundan sonraki yaşamımda sizi örnek alacağım. ” s.81 (rol model olma)*

“ - Aferin benim becerikli oğluma, dedi. Çok güzel olmuş. Çocukluğumda yaptığım uçurtmalara benzemiş. İşte böyle... İnsan kendi oyuncağını kendi yapmalı.

Uçurtma yapmaya becermiştim. Uçurtmam beğenilmişti.” s.8 (takdir etme)

“Bu dükkânlardan elde olunacak gelirlerle, İstanbul’un her sokağına ikişer kişi tayin eyledim. Bunlar ki ellerine bir kap alacaklar. Kapların içlerine kireç tozu ve kömür külü koyacaklar. Günün belli saatlerinde görevli oldukları sokakları gezecekler sokaklardaki tükürüklerin üzerine bu tozu dökcekler. Görevli kişilere bu iş karşılığı yirmi akçe verilecek. Ayrıca on cerrah, on doktor ve üç tane de hasta bakıcı tayin eyledim. Bunlarda ayın belli günlerinde İstanbul’u ev ev dolaşacaklar. Her evde hasta olup olmadığını soracaklar. Var ise hemen muayene edecekler. ” s.27-28 (sağlıklı yaşam- temizlik)

“- Ey ahali! Duyduk duymadık demeyin. Padişahımız Kanuni Sultan Süleyman Edirne şehrinin temizliği ile ilgili bir ferman yayınlamıştır. Temizliği kontrol etmek üzere bir çevre polisi görevlendirmiştir. Edirne’deki mahalle, çarşı ve sokakların temizliği bu çevre polisi tarafından kontrol edilecektir.” s. 58 (sağlıklı yaşam-temizlik)

“Biz bu toprakların bir parçasıyız. Onlar da bizden birer parçadırlar. O güzel kokan çiçekler bizim kız kardeşimizdir. Geyik, at ve büyük kartal da erkek kardeşlerimiz... Yüksek kayalıklar, yeşil çayırlar, ılık ve sıcak vücutlarıyla taylar ve insanlar hepsi bizim ailemizdir.” s.16 (çevre bilinci)

“Bütün bufalolar öldürüldükten, yaban atları ehlileştirildikten, ormanların en gizli köşeleri binlerce insanın ağır kokusu ile dolduktan, sevimli tepelerin görüntüsü konuşan tellerle kirletildikten sonra... Bir bakacaksınız ki gökteki kartallar da yok olmuş. Hızlı koşan taya ve ava elveda demişsiniz. Bu ne demektir biliyor musunuz? Bu hayatın sonudur. Biz her şeyden önce her insanın istediği gibi yaşama hakkını tanır ve sayarız.” s.22 (çevre bilinci)

“-Hani ormanlarımdan bir dal kesenin başını keserim demiştiniz ya. Bizim zamanımızda yaşarsanız o söylediklerinizi yapar mıydınız?

Sultan Mehmet gülümsedi:

- Yapmazdım, dedi. Ceza vermekten daha çok ağaç dikenin önemini, ağacın faydalarını anlatırdım. Ağaç dikmeyi teşvik ederdim. Her ağaç dikene bir altın verirdim. O sözümü de bu amaçla söylemiştim.” s.30 (çevre bilinci)

“Biz çevreyi, dünyayı kirletmeye, yaşanmaz duruma getirmeye devam ediyorduk. Dünyayı kurtarmaya şiiirde söylendiği gibi uzaylılar mı gelecekti. İş yine bize kalıyor, görev yine bize düşüyordu.” s.33 (çevre bilinci)

“Ağacın dallarını kesmeyi bırak! Dallar kesilmeyecek, bina ağaçtan uzaklaştırılacak diye emrettim.” s.39 (çevre bilinci)

“- Bizim köyde banyo suları, lavaboda kullanılan sular hep sokağa akardı. Bu sebeple yollar çamurlanır, kirlenir ve kokardı. Tuvaletlerin pisliği, evlerin bahçesine kazdığımız çukurlarda toplanırdı. Çamur, koku, sinek... Sağlıksız bir ortamda yaşıyorduk. Bir gün köyümüze kaymakam gelmişti. Köyü gezmek istedi, utandım. O gün orada bu tesisi kurmaya karar verdim. Köyden bir miktar para topladık. Bir miktar da devlet yardım etti. İl Çevre Koruma Vakfının da yardımını gördük. Sonunda bu eser ortaya çıktı. Artık kirli sularımız yollara akıyor. Köy içinde yollar sağlıklı ve temiz. ” s.65 (çevre bilinci)

“ Baraj gölünün çevresindeki tepeler ağaçlandırılmıştı. Çamlar büyümüş, her biri yetişkin bir insan boyunu aşmıştı. Bu ağaçlar daha da büyüyecek, kökleriyle toprağı tutacaktı. Yağışlarda toprağın göle akıp gitmesinin ve barajın toprakla dolmasını önleyecekti. Çok güzel düşünülmüştü.” s.72 (çevre bilinci)

“ Erozyonu önleme çalışmalarına devam ediyoruz. Atık pillerin toprağa zarar vermesini önlemek için onları ayrı kutularda topluyor ve imha ediyoruz. Kâğıt, naylon poşet, pet şişe, çeşitli plastik ve teneke kutular, röntgen filmi, bilgisayar kartuşu gibi değerlendirilebilir atıkları da topluyoruz. Omlardan tekrar faydalanılması için geri dönüşümlerini sağlayacak yerlere gönderiyoruz.” s.74 (çevre bilinci)

“- Peki anlatayım... Yüzlerce yıl önce Türkiye toprakları genellikle meşe ağaçları ile kaplıydı. Ağaçların kesilmesi ve yakılması sonucunda ülkeyi kaplayan ormanlar da yok olup gitti. Çölleşme tehlikesi ile karşı karşıya kaldık. Bu sebeple ülkemizi yeniden yeşilliklere büründürmek için on milyar meşe projesini başlattık. On milyar meşenin dikilmesi bir milyon hektar arazinin ağaçlandırılması demektir. ” s.80-81 (çevre bilinci)

Gezgin Uçurtma kitabında geçen estetik değerlere ilişkin örnek ifadelere aşağıda yer verilmiştir:

- “O an tahmin edemeyeceğiniz bir sürprizle karşılaştım. Uçurtmam dile geldi.*
- *Güzel çocuk, kalbi sevgi ile dolu çocuk... dedi. Senin sevgin beni dinlendirdi. Ben de seni çok seviyorum.*

Şaşırdım. Masallarda atlar, kuşlar, rüzgâr, böcekler, tavşanlar konuşuyordu. Demek ki sıra uçurtmalara gelmişti. Uçurtmam konuşuyordu ve ben kendi masalımı yaşamaktaydım. ” s.9 (hayal gücü)

“Çukurda biriken kirli su pompayla gördüğün bu yeşil renkli depoya çekiliyor. Bu saçtan yapılı deponun ismi tank. Yeşile boyanmasının sebebi de tabiatla uyum içerisinde olmasını istememiz.” s. 66 (uyum)

“Bir taraftan mavi göl, hemen yanında da yeşil bir denizi andıran orman... Ne güzel bir manzara oluşacaktı. Seyrine doyum olmazdı. ” s.73 (estetik)

Gezgin Uçurtma kitabında geçen ahlaki değerlere ilişkin örnek ifadelere aşağıda yer verilmiştir:

“Öğütlerini dinledik. O bize Müslümanlığı öğretti. Doğru yolu gösterdi. O, gelmeden önce cahil ve kötü kişilerdik.” s.52 (doğruluk)

Gezgin Uçurtma kitabında geçen dini değerlere ilişkin örnek ifadelere aşağıda yer verilmiştir:

“O, tüm insanların Tanrısıdır. Kızılderililerin de beyazların da... Bu topraklar Tanrı için kıymetlidir. Onları yaralamak, onların yaratıcısını hor görmek demektir.” s.22 (tanrı inancı)

4.14. “İki Dostun Yolculuğu” Çocuk Kitabında Yer Alan Değerlere İlişkin Bulgular

İki Dostun Yolculuğu isimli masal kitabı; İki Dostun Yolculuğu ve Savaşı Kim Kazanacak adlı iki adet kısa masaldan oluşmaktadır. İlkokul ikinci sınıf düzeyi içindir. Kitabın özeti aşağıdaki gibidir:

- İki Dostun Yolculuğu: Birbiri ile sıkı dost olan zarf ve kâğıdın başından geçenler anlatılmaktadır. Bu iki dost bulundukları evden mektup haline getirilerek postaya verilirler. Adrese ulaşan kâğıt ve zarf okunduktan sonra çöpe atıldıkları için üzülürlerken bir kâğıt toplayıcısı onları bularak geri dönüşüm fabrikasına götürür. Bu sayede tekrardan kâğıt haline getirilen bu iki dost sevinçlerinden şarkılar söylerler.
- Savaşı Kim Kazanacak: Levent adında temiz ve düzenli bir çocuğun mikroplarla olan mücadelesi anlatılmaktadır. Mikroplar çeşitli yollarla Levent’i hasta etmeye çalışırken

Levent de kişisel bakımına ve temizliğine özen göstererek onlara karşı güçlü durmuştur. Bu mücadeleyi kazanamayacağını anlayan mikrop ordusu pes edip pis ve kirli çocuklarla mücadele etmek için yola koyulurlar.

Tablo 4. 14. “İki Dostun Yolculuğu” Çocuk Kitabında Yer Alan Değerler

Kitapta yer alan değerler	Alçak gönüllülük	Bilimsellik	Çevre bilinci	Dostluk- arkadaşlık	İyi huylu olmak	Sabır	Sağlıklı yaşam	Takdir etme	Temizlik
Sosyal değer	1			2		1	1	1	5
Ahlaki değer					1				
Bilimsel değer		4							
Dini değer									
Siyasi değer									
Ekonomik değer			2						
Estetik değer									

Tablo 4.14. incelendiğinde İki Dostun Yolculuğu adlı türü masal olan çocuk kitabında en fazla sosyal değerlere rastlanılmaktadır. Ondan sonra ise sırasıyla en çok bilimsel, ekonomik, ahlaki değerlere rastlanılmıştır. Siyasi, dini ve estetik değerlere ilişkin bir bulguya rastlanılmamıştır. Çevre bilinci değeri incelenen diğer kitaplarda sosyal değer olarak kabul edilirken bu kitapta geri dönüşüm içerikli olarak ele alındığından ekonomik değer olarak kabul edilmiştir.

İki Dostun Yolculuğu kitabında geçen sosyal değerlere ilişkin örnek ifadelerle aşağıda yer verilmiştir:

“ *Küçük pul büyükleniyordu. Zarf ve kâğıtla konuşmuyordu. Zarf ona şunları söyledi:*

-Bak kardeşim, önemli olan süs, güzellik ve gösteriş değildir. Önemli olan işe yaramaktır. Kâğıt, sen ve ben üçümüz İstanbul'a bir haber götürüyoruz. Şimdi üçümüzün adı mektup. Biz bir işe yarıyoruz.

Bu sözleri duyan pul utandı ve sohbe katılmaya başladı. “ s.22 (alçakgönüllülük)

“İki arkadaş vardı birbirlerine dostum derlerdi. Birini adı kâğıt, öbürünü adı zarftı.” s.5 (dostluk-arkadaşlık)

“ Kâğıt ile zarf vedalaşırlar.

-Hoşça kal zarf kardeş.

-Güle güle kâğıt kardeş.” s.10 (dostluk-arkadaşlık)

“ Levent kamyonu ile oynarken elini hiç ağzına götürmedi. Elinin tozlu ve mikroplu olduğunu biliyordu. Zaten onun elini ağzına götürmek gibi bir alışkanlığı yoktu. “ s.36 (sağlıklı yaşam)

“ Aferin benim temiz oğluma. Pis elbiseleri ile eve girmiyor.” s.43 (takdir etme)

“Levent sizler gibi temiz bir çocuk. Dişlerini günde üç defa fırçalar. Bu yüzden dişleri sağlamdır. O, sağlığına çok dikkat eder. Tozlu ve pis yerlerde hiç oynamaz. Elbiselerini kirletmemeye dikkat eder.” s.32 (temizlik)

“Oyununu bitirdikten sonra eve koştu. Her zamanki gibi ellerini yıkadı. Su ile sabun mikropların hepsini tırnaklarından çıkardı. ” s.36 (temizlik)

“ Elmayı ve ellerini çeşmede öyle bir güzel yıkadı ki bir tane mikrop bile kalmadı.” s.38 (temizlik)

“ Az sonra Levent eve gitti. Başını ve saçlarını birkaç defa yıkadı. Su ile sabun saçına tutunmuş mikropları oradan söküp attı. Mikropların bir kısmı öldü ve bir kısmı da yaralanarak geri çekildi.” s.41 (temizlik)

“ Annesi elbiselerini silkeledi. Mikropların bir kısmı tozlarla birlikte yere düştü. Elbiseler yıkandı ve ütülendi. Su, sabun ve ütü'nün sıcaklığı mikropların canını yaktı. Birçoğu öldü.” s.44 (temizlik)

“ Arkadaşlar, öfkenizi anlıyorum ancak öfkeyle kalkan zararlar oturur. Aklımızla hareket etmemiz gerekiyor.” s.59 (sabır)

İki Dostun Yolculuğu kitabında geçen bilimsel değerlere ilişkin örnek ifadelerle aşağıda yer verilmiştir:

“- Benim adım zarf. Ben kocaman bir dağın başında bir çam ağacı idim. Dalımda kuşlar öter ve gölgemde insanlar dinlenirdi. İnsanlara temiz hava ürettirdim. Beni kestiler. Çok üzüldüm. Bir kamyonla götürüp fabrikada doğradılar. Çeşitli makinalardan geçerek kâğıt oldum. Sonra köşelerimi kıvrıp yapıştırdılar ve zarf oldum.

-Benim adım da kâğıt. Ben de çam ağacıydım. Küçük bir tepenin en başındaydım. Beni de kestiler kâğıt yaptılar.” s.6-7 (bilimsel bilgi)

“Mektubun altına adını ve soyadını yazdı. İmzasını attı. Adresini ve tarihi de yazmayı unutmadı” s.13 (bilimsel bilgi)

“Gözle görülmeyecek kadar olan bu küçük düşmanlara mikrop deniliyor. Mikropların mikrop ordusu var.” s.33 (bilimsel bilgi)

“Levent’in ordusu hücum etti. Onlar Levent’in yediği yemeklerden oluşuyordu. Bu ordunun askerleri vitamindi. Onlar dövüşmeyi ve savaşmayı iyi biliyordu.” s.51 (bilimsel bilgi)

İki Dostun Yolculuğu kitabında geçen ekonomik değerlere ilişkin örnek ifadelere aşağıda yer verilmiştir:

“Bu kâğıt da yeni atılmış. Bununda alayım. Çürümesin. Fabrikada yeniden kâğıt yapılsın.” s.28 (çevre bilinci)

“Arkadaşlar, dostlarım... Kâğıt fabrikasına gidiyoruz. Orada yeniden kâğıt haline getirileceğiz. Yine bir işe yarayacağız.” s.29 (çevre bilinci)

İki Dostun Yolculuğu kitabında geçen ahlaki değerlere ilişkin örnek ifadelere aşağıda yer verilmiştir:

“Levent sizler gibi bir çocuk. Çalışkan. Ödevlerini zamanında yapar. Derslerini hiç aksatmaz. Ev işlerinde büyüklerine yardım eder. Her çocuk gibi oyun oynamayı da sever. Bazı zamanlar arkadaşları ile oynar.” s.31 (iyi huylu olmak)

4.15. “Keloğlan’la Seyahat” Çocuk Kitabında Yer Alan Değerlere İlişkin Bulgular

Bu kitap Keloğlanla Seyahat, Küçük Ozanlar, Mani Yarışması ve Bayram Sabahı adlı dört adet masaldan oluşmaktadır. İlkokul üç, dört ve beşinci sınıf düzeyi içindir. Masalların özetleri aşağıdaki gibidir:

- Keloğlanla Seyahat: Murat adında ilkokul öğrencisi bir çocuğun erik ağacı altında masal okurken uyuyakalıp gördüğü düş anlatılmaktadır. Murat ile Keloğlan Karakağan’ın sırtına atlar zamandan zamana yolculuk ederek çok değişik bilgiler öğrenirler. Zamandaki ilk yolculukları on sekizinci yüzyıla olur. Bu dönemde Mısır’da kuluçka makinalarının olduğunu ve yumurtalardan çıkıp büyüyen tavukların Avrupa’ya ihraç edildiğini öğrenirler. Hayretler içinde Mısır’dan ayrılarak İstanbul’a Sultan Üçüncü Ahmet’in oğullarının sünnet düğününe geçerler. Bir de ne görsünler. Denizden her tarafı kaplı timsaha benzer bir gemi çıktığını görürler. Öğrenirler ki bu dünyadaki ilk denizaltıdır ve onu Türkler yapmıştır. Yine hayretler içinde kalan Murat

ve Keloğlan'ın seyahati devam eder. Uçmaya çalışan Türk mucitlerinin yanlarına da giderler. Hazerfan Ahmet Çelebi'nin uçuşunu izlerler. Murat ve Keloğlan'ın geçmişe yaptıkları bu yolculuk çok şey öğretir. Bir sonraki yolculuk günümüzden iki yüz yıl sonrası Türkiye'sine olur. Uçan arabalara binerek Dünya Masal Merkezi diye bir yere giderler. Görürler ki orada masal kahramanlarının ayrı ayrı bölümleri vardır. Keloğlan bölümünü görür ve oraya girerler ve bakarlar ki burada bilgisayar başında masal yazan çocuklar vardır. Buna çok mutlu olurlar.

- Küçük Ozanlar: Bir ilkokulda saz çalıp ozanlık yapan iki çocuğun öğretmenleri ve arkadaşlarını eğlendirmesini anlatılmaktadır. Adları Yavuz ve Ömer olan bu iki ozan bir gün sınıfa sazlarını getirip atışırlar. Öğretmenlerinin onlara verdiği atışma konusuna uygun dörtlükler söyler bir yandan da sazlarının tellerine vururlar.
- Mani Yarışması: Yine bir ilkokulda öğretmenlerinin verdiği görevi yerine getirerek Fatma ve Zeynep adlı iki kızın girdiği yarış anlatılmaktadır. Bu yarış ezberden maniler okumaktır. Zeynep ve Fatma her iki arkadaş da bu yarıştan galip çıkar ve öğretmeniyle arkadaşlarına güzel vakit geçirirler.
- Bayram Sabahı: Turgut adında bir çocuğun yaşadığı mahallede ramazan bayramı sabahı yaşananlar anlatılmaktadır. Turgut ramazan bayramının sabahı erkenden uyanır. Ailece bayramlaşma olur. El öpüp büyüklerinden harçlık alan çocuklar bakkalın yolunu tutarlar. Bir yandan da mahallede ramazan davulcusunun manileri çınlanır. Kapı kapı gezen davulcu manilerini söyler ve mahalleliden çeşitli hediyeler alır. Bütün mahalle ramazan bayramının coşkusu doya doya yaşar.

Tablo 4. 15. “Keloğlan’la Seyahat “ Çocuk Kitabında Yer Alan Değerler

Kitapta yer alan değerler	Bilimsellik	Çevre bilinci	Estetik	İyi huylu olmak	Kültüre aitlik	Misafir perverlik	Selamlaşmak	Sevgi	Tarih bilinci
Sosyal değer		1			1	1	1	3	1
Ahlaki değer				1					
Bilimsel değer	5								
Dini değer									
Siyasi değer									
Ekonomik değer									
Estetik değer			2						

Tablo 4.15. incelendiğinde Keloğlan’la Seyahat adlı çocuk kitabında en fazla sosyal değerlere rastlanılmaktadır. Sosyal değer kategorisinden ise en çok sevgi değerine rastlanılmıştır. Ondan sonra ise sırasıyla en çok bilimsel, estetik ve ahlaki değerlere rastlanılmıştır. Bilimsel değerler içerisinde bilimsellik değeri ön planda olmuştur. Siyasi, ekonomik ve dini değerlere ilişkin bulgulara rastlanılmamıştır.

Keloğlan’la Seyahat kitabında geçen sosyal değerlere ilişkin örnek ifadeler aşağıda yer verilmiştir:

“- Bu, bugünkü İstanbul’a hiç benzemiyor, dedim.

- Benzemez ya Keloğlan, dedi. Çünkü bu on sekizinci yüzyılın başındaki İstanbul. Sizin zamanınızdaki insanların aklı şu Keloğlan, keleş oğlan kadar bile çalışmıyor. Ağaçları kestiler, onların yerine betondan evler diktiler. Sen bir de Haliç’i görsen... ” s.23 (çevre bilinci)

“Pırıl pırıl elbiseler... Namaz... Namazdan sonra bayramlaşma... Babamın, annemin, büyüklerimin ellerini öpüyorum. Onların el öpmeler sonrasında verdikleri paralar... Ayakkabılarımı giydiğim gibi sokağa çıktım. O anda yaklaşan bir davul sesi duydum. Az sonrada sokağın başında Ramazan davulcusu göründü.” s.65-66 (kültüre aitlik)

“Elimizi uzatalım,
Koşup yardımcı olalım,
Türkiye’yi tanıtalım,

*Selam olsun turistlere
Yeter artık ozan Ömer,
Türkler misafiri sever.
Sazınla bir daha ses ver,
Selam olsun turistlere.” s.55-56 (misafirperverlik)*

*“Besmele ile çıktım yola,
Selam verdim sağa sola.
Benim canım kardeşlerim,
Ramazanınız mübarek ola.” s.66 (selamlaşma)*

*“Yıllar sonra İtalya’ya Osmanlı İmparatorluğu’ndan tavukçuluk uzmanları
götürülecek. Orada da bu gibi fırınlar kurulacak. Bu fırınlar geliştirilerek bugünkü
kuluçka makinaları yapılacaktır.*

*Hayretten ağız bir karış açık fırınlara bakakalmıştım. Bizim atalarımız ne kadar
becerikli insanlar diye düşündüm. ” s.20 (tarih bilinci)*

*“Benim köyüm çok güzeldir,
Toprağı çok severim.
Bana buğday, elma verir,
Toprağı çok severim.” s.49 (sevgi)*

*“Kanımı vermişim ona,
Emanet atadan bana.
Yavuz kurbandır yoluna,
Bayrağı çok severim.” s.50 (bayrak sevgisi)*

*“Çocuklar evin gülüdür,
Ana-baba bülbülüdür.
Kardeşlerim bu çocuklar,
Bahçelerin sümbülüdür. ” s.70 (sevgi)*

Keloğlan’la Seyahat kitabında geçen bilimsel değerlere ilişkin örnek ifadelere aşağıda yer verilmiştir:

“Ben orada şunları düşündüm: “Lale devrinde dünyada deniz altı gemisi diye bir şey yoktu. Bu ilk denizaltı, Osmanlı İmparatorluğu zamanında yapıldığına göre yapan kimdi? O denizaltı ne oldu? Bu ilk denizaltı hangi ölçülerle ve hangi teknikle yapıldı? Sonraları neden başkaları yapılmadı? Avrupa’da ilk denizaltı neden bu tarihten yetmiş beş yıl sonra yapılabilirdi? ” s.26 (bilimsel merak-eleştirel düşünme)

“İlim nerdeyse varırız,

Çin’de olsa da alırız.

İlme sarılın kardeşler,

Yoksa hep geri kalırız.” s.30 (bilgili olmak)

“Yavuz ozan der, gelsek de

Dershanelere dolsak da,

Şu cehaleti kovsak da

Milletçe gülsek, okullar... ” s.54 (bilgili olmak)

“Hazerfan’dan ibret alın,

Araştırmalara dalın.” s.45 (bilimsellik)

“Mani yarışması, bizim bilmediğimiz değişik bir yarışmaydı. Neler, nasıl söylenecekti bilmiyorduk. Arkalarımıza yaslanıp merakla beklemeye başladık. ” s.57 (bilimsel merak)

Keloğlan’la Seyahat kitabında geçen estetik değerlere ilişkin örnek ifadelere aşağıda yer verilmiştir:

“Köyümde çirkin arama,

Yolu, evleri güzeldir.

Bahçelerde mis kokulu

Renk renk gülleri güzeldir.” s. 51 (estetik)

“Maniler çok güzeldi. Arkadaşlarımız da çok güzel söylemişti. Dinlerken hepimiz defalarca güldük, alkışladık.” s.60 (sanat zevki)

Keloğlan’la Seyahat kitabında geçen ahlaki değerlere ilişkin örnek ifadelere aşağıda yer verilmiştir:

“Adınız üzere kelsiniz. Güler yüzlü ve tatlı dilsiniz. Üç yüz yıl önceki söyleyişle badem gözlüsünüz. Fesat değilsiniz, kimseyi kıskanmazsınız. Kötüleri hiç sevmezsiniz, onları iyilik yapmaya davet edersiniz... Sonra...” s.42 (iyi huylu olmak)

4.16. “Kırık Ayna” Çocuk Kitabında Yer Alan Değerlere İlişkin

Bulgular

Kırık Ayna isimli masal kitabı; Kırık Ayna ve Sihirli Heybe adlı iki adet kısa masaldan oluşmaktadır. İlkokul ikinci sınıf düzeyi içindir. Kitabın özeti aşağıdaki gibidir:

- Kırık Ayna: Bir ülkenin hakanı ve onun güzeller güzeli bir Sarıkız’ının başından geçenler anlatılmaktadır. Eşi ölen hakan bir kadınla evlenir. Aslında bir büyücü olan bu üvey anne Sarıkız’a kötülükler edip onu bir aynaya hapseder ve eskiciye satar. Ayna eskiciden de bir çobana geçer. Çoban aynada Sarıkız’ı fark edip onu oradan kurtarmanın yollarını arar. Bu amaçla birçok yol deneyen çoban sonunda Sarıkız’ı da hakanı da büyücü kadından kurtarıp Sarıkız’la evlenir.
- Sihirli Heybe: Ayhan adlı bir gencin bir serçenin ona verdiği sihirli olan bir heybeyle olan imtihanını anlatmaktadır. Serçe Ayhan’a verdiği heybenin parayla dolup taşıacağını ancak bunun Ayhan’ın bir meslek edinince gerçekleşeceğini açıklar. Ayhan bu sihrin gerçekleşmesi için çalışır çabalar. Bazense yanılıp yanlış yollara sapar. Ama sonunda hakikati anlar ve iyi bir marangoz olup ustasının kızı ile de evlenir.

Tablo 4. 16. “Kırık Ayna” Çocuk Kitabında Yer Alan Değerler

Kitapta yer alan değerler	Çalışkanlık	Doğruluk-dürüstlük	Ekonomik bağımsızlık	Estetik-güzellik	İyi huylu olmak	Kültüre aitlik	Saygı	Sevgi
Sosyal değerler	1					1	1	1
Ahlaki değerler		1			1			
Bilimsel değerler								
Dini değerler								
Siyasi değerler								
Ekonomik değerler			2					
Estetik değerler				2				

Tablo 4.16. incelendiğinde Kırık Ayna adlı türü masal olan çocuk kitabında en fazla sosyal değerlere rastlanılmaktadır. Ondan sonra ise sırasıyla estetik, ekonomik ve ahlaki değerlere rastlanılmıştır. Dini, bilimsel ve siyasi değerlere ilişkin bir bulguya rastlanmamıştır.

Kırık Ayna kitabında geçen sosyal değerlere ilişkin örnek ifadeler aşağıda yer verilmiştir:

“Ayhan, heybenin sihri sen şehre gidip bir mesleği öğrenince açılacak. ” s.43 (çalışkanlık)

“- Bedava kazanca bakma. Çalış, kazan alının terini ye. ” s.57 (çalışkanlık)

“Kırk gün kırk gece düğün kurulmuş. Eğlenceler düzenlenmiş. Pehlivanlar güreş tutmuşlar. At yarışları yapılmış. Kırk kazanda kırk çeşit yemek kaynamış. Millet yemiş, içmiş, eğlenmiş .” s.13 (kültürel aitlik)

“ Kadın ölmüş. Kral çok üzölmüş. Ülke halkı yas tutmuş. En çok da sarıkız ağlamış:

- Güzel annem, canım annem...

Acıkınca doyururdun,

Ağlayınca avuturdun,

Ninni söyler uyuturdun,

Canım annem, güzel annem... ”

s.8

(anne sevgisi)

“ - Güzel kızım, devlet büyükleri beni evlendirmek isterler. Evlenirsem ülkemi daha iyi idare edermişim. Seni kırmak istemem. Ne dersin?

- Çok ağladım, gözyaşlarım dinmedi. Acılarım içimdedir. Canım babam, hakan babam sen bilirsin. Kararları sen verirsin. Getirdiğin kadına anne derim. Annem kadar olmasa da severim.” s.11 (saygı)

Kırık Ayna kitabında geçen estetik değerlere ilişkin örnek ifadelere aşağıda yer verilmiştir:

“Saray aynasıdır bu. Aynayı alırsın. Şu tarakla da saçlarını bıyıklarını tarasın. Köye dönerken daha güzel olursun.” s.20 (estetik-güzellik)

“Heybe bu ya. Bir hünerli el örmüş. Türlü türlü desenlerle süslemiş. Renk renk boyalar sürmüştü.” s.44 (estetik-güzellik)

Kırık Ayna kitabında geçen ekonomik değerlere ilişkin örnek ifadelere aşağıda yer verilmiştir:

“Hemen bir işe girmekten başka çare yok. Böyle giderse aç kalacağım, demiş. İhtiyar bir marangozun yanına çıraklığa girmiş. Bir yıl çalışmış.” s.47 (ekonomik bağımsızlık)

“Çalıştın, sabrettin ve marangozluğu öğrendin. Artık sırtın yere gelmez. İstediyin yerde çalışıp para kazanabilirsin.” s.54 (ekonomik bağımsızlık)

Kırık Ayna kitabında geçen ahlaki değerlere ilişkin örnek ifadelere aşağıda yer verilmiştir:

“Yeter ki sen dürüst ol. Doğruluktan ayrılma. Doğruluktan ayrılırsan heybenin sihri gider.” s.42 (doğruluk-dürüstlük)

“Kötülük düşünürsen, kötü davranırsan sihri bozulacak” s.43 (iyi huylu olmak)

4.17. “ Kopyacı ” Çocuk Kitabında Yer Alan Değerlere İlişkin Bulgular

Türü hikâye olan bu çocuk kitabının içerisinde dokuz adet kısa öykü vardır. İlkokul üç, dört ve beşinci sınıf düzeyi içindir. Hikâyelerin özetleri aşağıdaki gibidir:

- **Kopyacı:** Feridun adında bir öğrencinin arkadaşlarına uyup bir seferlik kopya çekmesi üzerine yaşadığı utanç anlatılmaktadır. Feridun sınıf arkadaşlarının aksine çalışkan ve düzenli bir öğrencidir. Arkadaşları ise kopya çekerek sınavlardan geçmeyi marifet sayarlar. Bu konuda Feridun’a da hem baskı yapar hem de onla dalga geçerler. Feridun bir coğrafya sınavı esnasında arkadaşlarına uymak için kopya çeker. Öğretmeni fark etse de bunu Feridun’un yüzüne vurmaz. Ama Feridun yine de çok mahcup olur ve bir daha asla kopya çekmez.
- **Küçük Kız:** Nurten babasını kaybetmenin verdiği üzüntü ile ne yapacağını bilmeyen küçük bir kızdır. Bundan sonra evlerini kimin geçindireceği fikri onu hep tedirgin eder. Taziye ziyaretleri için çok kimseler evlerine gelip gitseler de kimse onların derdine çare olmaz. Bir tek kişi vardır ki onlara çok büyük bir yardımı dokunur. O da Nurten’in öğretmenidir. Öğretmen bey Nurten’in babasından kalan sigorta borçları için yardımsever insanlardan para toplar ve bu borcu öder. Böylelikle Nurten ve ailesinin artık düzenli bir geliri vardır.
- **Çekmecedeki Dosya:** Gülay adında ortaokul son sınıf öğrencisi olan bir kızın kendi ile ilgili gerçeği bir tesadüf sonucu öğrenmesi anlatılmaktadır. Gülay bir temizlik sırasında çekmeden düşen bazı kâğıtlardan evlatlık olduğunu öğrenir. Çok şaşırır ve üzülür. Anne ve babası artık gizleyemez ve Gülay’a tüm gerçekleri anlatırlar. Gülay annesini bebekken kaybetmiş ve ona bakamayan babası tarafından evlatlık verilmiştir. Öz babası bir köyde yaşamını sürdürmektedir. Gerçekleri öğrenen Gülay ona yıllarca bakan anne ve babasından kopmak istemez ve onlarla yaşamaya devam eder.
- **Dozerci Salih:** Salih belediyenin dozerlerinde çalışan bir operatördür. Bir çalışma sırasında yaptığı kazı esnasında altınlarla dolu bir gömü bulur. Bulduğu onca altını önce kimselere söylemeden alıp harcamak istese de vicdanı bunu kabul etmez ve bulduğu gömüyü olduğu gibi müzeye teslim eder.
- **Hiç Unutulmayacak Kişi:** Yılmaz bey adında bir orman müdürü bir gün şoförü ile yola koyulur. Amaçları Yılmaz Bey için çok önemli olan Bekir adında yaşlı bir adamı bulmaktır. Epey yol aldıktan sonra bir köye ulaşırlar. Bekir beyi bulurlar. Bekir Bey Yılmaz beyi görmekten mutlu olur. Yılmaz bey için Bekir Beyi bu kadar

önemsemesinin sebebi zamanında onun sayesinde yaşadıkları köyde kurulmaya başlayan ormanlardır.

- Önce Düşmanı Kovacaksın: Kurtuluş Savaşı devam ederken Yusuf adı da bir asker eşini çok özlediği için bir aralık köyüne uğrar. Kapıyı çalar ve eşi Fethiye'ye seslenir. Fethiye kocasının sesi ile çok mutlu olur ve kapıya doğru yönelir. Kapıyı açmadan savaşın bitip bitmediğini sorar. Eşi savaşın bitmediğini ve sadece onu özlediği için geldiğini söyleyince Fethiye kocası Yusuf'a kapıyı açmaz. Ona gidip ordusuna geri katılmasını ve savaş tamamen kazanıldığı zaman dönmesi gerektiğini söyler. Yusuf eşinin söyledikleri üzerine ordusuna katılır. Kahramanca savaşır ve şehit olur.
- Pehlivan Mevlut: Mevlut adında bir güreşçinin öyküsü anlatılmaktadır. Mevlut bir kamyon şoförüne yardım etmekle geçimini sağlamaktadır. Aynı zamanda güreşe de ilgisi vardır. Bir gün tomruk yüklemek için gittiği yerde bir güreş müsabakası olur ve Mevlut de katılır. Tüm rakiplerini yenerek birinci olur. Bu yarış sonunda hem altın hem de bir iş kazanır. Şehirde dokuma fabrikasına işçi olarak alınır. Böylelikle düzenli bir işi ve hayatı olur. Güreşe de devam edem Mevlut çok büyük başarılar elde eder.
- İki Kafadar: Dil de, fikir de, iş de birlik anlayışı için çalışmaları olan İsmail Gaspıralı ile arkadaşı Mustafa Mirza'nın başlarından geçen bir kaçış öyküsü anlatılmaktadır. Gaspıralı İsmail ve Mustafa Rus askeri lisesinde öğrenci iken Girit'in işgali üzerine kaçıp Türk topraklarına gitmek isterler ama bu kaçak yolculuk sırasında yakalanırlar.
- İstanbul'dan Gelen Öğretmen: Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde İstanbul'dan Kaşgar' a Uygur Türkleri için Ahmet Kemal adında bir öğretmen gönderilir. Ahmet Kemal, Ziya Gökalp'in destek ve yardımı ile gider. Amacı Uygur Türklerinin yaşadığı köylerde daha modern okullar açıp pozitif bilimler öğretmektir. Bu amaçla dört yıl kadar Kaşgar'da kalır. Ama bir gün Çin hükümeti onu sürgün eder. Onca öğrencisi arkasından üzülse de ellerinden bir şey gelmez.

Tablo 4. 17. “Kopyacı “ Çocuk Kitabında Yer Alan Değerler

Kitapta yer alan değerler	Bilimsellik	Çalışkanlık	Çevre bilinci	Dayanışma Yardımlaşma	Doğruluk Dürüstlük	İyi huylu olmak	Sevgi	Türk büyüklerini tanımak
Sosyal değer		1	1				5	1
Ahlaki değer				2	2	1		
Bilimsel değer	1							
Dini değer								
Siyasi değer								
Ekonomik değer								
Estetik								

Tablo 4.17. incelendiğinde Kopyacı adlı çocuk kitabında en fazla sosyal değerlere rastlanılmaktadır. Sosyal değer kategorisinden ise en çok vatanseverlik değerine rastlanılmıştır. Ondan sonra ise sırasıyla en çok ahlaki ve bilimsel değerlere rastlanılmıştır. Siyasi, estetik, ekonomik ve dini değerlere ilişkin bulgulara rastlanılmamıştır. Kopyacı kitabında geçen sosyal değerlere ilişkin örnek ifadeler aşağıda yer verilmiştir:

“Sonraki günlerde Mevlut Pehlivan, şehre gitti. Sümerbank dokuma fabrikasında çalışmaya başladı. Bu fabrikanın güreş takımında pehlivanlık yaptı. Türkiye seçmelerine katıldı ve dereceler aldı. Milli takıma girmeye hak kazandı. Milli takım ile birlikte Akdeniz ülkelerin bazılarında gitti. Akdeniz Oyunları adı verilen müsabakalarda ülkemizi temsil etti ve dereceler aldı.” s.69 (çalışmak ve başarmak)

“Burası onun üzüm bağı. Artık omca dikilmeyecek, verimli olmayacak kısımlara çam dikeyor. Şu tepeler onun arazisi. Oralardaki ağaçları hep kendi elleriyle dikti. Çevreyi orman haline getirdi. Kırk yıldır ağaç dikmek, orman kurmakla meşgul.” s.52 (çevre bilinci)

“İsmail Gaspıralı sözünde durdu. Bütün Türklerin; dilde, fikirde ve işte birlik olmaları yolunda çalıştı. Bu amaçla Tercümanı Ahval adlı gazeteyi çıkararak bütün Türk dünyasında okunmasını sağladı. Kitaplar yazdı. Bütün Türklerin sevgisini kazandı. Yazar ve gazeteci İsmail Gaspıralı doğduğu yer olan Bahçesaray’da 1914 yılında, 63 yaşındayken öldü. Bu Türk büyüğünü rahmetle anıyoruz.” s.80 (Türk büyüklerini tanımak)

“Evlatlık edinme meselesi yıllar önce kâğıtlarda kaldı. Sen benim canımdan çok sevdiğim kızsın, nazımsın, bir tanemsin. ” s.30 (sevgi)

“Yıllarca bebekliğinden beri yediren, içiren, eziyetlerine katlanan, sevgi ve ilgilerini esirgemeyen insanlardan ayrılamayacağını anladı. ” s.36 (sevgi)

“Günlerdir ayaklarında çıkmayan postalları adeta ayaklarına yapışmış gibiydi. Bazı yerlerinden sökülmiş, parçalanmış olmasına aldırıyorlardı. Ekmek, bulgur pilavı ve kuru üzümünden ibaret gıdalarını alırlarken karınları doymuş-doymamış umurlarında değildi. Düşmanı kovuyorlardı ya... Köylere, şehirlere yeniden ay yıldızlı bayraklar çekiliyor, minarelerde yeniden ezan okunuyordu ya... Yıkılmakta olan Türk devleti yeniden ayağa kalkıyordu ya...” s.55-56 (vatanseverlik)

“-Fethiye kapıyı aç. Seni bir defa göreyim. Sonra birliğime geri dönerim.

-Açamam, açmayacağım.

-Neden? Ben yabancı değilim. Kocan Yusuf...

-Biliyorum.

-Öyleyse aç gireyim, göreyim seni. Neden açmıyorsun?

-Vatan toprağı düşmandan temizlenmedikçe bu kapıyı açamam. Önce düşmanı kovacaksın.” s.60-61 (vatanseverlik)

“-Ey Girit! Ey güzel Türk vatani! Üzgünüm, kahroluyorum. Yolumu kestiler. Sana gelemiyorum. Yardımına koşamıyorum. Allah bana sağlık verdikçe bütün vaktimi, enerjimi Türk milletinin birliğine ve yükselmesine harcamayacağım. Söz veriyorum. ” s.79-80 (vatanseverlik)

Kopyacı kitabında geçen ahlaki değerlere ilişkin örnek ifadelere aşağıda yer verilmiştir:

“Nurten olanları anlamıştı. Öğretmeni hayırsever insanlardan para toplamış ve babasının borçlarını ödemişti. Annesi e maaş bağlanması için ne gerekiyorsa yapmıştı. Çok iyi bir insandı bu öğretmen, çok.” s.24 (yardımlaşma-dayanışma)

“Talat Bey bana; uzak diyarlardaki kardeşlerimizle gönül birliği kurmalıyız, sizi bu amaçla Doğu Türkistan’da Çinlilerin idaresinde yaşayan Uygur Türklerinin yanına öğretmen olarak göndermeyi kararlaştırdık, dedi” s.86 (yardımlaşma-dayanışma)

“O zamanlar günlerce coğrafya öğretmenimin yüzüne bakamadım. O da ne bir şey söyledi ne de bir ima da bulundu. Yaşadıklarım bana yetmişti. Gereken dersi almıştım. O günden sonra hiç kopya çekmedim.” s.14 (doğruluk-dürüstlük)

“- Salih, dedi başkan. Bunları gizlice satmayı ve cebine atmayı hiç düşünmedin mi?”

-Düşünmez olur muyum başkanım, diye cevap verdi Salih. Düşündüm. Orada hem çalıştım hem de saatler boyu mücadele ettim. Altınları kendime mal ederim diye korkudan eve bile gitmedim. Tozumla, toprağımla hemen buraya koştum. Şuraya girip size söyleyene kadar çok mücadele ettim. Çok şükür doğru olanı yaptım. ” s.44-45 (doğruluk-dürüstlük)

“Evin tek kızı, tek çocuğu olmasına rağmen şımarmazdı Gülay. Onun bu olgunluğu komşularında hayret uyandırırdu. ” s.26 (iyi huylu olmak)

Kopyacı kitabında geçen bilimsel değerlere ilişkin örnek ifadeler aşağıda yer verilmiştir:

“Sohbetimiz soru ve cevaplarla uzadıkça uzuyordu. Burada, bu yeni okulda ne okuyacaktık? Okuyup da ne olacaktık? Bu sorular benim ve diğer gençler için çok önemliydi. Bir arkadaşımızın kafasında da bu tür sorular vardı ki sordu:

- Burada ne okuyacağız?

- Türk Tarih, Türk ve dünya coğrafyası, matematik, beden eğitimi, fen bilimleri...”

s.88 (bilimsellik)

4.18. “ Kurnaz Ayı ” Çocuk Kitabında Yer Alan Değerlere İlişkin Bulgular

Türü masal olan bu çocuk kitabının içerisinde kısa kısa yedi adet masal bulunmaktadır. İlkokul üç, dört ve beşinci sınıf düzeyi içindir. Masalların bazıları Karaçay Türklerine aittir ve yazar tarafından 1971 yılında Afyon’un Gökçeyayla Köyünde, Halil Teke’ den derlenmiştir. Masalların bazılarıysa dörtlükler halinde kaleme alınmıştır. Masalların özetleri aşağıdaki gibidir:

- Kurnaz Ayı: Gücünün yettiği hayvanları rahatsız eden kurnaz, kötü huylu bir ayının ormanda çıkardığı huzursuzluklar anlatılmaktadır. Ayı önce atların sırtına atlayarak

onları koştura koştura zayıflatır. Atların sahibi sürüsünü uzaklaştırarak ayıdan korur. Atlardan sonra ayı bu seferde bir domuz ailesini rahatsız etmeye başlar. Sürekli olarak yavru domuzu kaçırp baba domuzu peşine takar. Bu koşturmacayı bir ağaç dalına tutunarak sonlandırır. Böylelikle baba domuzun saldırısından kurtulur. Bunu sık sık yaparak ormanı bir birine katar. Ta ki köylünün biri ayının her zaman tutunduğu dalı kesene kadar. Tutunacak dal bulamayan ayı baba domuzun yemi olmaktan kurtulamaz.

- **Dürüst Çoban:** Kafkasya bölgesinde Mengü Dağı eteklerinde bir Karaçay Köyünde yaşayan bir çobanın sevdiği kıza kavuşması anlatılmaktadır. Çoban, Ayşe adlı bir kızı sever ama kızın babası çobanı küçümser ve ona kızını vermez. Buna çok üzülen çoban dertlenip dağ bayır gezer ve türküler söyler. Bir gün Ayşe kız ve arkadaşları kara pamuk toplamak için ormana giderler. Hava kararınca yollarını kaybederler. Arkadaşları köylerinin yolunu bulup dönebilmeyi başarsa da Ayşe kız dağlık bölgede kaybolur. Kendini kurtarması için birilerini beklerken çoban çıkagelir. Sevdiği kızı karışığında görünce çok sevinir ama Ayşe ile ailesinden izinsiz evlenmek doğru olmaz der ve onu babasına götürüp olanı biteni anlatır. Ayşe'nin babası çobanın bu dürüst halini çok beğenir ve kızını onunla evlendirir.
- **Ayının Teşekkürü:** Kafkasya bölgesinde Mengü Dağı eteklerinde bir Karaçay Köyünde yaşayan mutlu mu mutlu bir çoban ailesinin zor durumdaki bir ayıyı kurtarması anlatılmaktadır. Karaçay Türkü bu aile bir gün karşılaştıkları bir ayının ayağına diken battığını fark eder. Ayıyı kurtararak onun acısını dindirirler. Ayı bu yardımsever aileye teşekkür etmek amaçlı onlara içi bal dolu bir ağacın yerini gösterir ve uzaklaşır. Aile buldukları bala çok sevinir. Ayı yine bir gün gezinirken karşısına silahlı insanlar çıkar. Oradan kaçıp dost olduğu çobandan yardım ister. Çoban ne dese ne söylese de silahlı insanları ikna edemez. Silahlarını doğrultup ayıyı acımadan onu öldürürler.
- **Kurnaz Kurt:** Karaçay Türklerinden olan Mehmet adlı bir gencin tedbirli oluşu sebebiyle kurdun birine yem olmaktan kurtuluşu anlatılmaktadır. Mehmet bir gün gezintiye çıkar ve dağ bayır gezerken karanlığın çöküşü ile birlikte kendine kalacak bir yer arar. Bulduğu boş bir yayla evinde uyur ama bu ıssız yer ona tekin gelmediği için tedbirli yatar. Bir kurt da Mehmet' i fark eder. Ona saldırmak için üzerine atlsa da Mehmet'in aldığı tedbir işe yarar ve kurt ava gittiğini sanırken avlanır.

- **Boyalı Padişah:** Bir ormanda yaşayan hayvanlar arasındaki padişah olma mücadelesi anlatılmaktadır. Günün birinde bir samur girdiği evde boya küplerinin içine düşer ve kürkü rengârenk bir hal alır. Diğer samur arkadaşlarına bunu söylemez ve onlardan farklı görüldüğü için övünür. Diğer samurlar kendilerinden daha renkli olan bu samuru ormanın padişahı ilan ederler. Rengârenk kürklü bu samurun padişahlığını ormanların asıl padişahı aslan bile tanır. Ormanın bütün hayvanları başlarlar padişah samur ve onunla aynı aileden olan diğer samurları beslemeye. Günler böyle samurların diğer hayvanları ezmesiyle geçerken üç gün boyunca hiç dinmeyecek yağmurlar yağmaya başlar. Üçüncü gün sonunda yağmurun dinmesi ile birlikte yuvalarından çıkan hayvanlar yağmur suyunun temizlediği padişah samuru görürler. Bütün boyalarından arınmış olan padişah samurun yalanı ortaya çıkar. Padişah samur ve diğer samurlar ormandan kaçarak uzaklaşırlar ve ormanın padişahı yeniden aslan olur.
- **Konuşan Kaval:** Ashat ve Seyitbey adında iki çoban arkadaşın kavalları sayesinde aralarında geliştirdikleri özel anlaşma biçimi ile düşmandan kurtulmaları anlatılmaktadır. Bir gün Ashat'ın yanına üç adam gelir ve bu gece onun yanında konaklamak istediklerini söylerler. Bu üç adamın esas niyeti konaklamak değil Ashat'ı öldürerek sürüyü kaçırmaktır. Ashat da adamların niyetinden habersiz onlara hizmet ederken adamların kendi arasındaki konuşmaları gizlice duyar. Ne yapacağını, nasıl kurtulacağını düşünürken aklına Seyitbey ile haberleşmek gelir. Nasılsa adamlar bu özel haberleşmeyi anlamayacaklardır. Eline kavalını alır ve olup biteni anlatmaya başlar. Ashat onu doğru şekilde yönlendirir ve bu iki çoban arkadaş üç kötü adamın üstesinden gelirler.
- **Kurt İle Koyun:** Bir kurdun sıra ile koyunu, keçiyi ve atı avlayıp yemek isterken bu hayvanların oyununa gelip başarısız olması anlatılmaktadır. Kurt koyunu da, keçiyi de, ele geçirir. Güçlü dişleri ile korkutur ama bu iki hayvan da ondan akıllı çıkar. Çeşitli bahanelerle kurdun elinden kaçmayı başarırlar. Son av olan at da kurdu kandırır. Hem kurdun elinden kurtulur hem de kurdun canını alır.

Tablo 4. 18. “Kurnaz Ayı “ Çocuk Kitabında Yer Alan Değerler

Kitapta yer alan değerler	Dayanışma - yardımlaşma	Doğruluk dürüstlük	Sevgi	Kanaatkârlık
Sosyal değer			1	
Ahlaki değer	4	2		1
Bilimsel değer				
Dini değer				
Siyasi değer				
Ekonomik değer				
Estetik değer				

Tablo 4.18. incelendiğinde Kurnaz Ayı adlı çocuk kitabında en fazla ahlaki değerlere rastlanılmaktadır. Ahlaki değer kategorisinden ise en çok dayanışma-yardımlaşma değerine rastlanılmıştır. Ahlaki değerlerden başka bir de sosyal değerlere rastlanılmıştır. Siyasi, bilimsel, estetik, ekonomik ve dini değerlere ilişkin bulgulara rastlanılmamıştır.

Kurnaz Ayı kitabında geçen ahlaki değerlere ilişkin örnek ifadelere aşağıda yer verilmiştir:

“Bakmış ki kurnaz ayı,

Domuz ve yavrusunu

Üzerek eğlenmekte,

Bu işin kötü yanı,

Oyun hiç bitmemekte.

Bu oyunu bozayım,

Domuzu kurtarayım.

Diye bir karar vermiş.”

s.21

(dayanışma- yardımlaşma)

“Diken mi bu? Bir kocaman

Kuru, sivri dal parçası

Pençesine girmiş, batmış.

Yara etmiş ve kanatmış.

Verdiği o acı ile

Koca ayıyı ağlatmış.

Çobanın hanımı önce

Dalı pençeden çıkarmış.

Sonra orayı bez ile

Kanamasın diye sarmış. ”

s.36

(dayanışma- yardımlaşma)

“Ayı, koca ayı iken

Memnun oldu iyilikten

Bir karşılık vermek için

Beni buraya getirdi.

Bu petekleri al dedi.

Beslen sağlıklı ol dedi.”

S. 38-39

(dayanışma- yardımlaşma)

“Seyitbey, aman kardeş

Hallerim yaman kardeş.

Üç kötü adam geldi,

Misafirim oldular.

Beni yalnız buldular.

Canıma kıyacaklar,

Sürümü çalacaklar.

Söyle ben ne yapayım?

Bu kötü adamlardan

Ne edip kurtulayım?

...

Ashat kardeş beni dinle,

Sözlerimi iyi anla.

Bugün keçilerin dağda

Otladılar bu tarafta.

Süründeki Gökkıl erkeç,

Bir zehirli yılan yedi.

Kendisini zehirledi.

O şimdi zehir taşıyor,

Bilmem ki nasıl yaşıyor.

Şimdi Gökkıl erkeci kes,

Misafirlerine yedir.

Kurtuluşun bu iştedir.”

s.64-66

(dayanışma- yardımlaşma)

“- Ayşe’yi dağda buldum. Bende misafir olarak kaldı. Saçının teline bile dokunmadım. Al kızını, demiş.

Bu sözleri duyan kızın babası, çobanın dürüstlüğü karşısında kendinden utanmış. Çobana kız vermem sözünü geri almış. Ayşe ile çobanın evlenmelerine razı olmuş.” s.31-32 (doğruluk-dürüstlük)

“- Seni düzenbaz seni! Seni boyalı padişah seni! Seni yalancı seni! Dışı parlak, içi paslı şey. Bütün hayvanları aldattın.

Kaplanın narasını duyan padişah samur ile öteki samurlar ormanın derinliklerine kaçmışlar. Padişahlık eskiden olduğu gibi yine aslana kalmış.” s.58 (doğruluk-dürüstlük)

“Gittin gördün ki bir koyun,

Ye kalsın kuru boyun.

Neyine oyun moyun,

Pehlivanlık mı edeceksin?

Gittin gördün bir keçi,

Ye kalsın kuru kıcı.

Neylersin ikiyi üçü,

Çobanlık mı edeceksin?

Geldin gördün ki bir at,

Ye onun yanında yat.

Neyine berat merat,

İstanbul’a mı gideceksin?”

s.76

(kanaatkârlık)

Kurnaz Ayı kitabında geçen sosyal değerlere ilişkin örnek ifadeler aşağıda yer verilmiştir:

“Derdini anlatan ayı,

Dikenini atan ayı,

Acıdan kurtulan ayı,

*Mengü dağın çobanına
Ve çobanın hanımına
Sevgi dolu bakıyormuş.
O bakışlarla onlara
Teşekkürler ediyormuş. ” s.36 (sevgi)*

4.19. “Küçük Anneler” Çocuk Kitabında Yer Alan Değerlere İlişkin

Bulgular

Küçük Anneler isimli masal kitabı; Küçük Anneler ve Yıl Dede İle Çocukları adlı iki adet kısa masaldan oluşmaktadır. İlkokul ikinci sınıf düzeyi içindir. Kitabın özeti aşağıdaki gibidir:

- Küçük Anneler: Bir 23 Nisan etkinliği sırasında gösteriye katılan öğrencilerin birer küçük anne rolüne bürünmelerini anlatılmaktadır. Anne rolündeki küçük kızlar bebeklerini yatırırken bir yandan da onlara çeşitli ninniler söylerler.
- Yıl Dede İle Çocukları: Dört mevsimin ayrı ayrı özelliklerinden bahsederken bir yandan da bu mevsimlerde ne gibi etkinliklerin yapıldığından söz edilmektedir.

Tablo 4. 19. “Küçük Anneler” Çocuk Kitabında Yer Alan Değerler

Kitapta yer alan değerler	Çalışkanlık	Dua	Fedakârlık	Saygı	Sevgi	Umut
Sosyal değerler	1		1	1	3	
Ahlaki değerler						
Bilimsel değerler						
Dini değerler		1				1
Siyasi değerler						
Ekonomik değerler						
Estetik değerler						

Tablo 4.19. incelendiğinde Küçük Anneler adlı türü masal olan çocuk kitabında en fazla sosyal değerlere rastlanılmaktadır. Sosyal değer kategorisinden ise en çok sevgi değerine rastlanılmıştır. Ondan sonra ise dini değerlere rastlanılmıştır. Ekonomik, ahlaki, estetik, siyasi ve bilimsel değerlere ilişkin bulgulara rastlanılmamıştır.

Küçük Anneler kitabında geçen sosyal değerlere ilişkin örnek ifadelere aşağıda yer verilmiştir:

“Okula çabuk varın

Çalışın, sizin yarın.

Türklüğünüzü bilin

Kendinize güvenin

Bükülmesin kolunuz

En güçlü siz olunuz” s.62 (çalışkanlık)

“ - Zor, fakat ben anneyim. Anneler sabırlı olur. Ona ninni söylerim, şimdi uyur.” s.13 (fedakârlık)

“Öptük bir bir elini

Sorduk onun halini.

Yıl dede çok sevindi.

O tatlı dilliydi:

-Türk olan saygılıdır.

Büyük gönlünü alır.

Güzel şey gönül almak

Böyle güzel yaşamak.” s.36 (saygı)

“-Öyle deme teyzesi! Benim Salih'im bir büyüsün. Elini öperek teyzeciğim deyince yorgunlukların geçiverir.” s.18 (sevgi)

“Öptük soğuk elleri

Okşadık küçükleri.

Bizi uğurladılar,

El sallayıp kaldılar.” s.43 (sevgi)

“İlkbahar anam benim

Ben ağaç dikmekteyim.

Yeşil yeşil gözleri

Çamur çamur elleri.” s.45 (doğa sevgisi)

Küçük Anneler kitabında geçen dini değerlere ilişkin örnek ifadelere aşağıda yer verilmiştir:

*“Dağda koyunun kışlasın
Ovada çiftin işlesin,
Mevla’ım seni bize bağışlasın.
Ninni yavrum ninni...” s.19 (dua)
“Benim kızım uyusun
Uyusun da büyüsün
Okullara yürüsün
Dilleri kuran okusun
Elleri halı dokusun
Nini kızım ninni” s.29 (umut)*

4.20. “ Minikler Futbol Takımı ” Çocuk Kitabında Yer Alan Değerlere İlişkin Bulgular

Türü hikâye olan bu çocuk kitabının içerisinde kısa kısa altı adet öykü bulunmaktadır. İlkokul üç, dört ve beşinci sınıf düzeyi içindir. Hikâyelerin özetleri aşağıdaki gibidir:

- Minikler Futbol Takımı: Büyük bir ilçede yaz tatili için ilkokul öğrencilerinden bir futbol takımı oluşturulması anlatılmaktadır. Yüzden fazla çocuk futbol çalıştırıcıları tarafından seçilip çalıştırılır. İçlerinden eleme yapılarak yirmi kadar çocuk seçilir. Haftada iki gün sahada çift kale maçlar yapılarak takımın güçlendirilmesi sağlanır. Bir gün çalışma sonrası futbolcuların eşyalarının arabalara taşınması sırasında büyük olan çocuklardan biri küçüklere iş yaptırarak onları ezmeye çalışır. Çalıştırıcıları olanlara tanık olur ve minik futbolcularına ders vermek ister. Onlara sporcunun ahlaklı olması gerektiğini güzellikle kavratır.
- Rüştü Bey’in Konağı: Rüştü Bey ailesi ile birlikte yaşadığı konağında çıkan bir yangın sonucunda feci şekilde can verir. Kendisiyle birlikte eşi, babası ve iki erkek çocuğu da ölür. Bu büyük yangından sadece ailenin en küçük erkek çocuğu olan Saffet kurtulur. Saffet bu yangından çok etkilenir. İstanbul’a amcasının yanına gider ve orada yaşar.

Yıllar sonra Saffet büyür, okur ve genetik mühendisi olur. Çocukluğunda yaşadığı olumsuzluktan ötürü yanmayan ağaç yapma fikri vardır hep. Ağaçların yanma ile ilgili geni ile oynayıp bunu başarmak ister. Bu sırada ailesinin yanarak can verdiği evi de tadilattan geçirmiş ve oraya yerleşmiştir.

- İlk Gezi: Bir ilkokulun çevre gezisi anlatılmaktadır. Hikâyenin ana karakteri de yazar Hasan Kallimci'dir. Yazarın ailesi yoksul olsa da oğullarının gezi isteğine hayır diyemez. Öğrenci ve öğretmen dolu birkaç otobüs bu gezi için yola çıkar. Okul gezisi çok güzel geçer. İzmir'in tarihi ve turistik yerleri gezilip görülür. Gezi dönüşü yolda bir kaza olduğu fark edilip durulur. Öğrencilerin ailesi de kazanın öğrenci otobüsünde olduğunu zannederek telaşla olay yerine ulaşırlar. Kazada yaralanan ve ölenlerin kendi çocukları olmadığını gören anne, babalar telaşla karışık bir sevinç içerisinde çocuklarına sarılırlar.
- İstiklal Marşı'nın Yazılışı: Milli mücadele döneminde İstiklal Marşı'nın yazılış hikâyesi anlatılmaktadır. İstiklal Marşı için bir yarışma düzenlenmiştir. Bu yarışmada bir miktar para ödülü de söz konusudur. Dönemin milletvekillerinden Hasan Basri Bey arkadaşı Mehmet Akif 'e bir mektup gönderir ve ondan bu yarışma için bir şiir yazmasını ister. Çünkü o arkadaşının kalemi güçlü, çok iyi bir şair olduğunu bilir. Mehmet Akif yoksulluk içerisinde ailesinden uzakta yaşamaktadır. Buna rağmen yarışı kazansa bile para ödülünü istemeyeceğini söyler. İki gün boyunca hiç odasından çıkmadan İstiklal Marşı'nı yazar. Onun yazdığı on kıtalık şiir mecliste birinci seçilir. Mehmet Akif'e para ödülü tekrar teklif edilir ancak o reddeder. Bu marşın kendisine değil millete ait olduğunu bu sebeple de hiçbir ödül kabul etmeyeceğini söyler.
- Mavi Bisiklet: Çocukluğunda yoksulluk içinde bir köyde büyüyen Erdoğan Bey'in hiç bisikleti olmamıştır. Küçükken hep bunun hasretini yaşar. Büyüyüp kendi yuvasını kursa, baba olsa da hala bisiklet onun için bir duygusallık ifade eder. Bir gün bir bisikletçi önünden geçerken küçük, üç tekerlekli bir bisiklet gözüne ilişir. Onu yeni yeni yürümekte olan oğlu Kağan için alır.
- Yolculuk: Hasta bir çocuğun anne ve babası ile doktor muayenesi için yaşadıkları ilçeden şehre gelmeleri anlatılmaktadır. Hastanedeki işleri biten aile evlerine dönmek üzere otobüse binerler ama hava durumu yola çıkmaya engeldir. Otobüs şoförü yola çıkma yasağına aldırış etmez ve yolda iki kez polisleri atlatıp bu yolculuğu başlatır. Otobüs dolusu insanın hayatını riske atarak yolculuğa devam etmek istese de geç saatte

bir yerde otobüs yolda kalır. Yolcular özellikle de hasta olan çocuk ve ailesi mağdur olurlar. İlçe ile ilin arası normal şartlarda iki saat sürerken bu yolculuk on iki saat kadar sürer. Evlerine zar zor ulaşan aile bir daha hava durumu kötüyken yola çıkmama kararı alırlar.

Tablo 4. 20. “Minikler Futbol Takımı “ Çocuk Kitabında Yer Alan Değerler

Kitapta yer alan değerler	Aile birliği- ne önem verme	Bağımsızlık	Bilimsel -lik	Çevre bilinci	Doğruluk Dürüstlü k	Fedakârlı k	Kutsal a saygı	Sana t zevk i	Sev -gi
Sosyal değer	1			1		2			2
Ahlaki değer					2				
Bilimsel değer			1						
Dini değer							1		
Siyasi değer		1							
Ekonomi k değer									
Estetik								1	

Tablo 4.20. incelendiğinde Minikler Futbol Takımı adlı çocuk kitabında en fazla sosyal değerlere rastlanılmaktadır. Ondan sonra ise sırasıyla en çok ahlaki, siyasi, estetik, ekonomik, bilimsel ve dini değerlere rastlanılmıştır.

Minikler Futbol Takımı kitabında geçen sosyal değerlere ilişkin örnek ifadelere aşağıda yer verilmiştir:

“Taceddin Dergâhında bekâr yaşamaktan kurtulur. Çoluk çocuğunu İstanbul’dan getirir, ailesiyle birlikte olur.” s.57 (aile birliğine önem verme)

“Ben yeşilliğin delisiyim; ülkemin delisiyim. Her yıl hektarlarca ormanın yanmasına kahroluyorum. Yanan yalnız orman değil ki... Türlü türlü otlar, nice hayvanlar. Oksijen depomuz yanıyor. Toprağı tutan ve koruyan güç yanıyor. Toprağın yapısı bozuluyor. Her orman yangınında milletimizin geleceği kül oluyor.” s.39-40 (çevre bilinci)

“- Mehmet Akif Bey’den bu beklenir, dedi. Nasıl da düşünemedim. Üzerindeki paltosunu kapıya gelen fakire veren Mehmet Akif, hak etmiş olsa bile devletin beş yüz

lirasına el sürebilir mi? Evindeki tek kilimi bir fakire hediye eden Akif, asker mermisiz ve aç iken bu parayı amaç edinerek yazabilir mi ?” s.58 (fedakârlık)

“- Yarışma için ayrılmış olan beş yüz lira Milli Eğitim Bakanlığında bekletiliyor. O para senin hakkın. İstersen alabilirsin.

-Hayır, alamam. Yıllardır bir savaştan çıkıp diğerine giriyoruz. Bu savaşlar sonunda kimsesiz kalan kadın ve çocuklar var. Bu parayı onları korumakla meşgul olan derneğe versinler.” s.71-72 (fedakârlık)

“O an yanı başımda annemi görüverdim. Kadıncağz, beni tuttu ve bağrına bastı. –Oğlum, yavrum! Şükür kavuşturana” s.51-52 (sevgi)

“İnsanımız, askerimiz, bu cennet vatanın şehitlerin kanlarıyla canlarıyla kazanıldığını biliyordu. Her insanımızın Allah bizi vatanımızdan ayırmasın, Allah bizi vatansız koymasın diye dua ettiğini de biliyordu. ” s.64 (vatan sevgisi)

Minikler Futbol Takımı kitabında geçen ahlaki değerlere ilişkin örnek ifadelere aşağıda yer verilmiştir:

“Burada kimse ayrıcalıklı değil, olamaz da. Benim gözümde söylediklerimi iyi öğrenen, topu en iyi oynayan ve ahlaklı olan ayrıcalıklıdır.

- *Panoda Atatürk’ün bir sözü var. Ben sporcunun ahlaklı olanını severim, diyor. ” s.12-13 (doğruluk)*

“Polisleri atlatmak. Polisleri ancak bir hırsız, bir katil, bir suçlu atlatabilirdi. Şoför amcanın bu anlayışı beni rahatsız etti.” s.95 (doğruluk-dürüstlük)

Minikler Futbol Takımı kitabında geçen bilimsel değerlere ilişkin örnek ifadelere aşağıda yer verilmiştir:

“O genler ki, ağacın yaprağındaki yeşilin tonunu ayarlıyor. Ağacın ne kadar büyüyeceğini de genler biliyor. İnanmazsın Cemal Bey, ağaca yanma özelliğini veren de bu genler.” s.30 (bilimsellik)

Minikler Futbol Takımı kitabında geçen dini değerlere ilişkin örnek ifadelere aşağıda yer verilmiştir:

“Yabancı ellerin camimize ve evlerimize değmemesi için savaşıyordu. Bu ülkede ezanları susturmamak için savaşıyordu. Mehmetçik bu uğurda can vermeyi en yükseğe çıkarak görüyordu. ” s.65 (kutsala saygı)

Minikler Futbol Takımı kitabında geçen siyasi değerlere ilişkin örnek ifadelere aşağıda yer verilmiştir:

“Türk Milleti, toprağını düşman çizmeleri altında bırakmaz. O hür yaşamaya alışkındır. Kimse onu esir edemez, ona zincir vuramaz.” s.63 (bağımsızlık)

Minikler Futbol Takımı kitabında geçen estetik değerlere ilişkin örnek ifadelere aşağıda yer verilmiştir:

“Dersler dışında sporla, müzikle, resimle, şiirle bunlar gibi güzelliklerle de ilgilenmek gerekir.” s.8 (sanat zevki)

4.21. “Papağan İle Bülbül” Çocuk Kitabında Yer Alan Değerlere İlişkin Bulgular

Papağan İle Bülbül isimli masal kitabı; Papağan İle Bülbül, Güvercin İle Karınca, Serçenin Avcılığı, Buğday Tüccarı ve Yavru Çakal İle Annesi adlı beş adet kısa masaldan oluşmaktadır. İlkokul ikinci sınıf düzeyi içindir. Bu masalların bir kısmı Uygur Türklerine ait masallardandır. Kitabın özeti aşağıdaki gibidir:

- Papağan İle Bülbül: Kendini çok beğenen bir papağanın yaşadıkları anlatılmaktadır. Papağan öyle çok kendini beğenir ve övermiş ki sahibi buna dayanamayıp onu bahçeye bırakır. Papağan buna çok üzülse de huyundan vazgeçmez. Bir gün bir bülbül ile arkadaş olur ama onu da bu kötü huyu yüzünden kaybeder ve yalnız başına kalır.
- Güvercin İle Karınca: Bir gün tuzığa düşen bir güvercinin karınca tarafından kurtulması ile başlayan dostluğu anlatılmaktadır. Hiç ummadığı bir anda karınca tarafından kurtarılan güvercin gün gelir karıncaya yardım eder ve onu zor durumdan kurtarır. Böylelikle iki arkadaşın dostluğu daha da pekişir.
- Serçenin Avcılığı: Kartala özenen minik bir serçenin başından geçenler anlatılmaktadır. Serçe bir gün koyun sürüsü arasından bir koyunun kartal tarafından kaçırıldığını görür ve ona özenir. Kendinin de kartal gibi bir kuş olduğunu düşünür ve aynısını yapabileceğine inanır. Ama düşündüğü gibi olmaz ve hüsrana uğrar.

- Buğday Tüccarı: Her zaman hile yaparak çok daha fazla para kazanmaya çalışan bir buğday tüccarının başından geçenler anlatılmaktadır. Bu hilekâr tüccarın yaptıkları yanına kar kalmaz, Allah tarafından cezalandırılıp bir kaplumbağaya dönüşür. Geldiği bu hale üzülse ve pişmanlık duysa da artık hiçbir şey ona çare olmaz.
- Yavru Çakal İle Annesi: Kış günü açlık çeken bir çakal ve onun kendi gibi aç olan yavrusunun yaşadıkları anlatılmaktadır. Yiyecek hiçbir şey bulamayan anne ve yavrusu açlıktan ağlar dururlar.

Tablo 4. 21. “Papağan İle Bülbül” Çocuk Kitabında Yer Alan Değerler

Kitapta yer alan değerler	Alçak gönüllük	Doğruluk Dürüstlük	Kendini olduğu gibi kabul etmek	Sevgi	Tanrı inancı	Yardımlaşma
Sosyal değerler	1	1		2		
Ahlaki değerler			1			1
Bilimsel değerler						
Dini değerler					1	
Siyasi değerler						
Ekonomik değerler						
Estetik değerler						

Tablo 4.21. incelendiğinde Papağan İle Bülbül adlı türü masal olan çocuk kitabında en fazla sosyal değerlere rastlanılmaktadır. Ondan sonra ise sırasıyla en çok dini ve ahlaki değerlere rastlanılmıştır. Ekonomik, estetik, bilimsel ve siyasi değerlere ilişkin bulgulara rastlanılmamıştır. Papağan İle Bülbül kitabında geçen sosyal değerlere ilişkin örnek ifadeler aşağıda yer verilmiştir:

“ - Kendini beğenmiş biriyle bir arada kalamam Kendini beğenmişlerle ve anlayışı kıt insanlarla dost olmak bana zarar verir. Demiş bülbül. ” s.20

(alçak gönüllük)

“- O bir kartal sen bir serçesin

Bunu iyi bilmelisin

Serçelerin vazifesi

Daldan dala hoplamaktır.

Şarkı türkü söylemektir.

Haydi, şimdi git yuvana

Kartal olmaya özenme

Sen serçesin öyle yaşa.” s.43 (Başkalarına özenmemek- kendini olduğu gibi kabul etmek)

“Sevgi hepimiz için çok önemlidir. Kuşları, ağaçları, insanları seveceğiz. Seversek sevgimize karşılık bulabiliriz. Hem taklit yapma hem de gönlünü sevgi ile doldur. Sahibinin sevgisini de ancak böyle kazanırsın. ” s.17 (sevgi)

*“Ben bir küçük seçeyim,
Yeşillikler içindeyim.
Güzellikler içindeyim
Mutluyum, neşeliyim.
Burada nefes almaya,
Tertemiz hava güzel,
İçinde yaşamaya
Yaptığım yuva güzel” s.33 (yaşama sevinci)*

Papağan İle Bülbül kitabında geçen ahlaki değerlere ilişkin örnek ifadelere aşağıda yer verilmiştir:

*“- Teşekkür ederim güvercin kardeş. Hayatımı kurtardın.
Güvercin de şöyle karşılık vermiş:
_ Bir zamanlar sen de beni avcının elinden kurtarmıştın.*

Karınca iyilik yapmak ne güzel diye düşünmüş.” s.30 (yardımlaşma)

“O tüccarı buğday ölçmede kullandığı biri büyük biri küçük iki kabı varmış. Buğday alırken büyük kabı kullanır fazla fazla buğday almış. Satarken ise küçük kapla eksik buğday verirmiş.

Hile yapan, başkalarını aldatanlar sevilir mi? Elbet sevilmez. Tüccar, bu kötü ahlaki sebebiyle komşuları tarafından hiç sevilmezmiş.” s.47 (doğruluk-dürüstlük)

Papağan İle Bülbül kitabında geçen dini değerlere ilişkin örnek ifadelere aşağıda yer verilmiştir:

“İnsanların gördüğü Allah da görür. Tüccarın hile yapması, insanları aldatması Allahın hoşuna gitmemesi. Onu cezalandırmaya karar vermiş. Allah o hileci tüccarı bir kaplumbağaya çevirmiş.” s.48 (Tanrı inancı)

4.22. “ Tembel Duran ” Çocuk Kitabında Yer Alan Değerlere İlişkin

Bulgular

Türü masal olan bu çocuk kitabının içerisinde kısa kısa beş adet masal bulunmaktadır. İlkokul üç, dört ve beşinci sınıf düzeyi içindir. Masalların bazıları Türkiye Türklerinin bazılarıysa Batı Trakya Türklerinin masallarındandır. Düz yazı arasında sıklıkla dörtlüklere de yer verilmiştir. Masalların özetleri aşağıdaki gibidir:

- **Tembel Duran:** Adı Duran olan tembel mi tembel bir gencin yaşadıkları anlatılmaktadır. Duran öyle tembelmiş ki yan gelip yatmaktan başka hiçbir iş yapmazmış. Bu kötü huyundan dolayı yaşadığı köyde hiç kimse onu sevmezmiş. Bir gün Duran kimse onu sevmiyor diye küsüp köyünden ayrılır. Bir çiftliğe ağanın birine misafir olur. Ağa, tanrı misafiri bu genci yedirip içirip ona iş verir. Duran bu ya tembellik etmekten kendini alıkoyamaz ve çiftlikten kovulur. Tembel Duran yaptıklarından bin pişman olsa da artık çare yoktur.
- **Çekirge:** Çekirge adlı bir bekçinin tesadüf eseri sarayın hazinesini koruma görevine getirilmesi anlatılmaktadır. Ülkenin birinde çok zengin bir padişah ve onun dillere destan hazinesi vardır. Hazineye hırsızların dadanması ile büyük bir üzüntüye kapılan padişah adı Çekirge olan bir bekçiyi görevlendirir. Çekirge görevi bir şartla kabul eder. Şartı şudur ki kırk gün boyunca saraydan ona kızarmış kaz ikramı gelecek ve kırkıncı günde Çekirge hırsız padişaha teslim edecektir. Sarayın hazinesini çalan hırsızlar da kırk kişilik bir ekiptir. Her gece içlerinden birisi gelir ve Çekirgenin konuşmalarını dinler. Çekirge kızarmış kazı beklerken “ biri geldi, kaldı diğerleri “ diyerek kazları kastetse de onu dinleyen hırsızlar kendilerinden bahsediyor zannederek kaçır ve uzaklaşırlar. Ta ki sıra kırkıncı gün hırsızların başı olan adama gelir. Çekirge onu da tesadüfi bir şekilde yakalar ve tam da söz verdiği gibi kırkıncı günde padişahın karşısına çıkarır. Bu durumdan çok memnun olan padişah Çekirgeyi kısa bir imtihandan geçirdikten sonra onu sarayının hazinesine bekçi yapar.
- **Hızır İle Üç Kardeş:** Babalarından kalan tek göz odada yaşayan üç kardeşin başından geçenler anlatılmaktadır. Bu üç kardeşin tek göz odalı evden ve onun bahçesindeki üç dallı incir ağacından başka hiçbir şeyleri yoktur. Üç kardeşten biri incir ağacını nöbetleşe korurken diğer ikisi de gidip çalışır her üçü için de para kazanırlar. Bir gün yaşlı yoksul bir adam incir ağacını bekleyen büyük kardeşin yanına gelir ve ondan yardım ister. Büyük kardeş ihtiyara uygun şekilde davranır ve onun rızasını kazanır.

Aynı yaşlı adam bunu ayrı ayrı zamanlarda diğer iki kardeşe de apar. Sonra bu üç kardeşi bir araya toplar ve kendisinin aslında Hızır olduğunu ve kardeşler ne isterlerse onlar için bunu gerçekleştireceğini söyler. Dediğini yapar ve üç kardeş de zengin, mutlu yaşamlar sürerler. Yine bir gün Hızır kılık değiştirerek üç kardeşten de ayrı ayrı yardım ister. Bu sefer yalnızca küçük olan kardeşten yardım görür. Bunun üzerine Hızır büyük olanla ortanca kardeşin dileklerinin tersine dönmesi için dua eder ve duası kabul olur. Hızır'a yardımda bulunan küçük kardeş ise ömür boyu mutlu mesut yaşar.

- Cemre Kız: Baharın müjdecisi cemrenin sırayla havaya, suya ve toprağa düşüşü anlatılmaktadır. Toprak, ağaç, pınar ve hava çok iyi arkadaşlırlar. Bu dört arkadaş yaz ve ilkbahar mevsimlerinde çok güzel vakit geçirirken kış aylarında zorlu koşullar altında olmaktan pek memnun olmazlar. Birbirlerine soğuktan yana dert yanıp dururlar. Şubat ayı içinde hava arkadaşlarını sevindirmek için yola koyulur ve güneşin güzel mi güzel tatlı kızı Cemreyi bulur. Ondan yanlarına gelmesini ister. Cemre kız güneş annesinden izin alarak havanın ve arkadaşlarının yanlarına gelir. Böylece o soğuk günler geride kalır ve herkes çok mutlu olur. Cemre kızın hep kendileri ile kalmasını isteseler de Cemre kız bunu kabul etmez. Çünkü başka yerlere gidip oraları da ısıtması gerekmektedir.
- Padişahın Bilmecesi: Bir padişah, çoban ve çobanın kızının yaşadıkları anlatılmaktadır. Padişah günün birinde bir yarışma yapar ve üç ay içinde yarışmayı kazanan kişiye hazinesinden kürek kürek altın vereceğini açıklar. Şartı kabul edip de yarışı kazanamayanı ise öldürteceğini söyler. Çobanın biri bu şartı kabul eder ama sürenin bitmesine az bir zaman kalmışken bile henüz başarıya ulaşamaz. Çobanın akıllı mı akıllı kızı bu yarışın aslında bir bilmece olduğunu fark eder ve doğru cevabı bularak babasına açıklar. Kızı sayesinde yarışı kazanan çoban hazinenin de yarısını elde eder. Padişah ise bu akıllı kızı merak eder ve onunla evlenmek ister. Kızın padişahın bir meslek edinmedikçe onunla evlenmeyeceğini söylemesi üzerine padişah hasırcılık mesleğini öğrenir. Bunun üzerine kız razı olur ve padişah ile evlenir. Mutlu mesut yaşarlar.

Tablo 4. 22. Tembel Duran “ Çocuk Kitabında Yer Alan Değerler

Kitapta yer alan değerler	Dayanışma - yardımlaşma	İyi huylu olmak	Misafirperverlik	Üretmek-Çalışmak
Sosyal değer			1	
Ahlaki değer	1	1		
Bilimsel değer				
Dini değer				
Siyasi değer				
Ekonomik değer				1
Estetik değer				

Tablo 4.22. incelendiğinde Tembel Duran adlı çocuk kitabında en fazla ahlaki değerlere rastlanılmaktadır. Ahlaki değerlerden başka bir de sosyal ve ekonomik değerlere rastlanılmıştır. Siyasi, estetik, bilimsel ve dini değerlere ilişkin bulgulara rastlanılmamıştır.

Tembel Duran kitabında geçen ahlaki değerlere ilişkin örnek ifadelere aşağıda yer verilmiştir:

*“Her gün bizlerden biri,
Evde kalsın beklesin.
Korusun incirleri,
Kimseye yedirmesin.
İki tanemiz her gün,
Bir iş bulsun çalışsın.
Yapacak başka şey yok,
Herkes buna alışsın. ” s.31 (dayanışma)*

*“Ey oğlan, küçük kardeş!
Üç kardeşin içinde
En iyisi sen çıktın.
Çevrene güler yüzle
Hep iyilikle baktın.*

Kardeşlerin bolluğu

Görünce şaşkırdılar.

İyiliği, saygıyı

Hürmeti unuttular.

O sebeple malları

Her şeyi kaybettiler.”

s.43

(iyi huylu olmak)

Tembel Duran kitabında geçen sosyal değerlere ilişkin örnek ifadelere aşağıda yer verilmiştir:

“Çiftliğin sahibi, tanrı misafiri olarak gelen Tembel Duran’a hoş geldin demiş. Başköşeye oturtmuş. Çiflik sahibinin üç güzel kızı sofraya kurmuşlar, yemek taşımışlar. Duran karnını doyurduktan sonra sofrayı kaldırmışlar. Misafirin ellerini ibrikten su akıtarak bir leğende yıkamışlar.” s.10 (misafirperverlik)

Tembel Duran kitabında geçen ekonomik değerlere ilişkin örnek ifadelere aşağıda yer verilmiştir:

“- Sor bakalım baba, demiş. Padişahın mesleği nedir?

-Padişahın mesleği mi olur? Demiş düdürcü. Padişah padişaktır. Bir eli yağda bir eli balda yaşar.

-Olmaz, demiş kız. Padişahlığı biterse ne ile karın doyuracak? Bana nasıl bakacak? Dünya hali belli olmaz. Padişahlık bugün vardır yarın olmaz. ” s.73-74 (üretmek-çalışmak)

4.23. “ Uzaydaki Çocuk ” Çocuk Kitabında Yer Alan Değerlere İlişkin Bulgular

Uzaydaki Çocuk, türü şiir olan yetmiş dört sayfalık bir çocuk kitabıdır. İlkokul üç, dört ve beşinci sınıf düzeyi içindir. Kitapta çocukların hayal dünyasına seslenen çeşitli konulardan oluşan otuz üç adet şiir bulunmaktadır. Kitabın önsözünde yazar, çocukların eğitim öğretim hayatlarına renk katacak bir buket çiçek gibi bir demet şiir sunduğunu belirtmektedir.

Tablo 4. 23. “Uzaydaki Çocuk “ Çocuk Kitabında Yer Alan Değerler

Kitapta yer alan değerler	Dayanışma-yardımlaşma	Doğruluk Dürüstlük	Kitap okuma Sevgisi	Kültürel mirasa sahip çıkmak	Sağlıklı yaşam	Sanat zevki	Türk büyüklerini tanımak	Üretmek	Vatan-Bayrak sevgisi
Sosyal değerler				1	2		2		1
Ahlaki değer	1	2							
Bilimsel değer			1						
Dini değer									
Siyasi değer									
Ekonomik değer								1	
Estetik değer						1			

Tablo 4.23. incelendiğinde Uzaydaki Çocuk adlı çocuk kitabında en fazla sosyal değerlere rastlanılmaktadır. Ondan sonra ise sırasıyla en çok ahlaki, estetik, bilimsel ve ekonomik değerlere rastlanılmıştır. Siyasi ve dini değerlere ilişkin bulgulara rastlanılmamıştır.

Uzaydaki Çocuk kitabında geçen sosyal değerlere ilişkin örnek ifadelere aşağıda yer verilmiştir:

“Mirastır bizlere;

Taştan yapılmış bıçaklar,

Çömlekler, kap kaçaklar,

Binlerce yıl öncesinden fosiller...

Koruyup kollayacağız,

Onları bizden miras alacak

Gelecek nesiller”

s.33

(kültürel mirasa sahip çıkmak)

“Bayrağımı severim,

Vatanımı severim.

Bayrak için, vatan için

Şu canımı veririm.”

s. 34

(vatan-bayrak sevgisi)

*“Gökbayrak dalgalandı Malazgirt Ovası ’nda,
Ordumuz haykırdı, zafer diyerek,
Alpaslan ata bindi beyaz kefenli,
Ne mutlu ölmek.” s.25 (Türk büyüklerini tanımak)*

*“Dikti bayrağı surlara,
Dikti Ulubatlı.
Bayrağı dibinde şehitliği
İçti Ulubatlı.” s.26 (Türk büyüklerini tanımak)*

*“Onu iradesi zayıflar içer,
Kendi sağlığını kendisi biçer.
Hayat yaşanmaya vallahi değer!
Bırak sigarayı, bırak tiryaki!” s.47 (sağlıklı yaşam)*

*“Katkılı gıda yemiyoruz,
Doğal besin alıyoruz.
Hep sağlıklı kalıyoruz,
Lösemiden korkmuyoruz ” s.50 (sağlıklı yaşam)*

Uzaydaki Çocuk kitabında geçen ahlaki değerlere ilişkin örnek ifadelere aşağıda yer verilmiştir:

*“Lösemili kardeşlerimiz için,
Ankara ’da bir vakıf kurulmuş,
Bir hastane yapılmış.
Çocuklar ücretsiz tedavi ediliyormuş,
Onlara kurs ve burs veriliyormuş.
Herkes o vakfa yardımcı oluyormuş. ” s.51 (dayanışma-yardımlaşma)*

*“Tuğrul sen bir Türk oğlusun,
Yalanı söylemezsin.
Ellerin hileye varmaz,
Cahilliği sevmezsin.” s.38 (dürüstlük)*

*“Yüzyıllar sonra,
Denizli esnafı hala
Onların öğrettiği edep ve erkân üzeredir.
Ki bu sebeple Denizli çarşısı
Bereketlidir.”* s.49 (doğruluk)

Uzaydaki Çocuk kitabında geçen bilimsel değerlere ilişkin örnek ifadelere aşağıda yer verilmiştir:

*“Bundan sonra paramdan
Biraz ayıracağım.
Kitapçıya giderek
Kitaplar alacağım.
Onları okuyacağım,
Anlayacağım,
Sonra diğerlerinin
Yanına koyacağım.”* s.15 (kitap okuma sevgisi)

Uzaydaki Çocuk kitabında geçen estetik değerlere ilişkin örnek ifadelere aşağıda yer verilmiştir:

*“İnsan, bir tiyatro;
Tiyatro, insanın kendisi...
İnsanı anlatmak için açılır
Sahnelerin perdesi.
İnsan vardır,
Muzipliğiyle hayatı süsler.
İnsan vardır,
Çalışmasıyla, ürünleriyle
Hayatı besler.”* s.43 (sanat zevki)

Uzaydaki Çocuk kitabında geçen ekonomik değerlere ilişkin örnek ifadelere aşağıda yer verilmiştir:

*“Mal ve hizmet üretenler,
Alın terleri dökenler,
Türkiye’mi büyütenler
Saygı size, selam size”* s.64 (üretmek)

4.24. “ Yıldıray’ın Balıkları ” Çocuk Kitabında Yer Alan Değerlere İlişkin Bulgular

Türü hikâye olan bu çocuk kitabının içerisinde kısa kısa dokuz adet öykü bulunmaktadır. İlkokul üç, dört ve beşinci sınıf düzeyi içindir. Kitabın önsözünde yazar çocuklara bu kitabı okurken kirlenen çevreyi korumakla ilgili fikirler geliştireceklerini, anne ve babalarını ne kadar çok sevdiklerini anlayacaklarını, Türk büyüklerinden Zeki Velidi Togan’ı tanıyacaklarını söylemektedir. Hikâyelerin özetleri aşağıdaki gibidir:

- **Yıldıray’ın Balıkları:** Yıldıray köyde ailesi ile birlikte yaşayan ve balıklara meraklı olan bir çocuktur. Köylerindeki dereye sık sık gider ve orada arkadaşları ile birlikte basit av aletleri kullanarak balık yakalar. Yıldıray yakaladığı balıklar ölsün istemez ve onlar için babasına bahçede bir havuz bile yaptırır. Bir zaman sonra Yıldıray’ın köylerine bir iplik fabrikası kurulur ancak bu hiç de iyi olmaz. Çünkü fabrikanın atıkları nehre akıtılır ve Yıldıray’ın o çok sevdiği balıklar zehirlenip ölmeye başlar. Yıldıray ve arkadaşları buna çok üzülürler. Bir şeyler yapmak isteseler de çocuk halleriyle ellerinden bir şey gelmez. Sonunda Yıldıray’ın babası buna bir çare bulur. Köyün muhtarı ile birlikte fabrikanın sahibine durumu anlatırlar. Fabrika sahibi atıklar için çok derin kuyular açtırır ve böylelikle nehir de balıklar da artık temizdir.
- **Küçük Kardeş:** Bir tiyatro oyuncusu ile Güngör adlı bir çocuk ve babası arasında geçen bir sohbeti konu almaktadır. Bir gün Güngör ve babası çok sevdikleri bir aktörün yanına gelirler. Babası Güngör için tiyatrocunun olmasını ister ama Güngör kararsızdır. Aktör bu durumu çözmek için onlara kendi çocukluğunda ailesi ile yaşadığı meslek seçimi sürecini anlatmaya başlar. Aktör üç erkek kardeşin en küçüğü olması dolayısıyla küçük kardeş diye bilinir ve öyle çağrılır. Küçük kardeşin dedesi onun subay olmasını isterken büyük abisi inşaat mühendisi olmasını ister. Öte yandan küçük abisi de onun bir futbolcu olmasını ister. Babasının da bu konuda bir fikri vardır tabiyki. O da memur olmasını ister. Küçük kardeş bu karışıklık içinde kendisi için en

uygun mesleği öğretmeninin ona verdiği bir görevle giderirdir. Bir gösteri hazırlar ve çok başarılı bir şekilde sunar. Onu izleyen ailesi görür ki küçük kardeş için tiyatrocun olmak en uygundur.

- **Hediye:** Babası fabrika işçisi ve annesi ev hanımı olan bir erkek çocuğunun karne hediyesi isteği anlatılmaktadır. Hikâyenin ana kahramanı çocuk dördüncü sınıftan beşinci sınıfa geçecektir. Karne günü yaklaştıkça sınıf arkadaşları onlara ne hediye alınacağı ile ilgili konuşurlar ve hepsi de pahalı hediyelerdir. Kahramanımız olan çocuk ise ailesinin durumu çok iyi olmadığından arkadaşlarının gibi bir hediye alamayacağını bilir. Bir gün babasının çalıştığı fabrikada kaza geçirdiği için hastaneye götürüldüğünü öğrenir. Annesi ile birlikte hastaneye giderler. Babasının ciddi bir rahatsızlığı yoktur ama bir süre hastanede ve evde dinlenmesi gerekecektir. Babasının bir arkadaşı çocuğa bir hediye uzatır ve onu babasının aldığını ama yaralandığı için veremediğini söyler. Çocuk hediye açar ve bir kitap ile karşılaşır. Kitabın kapağında babasının onun için yazdığı notu görür. Not da pahalı hediyelerin eskiyebileceği ama kitaptan öğreneceklerinin hiçbir zaman kaybolmayacağı yazar.
- **Şehit Saati:** Bu kitapta yazar fabrika sahibi bir yakını olan Nihat Bey'e yaptığı ziyaret sırasında yaşanan bir anısını anlatmaktadır. Bu ziyaret sırasında yazarın gözüne duvarda çerçeve içinde duran kordonlu bir cep saati ilişir. Anlam veremezse de neden olduğunu çok merak eder ve dayanamaz Nihat Bey'e sorar. O saatin Nihat Bey'in annesinin dedesine ait olduğunu ve 1. Dünya Savaşı zamanından kalan bir hatıra olduğunu öğrenir.
- **Turko Yapacak Zeybek:** Bu hikâye yazarın dedesi olan Kurtuluş Savaşı gazisi Mustafa Kallımcı'ya ait bir anıdır. Savaşın bittiği günlerde yanyana çarpışan Türk ve düşman askerlerinin yaşadığı gülümseten bir olay anlatılmaktadır. Düşman askerler bir gün Türk tarafına geçmek isterler. Türk komutanlardan izin çıkınca üç tane silahsız yabancı asker Türklerin olduğu yere bir çadıra gelirler. Bir miktar Türkçe konuşmayı bildiklerinden az da olsa sohbet edebilirler. Çadıra birden çarşafli bir kadın ve elinde bıçakla onu kovalayan bir zeybek girer. Bu kovalamaca yabancı askerleri çok korkutur. Öldürüleceklerini sanırlarken Türk askerleri gülmeye başlar. Çünkü bu bir şakadır. Çarşafli kadın aslında o kılığa girmiş bir Türk askeridir ve eli bıçaklı zeybek de yine bir askerdir. Yabancı askerler de durumu anlayınca gülmeye başlarlar.

Türklerin onları eğlendirmek için yaptıkları bu ayaküstü tiyatro onları çok güldürür. Bunu Turko yapacak zeybek diye anlatır dururlar.

- Babama Kavuştum: Henüz iki yaşında iken bir yangında aldığı yara sonucu gözleri kör olan bir babanın gözlerinin açılma hikâyesi anlatılmaktadır. Hikâye kör olan bu babanın çok sevdiği kızının ağzından anlatılmaktadır. Kızın babasının çalıştığı iş yerine gelen bir doktor kör olan baba ile çok ilgilenir. Onu muayene eder. Kornea nakli ile gözünün açılacağını söyler. Bu fikir ile çok umutlanan aile gerekli ameliyatı yaptırır ve babanın gözü açılır. Böylelikle adeta kız babasına kavuşmuş gibi hisseder.
- Büyük Ayrılık: Türkolog ve tarihçi Prof. Dr. Zeki Velidi Togan'ın okumak için köyünden çıkması anlatılmaktadır. Ahmet Zeki Başkurt bölgesinin Küzen köyünden bir gençtir. Ailesi onun için babası gibi köyde medrese hocalığı yapmasını ister ancak o hep daha büyük düşünür. Yaşadığı topraklardan uzağa gidip ilim öğrenmek ister. Ailesinin karşı çıkacağını bildiği için onlardan gizli olarak 1908 yılında henüz on sekiz yaşındayken Küzen köyünden ayrılır önce Kazan'a gider. Oradan da çeşitli yerlere ulaşip eğitimler alır. Osmanlı medreselerinde de öğretmenlik yapar. Sonrasında İstanbul Üniversitesinde görev alır. 1925 yılında Türk vatandaşlığı da alır. 1970 yılında İstanbul'da seksen yaşında iken ölür.
- Ya Mustafa Gel: Mustafa henüz telefonun çok yaygın olmadığı bir dönemde askerlik görevini yapan bir gençtir. İzne geleceğini ailesine haber vermez ve onlara sürpriz yapmak ister. Yakın bir arkadaşından da yardım alarak ailesini görmeye bağ evine gider. Arkadaşı Mustafa'yı bir yere gizler ve ailesine şaka yapar. Onlara Mustafa'yı seslenerek şimdi buraya getirebileceğini söyler. Dediği gibi seslenir ve Mustafa saklandığı yerden aniden çıkar. Mustafa'nın annesi ve eşi Mustafa'yı karşılarında görünce çok sevinirler.
- Komşunun Narları: Yusuf ve İlhan adında okumak için köylerinden çıkıp şehre gelen iki arkadaşın başından geçenler anlatılmaktadır. İlhan ve Yusuf babalarının onlar için tuttuğu evde yaşarlar. Bu iki genç için yemek yapmak çok zordur. Genelde hazırlaması kolay basit yiyeceklerle beslenirler. Okuldan eve dönüş yollarında komşu evin bahçesindeki nar ağacı İlhan ve Yusuf'un hep gözlerine ilişir. Olgunlaşmış iri iri narlar yemeğe hazırdır. Kimisi çatlayarak içleri bile gözükürken bu iki arkadaş o narlardan bir tane koparıp yemek isterler. Bir gün bu istekleri öylesine çoğalır ki kötü bir iş yaptıklarını bilseler de bir tane nar kopartıverirler. O anda pencere arkasında bir karartı

görür gibi de olurlar ama aldırış etmezler. Evlerine gelirler ve bir süre sonra kapı çalar. Kapıdaki kişi kendini komşu evin (narlı bahçesi olan) sahibi olarak tanıtır. İki arkadaş kapıdaki adamın kopardıkları nar için geldiğini sanırlarken adam onlara bir tepsi içinde yemek getirmiştir. Komşu adam gençlere ikram getirdiğini söyler ve her zaman bu tarz yardımları olabileceğini de belirtir. İki arkadaş nar koparma esnasında gördükleri karartının kim olduğunu böylelikle anlarlar. Komşu adam olup biteni bildiği halde bu iki genci utandırmayarak onların gönlünü kazanır.

Tablo 4. 24. “Yıldıray’ın Balıkları” Çocuk Kitabında Yer Alan Değerler

Kitapta yer alan değerler	Barış	Çevre bilinci	Estetik	Hoşgörü	Kitap okuma sevgisi	Sevgi	Türk büyüklerini tanımak	Üretmek-Çalışmak
Sosyal değerler		1				5	1	
Ahlaki değerler				2				
Bilimsel değerler					1			
Dini değerler								
Siyasi değerler	1							
Ekonomik değerler								1
Estetik değerler			1					

Tablo 4.24. incelendiğinde Yıldıray’ın Balıkları adlı çocuk kitabında en fazla sosyal değerlere rastlanılmaktadır. Sosyal değer kategorisinden ise en çok sevgi değerine rastlanılmıştır. Ondan sonra ise sırasıyla en çok ahlaki, ekonomik, siyasi ve estetik değerlere rastlanılmıştır. Dini değerlere ilişkin bulgulara rastlanılmamıştır. Yıldıray’ın Balıkları kitabında geçen sosyal değerlere ilişkin örnek ifadeler aşağıda yer verilmiştir:

“- Bak oğlum! İlaçlı sular artık çayın içine akmıyor. Bahçeye çok derin kuyular kazdırdım. Bundan böyle çay kirlenmeyecek, balıklar ölmeyecek.” s.21 (çevre bilinci)

“Ahmet Zeki, 1908 yılının haziran ayında okuma aşkıyla çıktığı bu yoldan dönmeyecekti. Henüz on sekiz yaşında iken atıldığı maceralı hayatta amacına ulaşacaktı. 1925 yılında Türkiye’ye gelerek Zeki Velidi Togan adıyla Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı oldu. Tarihçi ve Türkolog bir profesör olarak İstanbul Üniversitesinde öğretmenliğe başladı. Binlerce öğrenci yetiştirdi. Türk tarihi ile ilgili onlarca eser yazdı. 26 Temmuz 1970 tarihinde İstanbul’da seksen yaşında iken vefat etti.” s.75 (Türk büyüklerini tanımak)

“Yıldırım dışında hepsi güldüler. İsmail Bey oğlunu kucağına aldı. Saçlarını okşadı, öptü. ” s.12 (sevgi)

“Sevindim. Babam... Benim canım babam. Beni unutmamıştı. Paketi orada açtım. İçinden bir kitap çıktı. Babam, ilk sayfasına şunları yazmıştı.

Benim çalışkan oğlum! Sana daha başka şeyler de alabilirdim. Öğretmenine sordum. Bisiklet eskir, forma yırtılır. İyi bir kitabın bıraktığı iz, ömür boyu silinmez dedi. Onun tavsiyesine uydum. Sınıf geçme hediyesi olarak sana bu kitabı aldım. Hayatta daima başarılı ol.

Gözyaşlarımla ıslattığı kitabı öptüm, öptüm. ” s.43 (sevgi)

“Babam, canım babam! Saçlarımı okşar, beni yanaklarımdan öper:

- Kızım, der. Benim elim, ayağım, gören gözüm.

Bunları öyle içten, öyle candan söyler ki duygulanırım; ağlamamak için kendimi zor tutarım.” s.59 (sevgi)

“- Oğlum, Mustafa’m!

Anam, canım anam!

Sarıldılar.

Mustafa’nın hanımı sevincinden ağlıyor; Mehmet, başarılı bir oyun sergilemenin sevinci içinde gülümsüyordu.” s.82 (sevgi)

“Büyük dedem ve onunla birlikte askere çağrılanların da dönmeme ihtimali büyüktür. Fakat vatan toprakları tehlikede, millet tehlikede; bayrağımız, ırzımız, namusumuz tehlikededir. Ucunda ölüm de olsa gidilecek, vatan toprağı

savunulacaktır. İnsanımızda vatani savunmaya koşmanın sevinci vardır. ” s.47-48 (vatan sevgisi)

Yıldıray’ın Balıkları kitabında geçen ahlaki değerlere ilişkin örnek ifadelere aşağıda yer verilmiştir:

“- Teşekkür ederim efendim, dedi. Ne demek istediğinizi anladım. Şu andan sonra oğluma tiyatro sanatçısı olması için baskı yapmayacağım. İlgisi ne yöne ise, hangi mesleği seviyorsa destek vereceğim. Sağ olun.” s.34 (hoşgörü)

“O anda perdenin arkasındaki karaltıyı hatırladım. Gördüğümü zannettiğim o karaltı demek ki gerçekmiş. Narların sahibi amca görmezden gelmişti. Kapıya, pencereye çıkıp bağırarak bizi mahcup etmemişti.” s.89 (hoşgörü)

Yıldıray’ın Balıkları kitabında geçen bilimsel değerlere ilişkin örnek ifadelere aşağıda yer verilmiştir:

“Benim çalışkan oğlum! Sana daha başka şeyler de alabilirdim. Öğretmenine sordum. Bisiklet eskir, forma yırtılır. İyi bir kitabın bıraktığı iz, ömür boyu silinmez dedi. Onun tavsiyesine uydum. Sınıf geçme hediyesi olarak sana bu kitabı aldım. Hayatta daima başarılı ol.”

s.43 (kitap okuma sevgisi)

Yıldıray’ın Balıkları kitabında geçen ekonomik değerlere ilişkin örnek ifadelere aşağıda yer verilmiştir:

“Ne güzel... Bunun yanı sıra fabrikanızda işçi çalıştırıyor, üretim yapıyor ve ülke dışına mal satarak döviz kazandırılıyorsunuz. Şehitlerimizin bize kan dökerek emanet ettikleri bu güzel vatani, ekonomik açıdan koruyor ve güçlendiriyorsunuz. ” s.50 (üretmek- çalışmak)

Yıldıray’ın Balıkları kitabında geçen estetik değerlere ilişkin örnek ifadelere aşağıda yer verilmiştir:

“İyi kötü evimizi yaptık. Şimdi sıra bahçeyi düzenlemekte. Şu köşeye zeytin ağacı dikeceğim. Şuraya erik, şuraya elma... Bahçe kapısının girişinden evin kapısına kadar dar bir yol bırakacağım. Yolun iki tarafına güller döküleceğim. Beyaz, kırmızı, iri iri, iyi cins güller...”

s.10 (estetik)

Yıldıray'ın Balıkları kitabında geçen siyasi değerlere ilişkin örnek ifadelere aşağıda yer verilmiştir:

“Barış havası iyiden iyiye esmeye başlamıştı. Bu durum nöbet tutan askerlerin tavırlarına aksediyordu. Düşman askerleri, Türklere gülümseyerek bakıyor, selam veriyor hatta hal hatır bile soruyorlardı:

-Merhaba Turko!

-Nasılsın komşu? ” s. 51 (barış)

5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç

“Çocuk Edebiyatı Yazarı Hasan Kallimci’nin İlkokul Düzeyindeki Kitaplarının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi” adlı bu çalışmada bulgulardan hareketle aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

Yazarın eserlerinde çocuklara hangi değerleri vermek istediği ve değerler eğitimi bakımından eserlerinin çocuk edebiyatına ne gibi katkıları olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır.

Hasan Kallimci’nin seçilen yirmi dört eseri sosyal, ahlaki, bilimsel, dini, siyasi, ekonomik ve estetik değerleri içermeleri bakımından incelenmiştir. Bu sınıflama altında toplam altmış sekiz değere çeşitli sıklıklarla rastlanılmıştır.

Sosyal değer başlığı altında; adil olma (2), aile birliğine önem vermek (1), alçak gönüllük (3), çalışkanlık (4), cesaret- kahramanlık (2), çevre bilinci (29), dil-tarih bilinci (10), dostluk-arkadaşlık (2), duyarlılık(1), empati/duygudaşlık (2), fedakarlık (5), güvenmek (1), kendini olduğu gibi kabul etme (1), kültürel aitlik (7), kültürel mirasa sahip çıkma (1), misafirperverlik (3), nazik olma (1), rol model olma (1), sabır (1), sağlıklı yaşam (10), saygı (4),selamlaşma (2), sevgi (24) ; anne sevgisi (5), Atatürk sevgisi(1), doğa sevgisi (4), hayvan sevgisi (2), vatan-bayrak sevgisi (15) ve yaşam sevinci (3), sorumluluk bilinci (5), takdir etme (2),temizlik (5), Türk büyüklerini tanımak (7), zamanı değerlendirmek (1), zorluklarla mücadele etmek (1) değerlerine rastlanılmıştır.

Ahlaki değer başlığı altında; dayanışma-yardımlaşma (27), kanaatkârlık (1),doğruluk-dürüstlük (13), hoşgörü (4), merhamet(2), iyi huylu olmak (10), özür dilemek (1) değerlerine rastlanılmıştır.

Bilimsel (ilmi) değer başlığı altında; bilimsellik (5), bilimsel bilgi (7), bilimsel merak (2), bilgili olmak (7), eleştirel düşünme (1) ve kitap okuma sevgisi (9) değerlerine rastlanılmıştır.

Dini değer başlığı altında; dua (4), ibadet etmek (2), kutsala saygı (2), Tanrı inancı (5) ve umut (1) değerlerine rastlanılmıştır.

Siyasi (politik) değer başlığı altında; bağımsızlık (1), barış (1), demokrasi bilinci (4), hürriyet için mücadele etmek (2) ve yasalara uyma (1) değerlerine rastlanılmıştır.

Ekonomik (iktisadi) değer başlığı altında; bilinçli tüketici olma (1), Çevre bilinci (2) ekonomik bağımsızlık (2), parayı akıllıca kullanma (1), tutumlu olma (3) ve üretmek (5) değerlerine rastlanılmıştır.

Estetik değer başlığı altında; estetik-güzellik (9), hayal gücü (2), sanat zevki (5) ve uyum (1) değerlerine rastlanılmıştır.

Tablo 5. 1. İncelenen Kitaplardaki Değer Dağılımı

Değerler İncelenen kitaplar	Sosyal değerler	Ahlaki değerler	Bilimsel değerler	Dini değerler	Siyasi değerler	Ekonomik değerler	Estetik değerler
Arıları Sulama Vakfı	8	4	3	-	-	1	1
Atatürk'ün Yaşadığı Hikâye	4	3	-	1	2	1	-
Bülbüller Ağlamaz	11	1	1	-	-	-	1
Ceviz Ağacındaki Salıncak	9	1	1	2	-	-	-
Çevre Hastalığı	5	2	1	-	1	-	-
Çınar Ağacı	11	1	3	-	4	2	-
Damlacıklar	5	6	3	-	-	2	-
Dünya Sizlere Emanet	8	-	1	-	-	-	2
Emanetler	12	3	-	1	-	-	1

En Büyük Ödül	6	6	-	-	-	-	-
Gel De Gülme	5	2	2	4	-	-	1
Gerçek Zenginlik	6	1	3	1	-	1	-
Gezgin Uçurtma	13	1	-	1	-	-	3
İki Dostun Yolculuğu	11	1	4	-	-	2	-
Keloğlan'la Seyahat	8	1	5	-	-	-	2
Kırık Ayna	4	2	-	-	-	2	2
Kopyacı	8	5	1	-	-	-	-
Kurnaz Ayı	1	7	-	-	-	-	-
Küçük Anneler	6	-	-	2	-	-	-
Minikler Futbol Takımı	6	2	1	1	1	-	1
Papağan İle Bülbül	4	2	-	1	-	-	-
Tembel Duran	1	2	-	-	-	1	-
Uzaydaki Çocuk	6	3	1	-	-	1	1
Yıldıray'ın Balıkları	7	2	1	-	1	1	1
Toplam	165	58	31	14	9	14	16

Tablo 5.1 yorumlandığında incelenen yirmi dört tane çocuk kitabı içerisinde yukarıdaki değer kategorisi bakımından sırası ile en çok sosyal, ahlaki, bilimsel, estetik, dini, ekonomik ve siyasi değerlerin işlendiği görülmüştür. Sosyal değerler

İncelenen yirmi dört kitabın tamamında yer alırken ahlaki değerler kitaplardan ikisi dışında hepsinde yer almıştır. İncelenen kitapların içerisinde bilimsel değerler on beş kitapta, dini değerler dokuz kitapta, siyasi değerler beş kitapta, ekonomik değerler on kitapta ve estetik değerler on bir kitapta yer almıştır.

Sosyal değerler içerisinden en fazla sevgi, evre bilinci, dil-tarih bilinci, sağlıklı yaşam, kültürel aitlik, Türk büyüklerini tanımak, temizlik, sorumluluk bilinci, fedakârlık, saygı, alışkanlık değerlerinin olduğu görülmüştür. Sevgi değeri çeşitlilik göstererek işlenmiştir. Bu eşitlilik içerisinde vatan ve bayrak sevgisi ne çıkmaktadır. Ahlaki değerler içerisinden en fazla yardımlaşma-dayanışma, doğruluk-drştlk ve iyi huylu olma değerlerinin olduğu görülmüştür. Bilimsel değerler içerisinden ise kitap okuma sevgisinin ve bilimsel bilgi sahibi olmanın öneminin ne çıktığı görülmüştür. Estetik değerler ierisindense estetik ve sanat zevki değerlerinin ne çıktığı görülmüştür. Dini değerlerden Tanrı inancı ve dua ne çıkarken ekonomik değerler içerisinden de üretmek ve tutumlu olmak değerleri ne çıkmıştır. İncelenen yirmi dört adet kitap içerisinde siyasi değere en az rastlanmakla birlikte bu değer grubu içerisinde de en çok demokrasi bilinci değeri yer almıştır.

Sosyal değer grubu içerisinde sevgiden sonra en çok yer alan çevre bilinci değerini yazar Hasan Kallımcı kendi ifadesi ile “Coğrafya, insanıyla olduğu kadar toprağı, suyu ile ve tabi ki ormanlarıyla, sokak ve caddelerinin temizliğı ile vatan oluyor.” şeklinde açıklıyor. Çevre bilinci değeri Bülbüller Ağlamaz, Gezgin Uçurtma ve Dünya Sizlere Emanet kitaplarında özellikle ön planda tutulmuştur.

İncelenen çocuk kitapları içerisinde en fazla rastlanılan sevgi değeri özellikle Arıları Sulama Vakfı, Ceviz Ağacındaki Salıncak, Emanetler ve Yıldırım'ın Balıkları kitaplarında işlenmişken ahlaki değer grubundan en fazla rastlanan dayanışma ve yardımlaşma değeri ise Damlacıklar, En Büyük Ödül ve Kurnaz Ayı kitaplarında işlenmiştir. Sosyal değer grubu içerisinde sıkça yer alan değerlerden dil-tarih bilinci değeri en çok Çınar Ağacı ve Emanetler kitaplarında yer almıştır. Bilimsel değer içerisinde bilimsellik değeri en çok Keloğlan'la Seyahat kitabında tespit edilmişken siyasi değer içerisinde en çok rastlanan demokrasi bilinci değeri en çok Çınar Ağacı kitabında tespit edilmiştir.

Hasan Kallimci, eserlerinde değerleri işlerken doğrudan öğütler vermek yerine örnek olaylar üzerinden hareketle okuyucusunu düşündürme yolunu seçmiştir. Özellikle Türk büyüklerini tanımak değerinin tespit edildiği hikâyelerinde buna rastlanılmıştır. Ayrıca ele alınan Türk büyükleri, çocuklar için yazılan hikâye ve şiirlerde çok da sık rastlanmayan isimler olmuştur. İsmail Gaspıralı, Yusuf Akçura, Yahya Kaptan gibi bu isimler böylelikle daha fazla kitapta okuyucuya tanıtılmıştır.

Hasan Kallimci, eserlerinde milli-kültürel öğeleri yansıtmaya çalışmıştır. Çınar Ağacı ve Emanetler kitaplarındaki ana karakterin adının Oğuzsoylu olması, Arıları Sulama Vakfı kitabında Ziya Gökalp gibi Türk büyüklerini tanıtması bunun birer örneğidir. Hasan Kallimci, Türk Milletinin tarihi ve kültürünün bir hazine olduğunu belirtip kendi insanımızı ve değerlerimizi konu alan eserler yazılması gerektiğini savunur. Onu yazmaya özendiren sebeplerden biri de öğretmenlik yaptığı yıllarda Ömer Seyfettin ve Kemalettin Tuğcu gibi birkaç yazarın kitaplarının dışında yerli eserler bulunmaması ve bu sebeple yabancı ve çeviri eserler okunmasının onu rahatsız etmesi olmuştur. Adı geçen yazarlardan kendisinin de etkilendiğini belirtmektedir.

Yazar Hasan Kallimci'nin çocuk edebiyatı ürünlerinin çeşitli türlerinden (masal, şiir, hikâye, tiyatro gibi) eserler vererek alana önemli katkılar sağladığı söylenebilir. Eserlerdeki dil, anlatım özellikleri ve konu seçimleri bakımından ilkokul düzeyine uygun olduğu görülmüştür. Eserlerindeki dil sade ve anlatım akıcıdır. Eserlerinin bir kısmında düz yazının içerisinde dörtlüklere de yer vermesinin çocukların okuma zevkini arttıracakı düşünülmektedir. Ayrıca incelenen kitaplardan yola çıkılarak yazar Hasan Kallimci'nin çocukların hayal dünyasını zenginleştirecek, onlara kitap sevgisi aşılayarak düzenli okuma alışkanlığı kazandıracak, dil gelişimlerine katkı sağlayacak özellikte eserler verdiği görülmüştür. Hasan Kallimci kendi çocukluk dönemi ve öğretmen olduğu yıllardaki anılarına da yer vererek çocuklara zorlukları aşarak başarılı ve umutlu olma konusunda ilham vermeye çalışmıştır.

Hasan Kallimci, değerler bakımından zengin eserler vermenin kendi açısından hem bir yazar hem de öğretmen olarak görevi olduğunu yapılan görüşmeler esnasında belirtmiştir. Hasan Kallimci, uzun yıllar öğretmenlik mesleğini yerine getirdiğı ve bu süre içinde çocukları yakından gözlemleme imkânına sahip olduğu için çocuk edebiyatı ürünlerinin hangi istek ve ihtiyaçlar doğrultusunda oluşması gerektiğini

bilgisine sahiptir. Bu avantajla çocuklara yönelik eser vermiştir ve vermeye de devam etmektedir.

Yazar Hasan Kallimci'nin ilkokul düzeyindeki çocuk kitaplarının sosyal, ahlaki, bilimsel, dini, siyasi, ekonomik ve estetik değerler bakımından zengin olduğu sonucuna varılmıştır. Tespit edilen değerlerin, Milli Eğitim Ders Programlarında yer alan değerler ile de uyum gösterdiği tespit edilmiştir.

5.2. Tartışma

Hasan Kallimci'nin eserleri ile ilgili olan iki adet lisansüstü tezin sonuçlarının bu çalışmanın sonuçları ile benzer ve farklı yönleri ortaya konulmaya çalışılmıştır:

Teke (2016), Hasan Kallimci'nin En Büyük Ödül, Gezgin Uçurtma, Kopyacı ve Yıldıray'ın Balıkları kitaplarından on adet öyküyü okunabilirlik düzeyleri açısından incelemiştir. İncelediği öykülerin okunabilirlik seviyelerinin 73,08-87,22 aralığında olduğunu ve öykülerin tamamının kolay düzeyde olduğunu tespit etmiştir. Ortalama cümle ve kelime uzunlukları bakımından Hasan Kallimci'nin eserlerinin çocukların seviyesine uygun olduğunu da tespit etmiştir. Bu bakımdan Teke (2016)'nin çalışma sonuçları, bu çalışma ile elde edilen sonuçlar bakımından benzerdir. Teke (2016), çalışmasında okunabilirlik düzeyi en yüksek çıkan öyküyü En Büyük Ödül kitabı içerisindeki "Fatma Nine" olarak tespit etmiştir. Bu çalışmada da aynı adlı öyküden yardımlaşma-dayanışma ve dürüstlük değerleri tespit edilmiştir. Bu yönüyle de bu çalışmanın sonuçları Teke (2016) 'nin çalışma sonuçları ile uyumluluk göstermiştir.

Degeç (2016), Hasan Kallimci'nin on tane çocuk romanını iletiler, kişiler, zaman-çevre-olay örgüsü ve dil-anlatım bakımından incelemiştir. Hasan Kallimci' nin vatanseverlik, çevre, okuma, aile yaşayışı, arkadaşlık, yardımlaşma, eğitim-öğretim, büyüklere saygı ve sevgi gösterme, tarih bilinci ve savaş temaları üzerinde çok durduğunu tespit etmiştir. Bu açıdan Degeç (2016)'in çalışma sonuçları, bu çalışmadaki Hasan Kallimci' nin eserlerinde çevre bilinci, sevgi, saygı, dil-tarih bilinci, kültürel aitlik, Türk büyüklerini tanımak, kitap okuma sevgisi gibi değerlere sıklıkla yer verdiği sonucuyla benzerlik göstermektedir. Degeç aynı çalışmada yazar Hasan Kallimci'nin herkes tarafından anlaşılabilir sade ve akıcı bir dil kullandığını da tespit etmiştir ki aynı sonuç bu çalışmada da mevcuttur.

Çocuk edebiyatı ürünleri üzerinde değerler eğitimi alanında yapılan çalışmalardan altı adet lisasüstü tezinden seçilerek elde edilen sonuçlar değerlendirilip bu sonuçların çalışmanın sonuçları ile benzer ve farklı yönleri ortaya konulmaya çalışılmıştır:

Atalay (2017), Seza Kutlar Aksoy' un yirmi adet eserini değerler eğitimi ve çocuğa katkısı bakımından incelemiştir. Sevgi ve dostluk değerinin incelenen eserlerin çoğunda yer aldığını ve sevginin doğa sevgisi, aile sevgisi ve hayvan sevgisi gibi çeşitli şekillerde ele alındığını tespit etmiştir. Atalay (2017)'ın ulaştığı sonuç, bu çalışmada en çok rastlanan değer sevgi olması ve çeşitlilik göstermesi açısından benzerlik göstermektedir. Ayrıca Atalay çalışmasında en fazla evrensel değer olduğu sonucuna varırken bu çalışmada en fazla sosyal değerlere rastlanılmıştır. Atalay (2017), çalışmasında dini değerlere ait hiçbir bulguya rastlamazken bu çalışmada dini değerler on dört kez yer almıştır. Bu çalışma, bu yönleriyle Atalay (2017) 'ın çalışmasından farklılık göstermektedir.

Bastem (2018), A.Vahap Akbaş'ın farklı türlerde seçtiği sekiz adet eserini eğitsel değerler bakımından incelemiştir. Akbaş'ın eserlerinde sırası ile en çok sevgi, saygı, merhamet ve aile değerlerinin işlendiğini ve bu eserlerin değerler eğitimi bakımından yeterli olduğunu tespit etmiştir. Bu çalışmada sevgi ve saygı değeri en sık işlenen değerler arasında yer alması yönüyle Bastem (2018)'in çalışma sonuçları ile benzerlik göstermektedir.

Yardımcıel (2015), Aysel Gürmen'in otuz adet çocuk kitabının iletlediği değerleri incelemiştir. Gürmen 'in eserlerinde sırası ile en çok sevgi, doğa bilgisi misafirperverlik ve bilimsellik değerlerini; en az özgürlük, sağlığa önem verme, toplum yararına çalışma değerlerinin olduğunu tespit etmiştir. Bu çalışmada sevgi değeri en sık rastlanan değer olması yönüyle Yardımcıel (2015)'in çalışma sonuçları ile benzerlik gösterirken sağlıklı olma değeri bu çalışma içerisinde çokça yer almasına rağmen Yardımcıel (2015)'in çalışmasında bu değer az sayıda tespit edilmiş olması da farklılık arz etmektedir.

Oran (2015), Yalvaç Ural'ın otuz adet çocuk kitabını değerler eğitimi ve Türkçe öğretimine katkı yönüyle incelemiştir. İncelediği kitaplarda sevgi, sorumluluk, yardımseverlik, aile birliğine önem verme ve dürüstlük değerlerinin fazlaca yer

aldığını tespit ederken adil olma, misafirperverlik, hoşgörü ve vatanseverlik değerlerinin yeteri kadar bulunmadığını görmüştür. Bu çalışmada sevgi, yardımlaşma ve dürüst olma değerlerine yüksek bir sıklıkla rastlanması Oran (2015)'in çalışma sonuçları ile benzerlik gösterirken vatanseverlik değerinin yine bu çalışmada en fazla rastlanan değerlerden biri olması ancak Oran (2015)'in çalışmasında bu değere yeteri kadar yer verilmediği sonucuna varılması da farklılık göstermektedir.

Kumbasar (2011), Muzaffer İzgü'nün 1971-2003 yılları arası yayımlanan on iki adet romanını değerler eğitimi açısından incelemiştir. İncelenen romanlarda sevgiyi, yardımlaşmayı, saygıyı, temizliği en çok yer alan değerler olarak tespit etmiştir. Bu çalışmada da en çok yer alan değerler arasında sevgi, temizlik, yardımlaşma değerlerinin yer almış olması sonucu Kumbasar (2011)'in çalışma sonucu ile benzerdir. Kumbasar'ın çalışmasında alçak gönüllük değerine hiç rastlanmamış olması ve bilimsellik değerlerinin az sayıda tespit edilmesi sonucu bu çalışmada bahsi geçen değerlerin varlığı açısından farklılık göstermektedir.

Abacı (2018), Behiç Ak'ın yirmi dokuz çocuk kitabını değerler eğitimi açısından incelemiştir. İncelediği çocuk kitaplarında en fazla sevgi en az ise aile birliğine önem verme değerlerinin olduğu sonucuna varmıştır. Abacının çalışmasındaki bu sonuç bu çalışmanın sonuçları ile paralellik göstermektedir.

5.3. Öneriler

Çalışmanın sonuç ve tartışmasından yola çıkılarak bazı öneriler tespit edilmiştir. Bu öneriler aşağıdaki gibidir:

- Değerler eğitimi konusunda Hasan Kallimci'nin eserlerinden yararlanılabilir.
- Hasan Kallimci'nin kitaplarında yer alan masal, hikâye, şiir ve tiyatrolar Mili Eğitim ders kitaplarında yayımlanabilir.
- Hasan Kallimci'nin eserleri okulların ve sınıfların kütüphanelerinde bulunabilmesi yönünde Milli Eğitimin örnek kitaplar listelerinde yer alabilir.
- Hasan Kallimci'nin eserleri çizgi film senaryolarında kullanılabilir.
- Hasan Kallimci'nin ortaokul düzeyinde olan eserleri ile yetişkinlere yönelik eserleri de akademik çalışmaların konusu olabilir.

KAYNAKÇA

Yazarın İncelenen Çocuk Kitapları

- Kallimci, H. (2006). *Arıları Sulama Vakfı*. İstanbul: Hikmet Neşriyat
- Kallimci, H. (2006). *Atatürk'ün Yaşadığı Hikâye*. İstanbul: Hikmet Neşriyat
- Kallimci, H. (2006). *Bülbüller Ağlamaz*. İstanbul: Hikmet Neşriyat
- Kallimci, H. (2005). *Ceviz Ağacındaki Salıncak*. İstanbul: Hikmet Neşriyat
- Kallimci, H. (2006). *Çevre Hastalığı*. İstanbul: Hikmet Neşriyat
- Kallimci, H. (2006). *Çınar Ağacı*. İstanbul: Hikmet Neşriyat
- Kallimci, H. (2006). *Damlacıklar*. İstanbul: Hikmet Neşriyat
- Kallimci, H. (2006). *Dünya Sizlere Emanet*. İstanbul: Hikmet Neşriyat
- Kallimci, H. (2006). *Emanetler*. İstanbul: Hikmet Neşriyat
- Kallimci, H. (2005). *En Büyük Ödül*. İstanbul: Hikmet Neşriyat
- Kallimci, H. (2006). *Gel De Gülme*. İstanbul: Hikmet Neşriyat
- Kallimci, H. (2006). *Gerçek Zenginlik*. İstanbul: Hikmet Neşriyat
- Kallimci, H. (2005). *Gezgin Uçurtma*. İstanbul: Hikmet Neşriyat
- Kallimci, H. (2006). *İki Dostun Yolculuğu*. İstanbul: Hikmet Neşriyat
- Kallimci, H. (2006). *Keloğlan'la Seyahat*. İstanbul: Hikmet Neşriyat
- Kallimci, H. (2006). *Kırık Ayna*. İstanbul: Hikmet Neşriyat
- Kallimci, H. (2005). *Kopyacı*. İstanbul: Hikmet Neşriyat
- Kallimci, H. (2006). *Kurnaz Ayı*. İstanbul: Hikmet Neşriyat
- Kallimci, H. (2006). *Küçük Anneler*. İstanbul: Hikmet Neşriyat
- Kallimci, H. (2006). *Minikler Futbol Takımı*. İstanbul: Hikmet Neşriyat
- Kallimci, H. (2006). *Papağan İle Bülbül*. İstanbul: Hikmet Neşriyat
- Kallimci, H. (2006). *Tembel Duran*. İstanbul: Hikmet Neşriyat
- Kallimci, H. (2006). *Uzaydaki Çocuk*. İstanbul: Hikmet Neşriyat
- Kallimci, H. (2005). *Yıldıray'ın Balıkları*. İstanbul: Hikmet Neşriyat

Yararlanılan Lisansüstü Tezler

- Abacı, E. *Behiç Ak'ın Çocuk Kitaplarının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi*, (Yüksek lisans tezi), Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Zonguldak 2018.

- Akbaş, O. *Türk Milli Eğitim Sisteminin Duyuşsal Amaçlarının İlköğretim İkinci*

- Kademedeki Gerçekleşme Derecesinin Değerlendirilmesi*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi, Ankara 2004.
- Atalay, Elif. *Seza Kutlar Aksoy'un Eserlerindeki Eğitsel Değerler ve Bu Değerlerin Davranışa Yansıma Biçimleri*, (Yüksek lisans tezi), Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum 2017.
- Bastem, N. A. *Vahap Akbaş'ın Çocuk Eserlerinin Eğitsel Değerler Bakımından İncelenmesi*, (Doktora tezi), Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum 2018.
- Çelebi, V. *Aytül Akal'ın Çocuk Romanlarının Değerler Aktarımı Açısından İncelenmesi*, (Yüksek lisans tezi.), Gaziantep Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep 2018.
- Çelik, Ö. *Disiplinler Arası Yaklaşımla Değer Öğretiminde Yaratıcı Drama Yönteminin Kullanılması*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara 2016.
- Degeç, H. *Hasan Kallimci'nin Çocuk Romanlarının İncelenmesi*. (Yüksek Lisan Tezi), Dumlupınar Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kütahya 2016.
- Doktaş P. Y. *Okul Müdürlerinin Değer ve Değer Kazanımına İlişkin Görüşleri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya 2015.
- Gürhan, E. *İlkokullarda Uygulanan Değerler Eğitimi Uygulamalarının Yönetici ve Sınıf Öğretmenlerinin Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi Konya Selçuklu Örneği*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya 2017.
- Karasu, H. *İlkokula Uyarlanmış Dede Korkut Hikâyelerinde Değerler Eğitimi*, (Yüksek lisans tezi), Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul 2018.
- Kaynak, L. *Değerler eğitimi bağlamında Sevinç Çokum'un hikâyelerinin analizi*. (Yayımlanmamış Yüksek lisans Tezi), Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Antalya 2012.
- Kumbasar, E. *Muzaffer İzgü'nün Romanlarının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Trabzon 2011.

- Oran, G. *Yalvaç Ural'ın Çocuk Kitaplarında Değerler Eğitimi ve Bu Eserlerin Türkçe Öğretimine Katkısı. (Yüksek Lisans Tezi)*, Uşak üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uşak 2015.
- Özcan, E. *Türk Dünyası Masallarının Değerler Eğitiminde Kullanılabilirliği*, (Yüksek lisans tezi), Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum 2017.
- Özdaş, F. *Ortaokullarda Değerler Eğitimi ve İstenmeyen Öğrenci Davranışlarına İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Değerlendirilmesi*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elazığ 2013.
- Sırakaya, C. *Muzaffer İzgü'nün 1970-80 Yılları Arasında Yayınladığı Yedi Öykü Kitabının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi*, (Yüksek lisans tezi), Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum 2018.
- Şahin, N. *Cengiz Aytmatov'un Eserlerinin Değerler Eğitimi Bakımından İncelenmesi ve Ortaokul Türkçe Ders Kitapları İçin metin Önerileri*, (Doktora tezi), Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum 2017.
- Teke, S. *Çocuk Edebiyatı Yazarı Hasan Kallimci'nin Öykülerinin Okunabilirlik Açısından Değerlendirilmesi*. (Yüksek lisans tezi.), Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya 2016.
- Tümen, T. *Naki Tezel'in Masalları ve Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi*, (Yüksek lisans tezi), İnönü Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya 2018.
- Yardımcıel, F. *Bir Çocuk Edebiyatı Yazarı Olarak Aysel Gürmen'in Eserleri Üzerinde İlettiği Değerler Bakımından İncelemeler*. (Yüksek lisans tezi), Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum 2015.
- Yılmaz, M. E. *Fatma Karabıyık Barbarasoğlu'nun Öykülerinin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Van 2015.

Yararlanılan Kitap, Makale ve Bildiriler

- Akbaş, O. “Değer Eğitimi Akımlarına Genel Bir Bakış”, *Değerler Eğitimi Dergisi*, Cilt 6, No 16, 2008, s.10-16
- Aydın, M. Zeki, Akyol Ş. G. (2014). *Okulda Değerler Eğitimi & Yöntemler-Etkinlikler Kaynaklar*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Aydın, M. Zeki. “Okulda Değerler Eğitimi”, *Eğitime Bakış*, Ankara, 2010, yıl:6, sayı:18, ss.16-19.
- Beller, J. (2002), “Positive Character Development in School Sport Programs.” (ERIC Clearing house on Teaching and Teacher Education Washington DC.). ED 477729.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Erkan Akgün, Ö., Karadeniz, Ş., Demirel, F., (2013). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Pegem Akademi.
- Ceran, D. (2018) . “Edebi Metinlerde Değer Öğretimi” Mustafa Ergün (Ed.). *Öğretmenliğin Mesleki Değerleri Ve Etik* (s.218-234). Ankara: Anı Yayıncılık
- Cüceloğlu, D.(1991). *İnsan ve Davranışı*. İstanbul: Remzi Kitabevi
- Çengelci, T.K. (2015). “İlkokul Döneminde Değerler Eğitiminde Okul- Öğretmen ve Ailenin Rolü” Güder, S.Y. (Ed.). *Okul öncesi Ve İlkokul Döneminde Değerler Eğitimi* . Eğiten Kitabevi
- Doğanay, A. Seggie, F. N. ve Caner H. A. (2012). Değerler eğitimine örnek bir proje: Avrupa değerler eğitimi projesi. *Uluslararası Eğitim Programları ve Öğretim Çalışmaları Dergisi*, 2 (3), 73-86.
- Dökmen, Ü. (2006). *Küçük Şeyler*. İstanbul: Sistem Yayıncılık
- Dursunoğlu, H. (2013). “Çocuk Edebiyatı Nedir” Yılar, Ö., Turan, L. (Ed.), *Eğitim Fakülteleri İçin Çocuk Edebiyatı* (31-36). Ankara: Pegem Akademi
- Ekşi H. Katılmış A. (2011). *Karakter Eğitimi*. Ankara: Nobel Yayıncılık,
- Fichter, J. (2001). *Sosyoloji Nedir*.(Çev. Nilgün Çelebi) Ankara: Atilla Kitabevi
- Gönen, M.E. “Çocuklara ve Gençlere Olumlu Ahlaki ve İnsani Değerlerin Kazandırılmasında Edebi Metinlerin Rolü ve Önemi” *Eğitimde Gelecek Arayışları: Dünden Bugüne Türkiye’de Beceri, Ahlak ve Değerler Eğitimi*,

- Uluslar Arası Sempozyumu (2015: Bartın) cilt 1*, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2016
- Güneş, F. “Değerler Eğitimde Yaklaşım Ve Modeller” *Eğitimde Gelecek Arayışları: Düünden Bugüne Türkiye’de Beceri, Ahlak ve Değerler Eğitimi, Uluslar Arası Sempozyumu (2015: Bartın) cilt 1*, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2016
- Güngör, E. (1993). *Değerler Psikolojisi*. Amsterdam: Hollanda Türk Akademisyenler Birliği Yayınları
- Güngör. E, (1998) . *Değerler Psikolojisi Üzerinde Araştırmalar*. İstanbul: Ötüken Yayınevi
- Halstead, J. M. ve Taylor, M. J. (2000). “Learning and Teaching About Values: A Review of Recent Research” *Cambridge Jurnal of Education*. 30, 2: 169-202.
- Hökelekli, H. (2013). *Değerler Psikolojisi ve Eğitimi Ailede Okulda Toplumda*. İstanbul: Timaş.
- Kaplan, M. (2001). *Türk Milletinin Kültürel Değerleri*. İstanbul: Milli Eğitim Basım Evi
- Kaplan, M. (1983). *Kültür ve Dil*. İstanbul: Dergâh Yayınları
- Koptagel, G. (2001). *Davranış Bilimleri Tıpsal Psikoloji*. İstanbul: Nobel Tıp Kitabevi
- Köylü, M. (2016), *Teoriden Pratiğe Değerler Eğitimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kuçuradi, Ionia. (1998). *İnsan ve Değerleri*. Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu
- Kurtkan, A. (2000). *Türk Milletinin Manevi Değerleri*. İstanbul: Milli Eğitim Basım Evi
- M.E. B. (2009). Sosyal Bilgiler Dersi (4-5. sınıflar) Öğretim Programı ve Kılavuzu. T.T.K.B.
- Mengüşoğlu, T. (1983). *Felsefeye Giriş*. İstanbul, Remzi Kitabevi
- Mengüşoğlu, T. (1988). *İnsan Felsefesi*. İstanbul: Remzi Kitabevi
- Saltuklu, Z. (2018) . “Değerler İle İlgili Temel Kavramlar” Mustafa Ergün (Ed.). *Öğretmenliğin Mesleki Değerleri Ve Etik* (s.2-31). Ankara: Anı Yayıncılık
- Şimşek, T. (2005). *Çocuk Edebiyatı*. Suna Konya: Yayınları.
- Tüfekçi C. D. (2014). *Çocuk Edebiyatı: Kuramsal Yaklaşım*. Konya: Eğitim Yayınları.
- Türk Dil Kurumu (2011). *Türkçe sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

- Türkmen, F. Ve Öger, A. “Türk Çocuk Edebiyatında Denizlili Bir Yazar: Hasan Kallimci.” *Uluslararası Denizli ve Çevresi Tarih ve Kültür Sempozyumu* (6-7-8 Eylül 2006). Cilt 2, Pamukkale Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi
- Ulusoy, K., Arslan, A.,(2016) “Değerli Bir Kavram Olarak Değer ve Değerler Eğitimi” Ulusoy, K., Turan,R. (Ed.), *Farklı Yönleriyle Değerler Eğitimi*(s.2-15). Ankara: Pegem Akademi
- Ulusoy, K., Dilmaç, B. (2016). *Değerler Eğitimi*. Ankara, Pegem Akademi Yayınları.
- Ülken, H. Z. (2016). *Bilgi ve Değer*. Ankara: Doğubatı Yayınları.
- Yaman, E. (2016). *Değerler Eğitimi Eğitimde Yeni Ufuklar*, Ankara, Akçağ Yayınları.
- Yaşaroğlu, C. (2016), *Cooperation and Importance of School and Family on Values Education*. In A. Ecirli (Ed.), *Recent Ideas and Research in Social Sciences*. London: EUSER.
- Yılar, Ö. (2010). *Halk Bilimi ve Eğitim*. Ankara, Pegem Akademi Yayınları.
- Yılar, Ö. (2013). “Çocuk Yayınları ve Bu Yayınlarda Bulunması Gereken Temel Unsurlar” Yılar, Ö., Turan, L. (Ed.), *Eğitim Fakülteleri İçin Çocuk Edebiyatı* (38-65). Ankara: Pegem Akademi
- Yıldırım, A., Şimşek, H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık

İnternet Kaynakları

- DeğerlerEğitimiYönergesi,mebk12.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/34/39/.../09093609_degerleregitiimi.pdf. Erişim tarihi: 15 Ocak 2018
- <http://www.hasankallimci.com/> Erişim Tarihi: 18 Aralık 2017

EKLER

Ek 1: Hasan Kallimci ile Röportaj

EĞİTİM HAYATINIZDA SİZİ ETKİLEYEN ROL MODELLERİNİZDEN VE SİZİ BESLEYEN KAYNAKLARDAN BAHSEDER MİSİNİZ?

İlkokul ve Ortaokulu Sarayköy ilçesinde okudum, öğretmen okulunu yatılı olarak Nazilli Öğretmen okulunda... Çevremde rol model olarak ve yazarlık yönümün gelişmesine ortam hazırlayan öğretmenlerim vardı. Beni çok etkileyen; mahalleimde yaşananları, olaylar karşısında sergilenen anlayış ve davranışları, kültür, samimiyet ve dayanışmayı da bu ortama dahil edebilirsiniz. Beşinci sınıfta yazdığım Atatürk başlıklı şiiri öğretmenimin beğenmesi ve bayram törenlerinde bana şiir okutturması şiire karşı ilgimi artırdı. Piyeslerde rol vermeler, bayramlarda konuşma yaptırılmalar güven duygusu kazandırdı. İlçe kütüphanesinde okuduğum kitaplar hayal dünyamı genişletip yazılı ifadeyi geliştirdi. Annemin anlattığı hatıralar, bu hatıralarla ilgili söylediği maniler hafızamda yer etti. Öğretmen okulunda sergilenen edebî faaliyetler, 16 sayı yayımlanan Ak adlı aylık edebî dergi hem şahsımın ve hem de arkadaşlarımla edebî ortamı olmuştur. Bu dergide yer alan şiir, hikâye ve araştırma yazılarımı, yazarlık yolumda attığım ilk adımlar olarak değerlendirmekteyim.

SİZİ YAZMAYA ÖZENDİREN SEBEP (DUYGU) NEDİR?

Öğretmen okulunda, meslek dersleri öğretmenim Hüseyin Beşer, “Çocuklara Bilmece” ve “Çocuklara Tekerlemeler” adlarıyla iki kitap yazmıştı. Mesleğimin ilk yılında bu kitaplar, eğitim öğretim araçları olarak elimden hiç düşmediği gibi beni; “Anonim tekerleme ve bilmece, zamana ve çocukların ilgilerine göre yenileri yazılarak zenginleştirilmeli.” düşüncesine getirdi. İlkokul yıllarımda okuyup etkilendiğim Ömer Seyfettin’in hikâyeleri ile Kemalettin Tuğcu’nun romanları dışında öğrencilerimin ellerine genellikle çeviri masal ve hikâye kitaplarını verme mecburiyeti üzüntü veriyordu. Kendi insanımızı, değerlerimizi, konularımızı anlatan roman, hikâye, destan, masal ve şiirler yazılmalıydı. Türk Milleti, tarihi, coğrafyası, kültürü ile bir hazine idi; el atılmasını bekliyordu. Bu düşünceler içinde yazmaya başladım. Ekseriyeti çocuk edebiyatı sahasında olmak üzere, çeşitli sınıf ve yaş gruplarına hitabeden çok sayıda eser ürettim. Halen yazmaya, üretmeye devam ediyorum.

ÇOCUĞA VE ÇOCUK EDEBİYATINA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİZ NELERDİR?

Çocuk, mensup olduğu milletin olduğu kadar dünyanın da geleceğidir. İyi bir vatandaş, iyi bir insan yetiştirmek eğitim öğretimin ana hedefidir. Çocuk edebiyatının çeşitli dallarında, bu ana hedef doğrultusunda, yaş gruplarına göre üretilmiş edebî eserler, en az aile ve okul kadar önemlidirler. Çocuğa hitap eden edebî eserlerde hem geçmiş hem yaşanan zaman konuları işlenmeli, çocuğun dikkati ve hayalleri geleceğe de çevrilmelidir. Kitaplarım incelendiğinde bu üç zaman dilimini de değerlendirdiğim görülür. Çünkü insan da “kökü mazide olan ati”dir, millet de...

Türk çocuğu kendi kültürünü, tarihini tanıyacak ve neticede Türk Milleti’nin bir mensubu olmanın gururunu duyacak... Milletini ve vatanını sevecek... Okuyacak, araştırarak, sorgulayacak... Bunları sıralıyorum çünkü hiçbir millet ve devlet insanını “dünya vatandaşı” olarak yetiştirmek için yatırımı yapmaz.

DEĞERLER EĞİTİMİ AÇISINDAN EDEBİ METİNLERDEN NASIL FAYDANILABİLECEĞİ İLE İLGİLİ GÖRÜŞLERİNİZ NELERDİR? (MASAL, HİKÂYE, ŞİİR VE ROMAN BAĞLAMINDA DÜŞÜNEBİLİRSİNİZ)

Refik Halit Karay’ın “Eskici” ve Ömer Seyfettin’in “Kaşağı” hikâyeleri, değerler eğitimi açısından örnek eserlerdir. Vatan sevgisi, dilimiz Türkçe’nin önemi hakkında istediğiniz kadar konuşun, “Eskici” hikâyesi kadar eğitici, öğretici ve tesirli olamazsınız. Yalan söylemenin bir insana yakışmayacağını, insan vicdanında derin yaralar açacak sonuçlara sebep olacağını da Ömer Seyfettin’in “Kaşağı” hikâyesi ile benimsetebilirsiniz. Diğer edebiyat dalları roman, şiir, tiyatro eseri, masal ve çizgi filmlerle de aynı sonuçlara ulaşmak mümkündür.

ESERLERİNİZİN BİLİMSEL ÇALIŞMALARLA ÜNİVERSİTELERDE LİSANSÜSTÜ EĞİTİMDE ÖNEMSENİP ARAŞTIRMA KONUSU YAPILMASINDAKİ DUYGULARINIZDAN BAHSEDER MİSİNİZ?

Eserlerimle ilgili olarak yapılan akademik çalışmalar, üç lisans ve – bu eserle birlikte- üç yüksek lisans tezidir. Bu durum bir yazar için elbette sevindiricidir. Bu tezlerde ortaya koyulan kitaplarımla ilgili değerlendirmelerden istifade ediyorum. Bu tür seviyedeki çalışmalar devam etmelidir.

Burada şu görüşümü de belirtmek istiyorum: Elli altmış yıl öncesine gidersek, edebiyatımızda münekkitlik ve münekkitler vardı ve etkiliydi. Eserler, edebiyatçılar tarafından her yönüyle ele alınır, dergi ve gazetelerde değerlendirilirdi. Bu sayede yazar, eserlerinin edebî seviyesini, okuyucu da ilgi duyduğu kitapların değerini

öğrenme imkânı bulurdu. Şimdilerde münekkitlik yok, münekkitler de kalmadı. Sadece övgü veya yergi amacıyla kitap tanıtımları yapılıyor. Ticari anlayış ve “Benden olan iyi, diğeri tu kaka!” anlayışı ön plana çıkıyor. Edebî gelişimi engelleyen bu kısır döngüden çıkılmalıdır. Edebî sahanın uzmanları olan Türkçe ve edebiyat öğretmenlerimiz, akademisyenlerimiz bu alanda da sorumluluk üstlenmelidirler.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Kübra ERIŞİK
Doğum Yeri ve Tarihi	Ağrı 04/01/1989
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi- Sınıf Öğretmenliği
Yüksek Lisans Öğrenimi	Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi
Bildiği Yabancı Diller	İngilizce
Bilimsel Faaliyetler	
İş Deneyimi	
Stajlar	
Projeler	
Çalıştığı Kurumlar	MEB- Sınıf Öğretmeni
İletişim	
E-posta Adresi	kubier@hotmail.com
Mezuniyet Tarihi	
17/06/2019	